

NEW HIGHER EDUCATION INSTITUTE

IV INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**INTEGRATION OF BUSINESS STRUCTURES:
STRATEGIES AND TECHNOLOGIES**

February 21, 2020

Proceedings of the Conference

**Tbilisi
2020**

Organising Committee

Natia Gogolauri	Professor, Dr. of Economics, Head of Quality Assurance, New Higher Education Institute (NEWUNI), Georgia.
Ekaterine Natsvlshvili	Ph.D. Professor of Management, Sulkhani-Saba Orbeliani Teaching University, Director at the European Center of Law, Economic and Management, Tbilisi, Georgia.
Andrzej Pawlik	Professor, dr hab., Head of the Institute for Entrepreneurship and Innovation, State University of Jan Kochanowski, Poland.
Bogoyavlenska Yuliya	Ph.D, Assistant Professor in Economy, Department of Personnel Management and Labour Economics Zhytomyr State Technological University, Ukraine.
Galina Ulian	Professor, Dr. of Economics, Dean of Faculty of Economic Sciences, State University of Moldova.
Kostyantyn Shaposhnykov	Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea research Institute of Economy and Innovation, Ukraine.
Lina Pieliene	Associate professor of Marketing, Dr. of Economics, Department of Marketing, Vytautas Magnus University, Lithuania.
Yuliana Dragalin	Dr. of Economics, Associate Professor, Dean of Faculty of Economic Sciences, Free International University, Moldova.
Olga Chwiej	Associate Professor, Dr. of Economics, freelancer scientist, Poland.

IV International Scientific-practical Conference Integration of Business Structures: Strategies and Technologies: Conference Proceedings, February 21th, 2020. Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing. 128 pages.

Table of Contents

ECONOMIC THEORY AND NOBELELOGY: RECENT ADVANCES

Романіка Т. К. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	1
--	---

THE WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS: THE DEVELOPMENT AND MAINTENANCE OF ECONOMIC SAFETY

Галазюк Н. М., Зелінська О. М. РІВЕНЬ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ.....	5
---	---

BUSINESS, TRADE, TOURISM AND BUSINESS CULTURE: PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE BLACK SEA REGION

Завідна Л. Д., Жир Д. В. ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ.....	9
---	---

ECONOMY OF ENTERPRISE AND CORPORATE GOVERNANCE: MODERN INTEGRATION PROCESSES

Бездітко О. Є. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	14
---	----

Боярчук А. І. ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «РОЗВИТОК»	18
---	----

Гончар Л. О., Пиптик Н. П. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ	23
---	----

Зарицька О. Л., Мирощенко Н. Ю., Симак А. В. ОТОТОЖНЕННЯ ПОНЯТЬ «ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНА ПРОДУКЦІЯ» ТА «ІННОВАЦІЙНА ПРОДУКЦІЯ» ПІДПРИЄМСТВА.....	27
--	----

Кайдрович Х. І.
ІННОВАЦІЙНА ПРАКТИКА ПІДПРИЄМСТВ
ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ..... 30

Лезіна А. В.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ 32

Ткачук Г. О.
ОЦІНКА РІВНЯ НЕБЕЗПЕКИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ:
ПОЗИЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ..... 36

CREATIVE ECONOMY AND HUMAN CAPITAL: THE KNOWLEDGE MANAGEMENT ISSUES

Дудко П. М.
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ
НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ 40

Можайкіна Н. В., Кулак К. О.
ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИЩОЇ ШКОЛИ:
МЕХАНІЗМ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ 44

PROBLEMS OF MANAGEMENT AND MARKETING IN THE CONTEXT OF INTEGRATION OF BUSINESS STRUCTURES

Mohylna L. M.
JUSTIFICATION OF PROBLEMATIC ISSUES
REGARDING THE AGRICULTURAL ENTERPRISES
ON THE EUROPEAN MARKETS 48

Полюк М. І.
РОЛЬ МЕНЕДЖЕРА НА ШЛЯХУ
ДО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО УСПІХУ 51

Фоміченко І. П., Баркова С. О., Хамілов К. О.
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ
СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ 53

Язвінська Н. В.
БІЗНЕС-ІНТЕГРАЦІЯ: МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД 57

REGIONAL ECONOMY AND CROSS-BORDER COOPERATION

Беля А. Р.

ГОЛОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ОТГ 63

Berestetska O. M.

INTRODUCTION OF ECOLOGICAL AUDIT FOR THE FORMATION
OF THE REGIONAL ECOTEXTILE MARKET 67

Тищук І. В., Поліщук Л. М.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО
БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ 71

Цоцколаури П. И.

МЕТОДЫ И МЕХАНИЗМЫ ДЛЯ ОЦЕНКИ
НАУЧНОЙ ПРОДУКТИВНОСТИ 76

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND MODERN ENVIRONMENTAL ISSUES

Palianychko N. I., Dankevych S. M.

TAXATION OF FOREST LAND IN THE CONTEXT
OF BALANCED LAND USE 80

DEMOGRAPHICS, ECONOMICS AND SOCIAL POLICY IN THE CONDITIONS OF THE LABOR MARKET INTERNATIONALIZATION

Кушенко О. І., Чуприна О. А.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДИНАМІКИ ТРУДОВОЇ
МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ 86

FINANCE, INSURANCE AND EXCHANGE BUSINESS: INNOVATION AND INVESTMENT STRATEGIES

Бабинець Д. І., Степанова А. А.

СУЧАСНІ РИЗИКИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ 91

Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В., Романченко Ю. О.

СТАН ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ 94

MODERN MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Балик У. О., Самардак В. В.

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВАМИ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ..... 99

Старух А. І.

ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ
ЕКОНОМІЧНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ 103

LEGAL SUPPORT OF BUSINESS

Сидак М., Гайнишова Э.

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГАРАНТИЙ И ЗАЩИТЫ
ИНВЕСТИЦИЙ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ: С РЕФЛЕКЦИЕЙ
ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ..... 108

Cisko L.

LEGAL AND ECONOMIC ASPECTS OF BUSINESS
ENVIRONMENT REGULATION..... 111

MODERN PROBLEMS OF BUSINESS EDUCATION

Черненко О. В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
МЕНЕДЖЕРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ВІРТУАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ 115

ECONOMIC THEORY AND NOBELELOGY: RECENT ADVANCES

Романіка Т. К., аспірант

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Молоді люди з усіх сил намагаються знайти роботу. Отримання свого першого робочого місця є особливо складним навіть для молоді з якісною освітою. У 2016 році 100 молодих жінок у віці до 25 років в муніципалітетах Г'якова та Ліпжан в Косово шукали свою першу можливість після отримання вищої освіти. Вони зареєструвалися в пілотній програмі Світового банку «Жінки в онлайн-роботі» («Women in Online Work» – WoW), навчальній програмі, яка спрямована на те, щоб наділити здобувачів навичками, необхідними їм для пошуку роботи на ринку онлайн-фрілансінгу [1]. Протягом трьох місяців після випуску працівники WoW в Інтернеті отримували в два рази більше середньої погодинної заробітної плати в Косово. Деякі випускники програми навіть почали свої власні підприємства і наймали інших молодих жінок для роботи з ними.

Це всього лише один приклад, що цифрові робочі місця дають гарантію подальшого працевлаштування. Технологічний прогрес породив панування цифрової економіки, яка продовжує створювати нові форми зайнятості, змінюючи ринок праці. Проте, безробіття продовжує існування. У 2017 році близько 65 мільйонів молодих людей у віці від 15 до 24 років були безробітними. Рівень участі молоді в робочій силі знижується в усьому світі, і більше 22% молодих людей не мають роботи, освіти або професійної підготовки (NEET) [2]. Рівень зайнятості жінок продовжує відставати від чоловічої зайнятості. Успіх пілотного проекту WoW свідчить про те, що для використання переваг цифрової економіки необхідні відповідні заходи.

Розробка гендерно-орієнтованих програм зі створення робочих місць для молоді є предметом нової доповіді «Цифрові робочі місця для молоді: молоді жінки в цифровій економіці» об'єднання Solutions for Youth Employment (S4YE) [3]. S4YE – це коаліція

багатьох зацікавлених сторін з державного сектора, приватного сектора, суб'єктів громадянського суспільства, державних чиновників, фондів, аналітичних центрів та молоді, яка прагне сприяти збільшенню числа працевлаштованої молоді, включена в Глобальну практику соціального захисту і працевлаштування Світового банку. Звіт був спільним заходом партнерства S4YE, в співавторстві з яким виступили Фонд Рокфеллера, Plan International, RAND Corporation і Всесвітній банк. Звіт розробляє нову типологію цифрових робочих місць, спирається на реальний досвід партнерів S4YE і надає оперативні рекомендації з розробки та впровадження гендерно-інклюзивних інтервенцій [4].

Нова типологія праці показує, що «цифрові робочі місця» варіюються від робочих місць типу мікро-завдань, які вимагають найелементарніших ІКТ і когнітивних навичок, до більш формальних робочих місць в секторі ІКТ, таких як мережеве адміністрування, які вимагають високих цифрових і аналітичних навичок. Інші типи цифрових робочих місць включають в себе працевлаштування в секторі аутсорсингу бізнес-процесів, віртуального фрілансу, на цифрових платформах, цифрове підприємництво або в державному секторі. Кожна категорія вимагає набору навичок певного типу. Використання цієї типології, як зазначається в доповіді, може допомогти особам, що визначають напрямок політики стимулювання молодіжного працевлаштування, оцінити існуючий рівень попиту на навички і визначити можливості стимулювання зростання робочих місць для різних цільових групах.

Наприклад, якщо державі необхідно зосередитися на створенні цифрових робочих місць для сільських жінок з обмеженими навичками, то мікро-завдання можуть бути однією з категорій з найвищими потенційними економічними і соціальними вигодами. З іншого боку, якщо завдання полягає в створенні якісних робочих місць для безробітних або недостатньо зайнятих молодих людей з вищою освітою, то інвестиції в цифрове підприємництво можуть мати найбільший потенціал. Нарешті, якщо стимулювання продуктивності сільського господарства і підвищення доходів в сільській місцевості займають важливе місце в порядку денному соціальної політики держави, політико творці можуть відзначити цінним підтримання нових рішень з використанням цифрових платформ, орієнтованих на малі і середні підприємства.

Також існують програми зі створення цифрових робочих місць для молодих жінок. Сімейні і домашні обов'язки накладають

жорсткі обмеження до працевлаштування, не дозволяючи їм відвідувати навчальні програми. Крім того, молоді жінки витрачають непропорційно багато часу на виконання домашніх і сімейних обов'язків у порівнянні з молодими людьми. Це ускладнює їм участь в діяльності, яка може приносити їм дохід, або в продовженні навчання.

У Кенії Digital Divide Data (DDD), грантодавець ініціативи Фонду Рокфеллерів у галузі цифрових робочих місць Африки, запропонував онлайн-навчання, щоб надати молоді можливість гнучко виконувати завдання відповідно до їх власного розкладу, розвиваючи командну роботу та навички спілкування. Проект Saksham Plan International в Індії використовував творчі методи пропаганди, включаючи анонси проектів на автомобілях і стратегічно розташованих інформаційних кіосках, а також рекламу в соціальних мережах з потужними історіями, орієнтованими на дівчат, для залучення молодих жінок у свою програму.

Жінки також щосили намагаються подолати стереотипи про їхні здібності і ухилення від найму потенційних роботодавців. У відповідь на це Laboratoria, навчальний табір для жінок, що базується в Перу, Чилі, Мексиці та Бразилії, організовує 36-годинний фестиваль – Talent Fest [5]. Учасники, в тому числі студенти, проводять мозковий штурм, вирішують проблеми і представляють рішення. Така особисту участь дає компаніям можливість «з перших рук» побачити, як працюють молоді жінки.

Беручи до уваги, що програми підвищення кваліфікації досить важливі, їх недостатньо для того, щоб зв'язати молодь з можливостями працевлаштування. Щоб програми зі створення цифрових робочих місць були успішними, вони також повинні враховувати попит і полегшувати фірмам і підприємцям створення нових і кращих робочих місць для молодих жінок.

Проект Світового банку «Digital Jobs for Khyber Pakhtunkhwa (KP)» [6] являє собою приклад того, як уряд може інтегрувати підхід, що враховує гендерні аспекти, з точки зору попиту і пропозиції, з метою підвищення зайнятості молоді. «Digital Jobs for KP» використовує інтегрований підхід, який об'єднує програми навчання цифровим навичкам, а також пропонує пакет заходів, щоб полегшити вітчизняним і міжнародним компаніям відкриття підприємств, які наймають місцеву молодь.

Уряд, неурядові організації та компанії приватного сектора все більше усвідомлюють соціальні, економічні та політичні переваги

скорочення як гендерного цифрового розриву, так і гендерного розриву участі молоді в робочій силі.

Завдяки існуванню досконалих навчальних програм, практики можуть залучити більше молодих жінок до цифрової економіки.

Література:

1. The World Bank. Kosovo's Women Go WOW: Online and Working! URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/09/19/kosovos-women-go-wow-online-and-working>
2. ILO. Global employment trends for youth 2017 URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_598669.pdf
3. Digital Jobs for Youth: Young Women in the Digital Economy URL: https://s4ye.org/sites/default/files/2018-09/S4YE%20Digital%20Jobs%20for%20Youth_0.pdf
4. Solutions for Youth Employment (S4YE) URL: <https://www.s4ye.org/about-s4ye>
5. Laboratoria URL: <https://www.laboratoria.la/en>
6. How one province in Pakistan is looking to digital jobs for its youth URL: <https://blogs.worldbank.org/endpovertyinsouthasia/how-one-province-pakistan-looking-digital-jobs-its-youth>

THE WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS: THE DEVELOPMENT AND MAINTENANCE OF ECONOMIC SAFETY

Галазюк Н. М., к.е.н., доцент

Зелінська О. М., к.е.н., доцент

*Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Волинська область, Україна*

РІВЕНЬ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Існує багато видів та способів отримання альтернативної енергії, різні способи роботи по генерації енергії, технології і застосування. Так само і у світі, кожна країна чи то альянс, асоціація, географічна чи економічна зона по різному виробляють та використовують АДЕ. В основному це спричиняє ряд різноманітних чинників, спираючись або керуючись якими відбувається орієнтування на те, в якому напрямку рухатись у розвитку та впровадженні АДЕ. Наприклад, можливо б не всі країни ЄС мали такі показники по частках АДЕ як зараз, якби не норми прийняті в союзі, або Бразилія не була б лідером по використанню та виробництву біопалива якби не ембарго ОПЕК та високі ціни на нафту, що також неможливо в свою чергу без сприятливих клімату і ландшафту для вирощування тростини.

Використовуються та займають певну частку АДЕ в таких секторах енергетики як електроенергетика, транспортна енергетика та теплоенергетика, і в кожному секторі домінує той чи інший вид альтернативної енергії, в деяких випадках з колосальною перевагою.

Однак чомусь, недооціненою залишається біоенергетика, яка на сьогодні займає найбільшу долю, рівну частці всіх інших АДЕ (гідроенергія, вітер, сонячна енергія) разом узятих у виробництві електроенергії, промислового тепла та транспортних біопалив. Біоенергетика призводить до зростання використання відновлюваних джерел енергії у світовому енергетичному поєднанні, саме біоенергетика зменшує викиди парникових газів у життєвому циклі, уникаючи неприйнятних соціальних, екологічних та економічних

наслідків і відіграє дуже важливу майбутню роль у сталій енергетичній системі.

Так, починаючи з 2006 року і по цю пору АДЕ набирають все більш стрімких темпів розвитку, така тенденція утворилась не сама по собі, основною рушійною силою в першу чергу звичайно є намагання вберегти навколишнє середовище і підняти рівень екології, причому в усьому світі, а не окремих регіонах. Практично усі країни світу узяли на себе зобов'язання по зменшенню викидів парникових газів, в основному пропорційно до споживання енергії у середині своїх держав. Є загальні міжнародні угоди і протоколи, такі як «Паризька кліматична угода» і ще поки діючий «Кіотський протокол», під якими усі підписались, та в основному ратифікували у своєму законодавстві. В окремих випадках є угоди на рівні союзів, як наприклад у ЄС, де стандарти та плани по декарбонізації ще більш суворі і чіткі, а головне підлягають контролю. Європейська Комісія оприлюднила стратегію повної декарбонізації економіки Євросоюзу, яка передбачає нульові викиди парникових газів до 2050 року для розвинених країн, та до 2060 року у країнах, що розвиваються, таких як наприклад Україна, котра прагне найближчим часом вступити до ЄС. Такий курс, це потужний сигнал для країн світу, ця далекоглядна ціль допомагає бізнесу, містам, науковим інститутам, майбутнім представникам влади чітко розуміти напрямок роботи та розвитку. Ще одним рушієм є розуміння світовою спільнотою того, що рано чи пізно традиційні енергоресурси будуть вичерпані і їх у будь-якому випадку потрібно чимось замінити. Навіть країни з величезними закладами та запасами традиційних, викопних енергоресурсів, такі як США, РФ, Китай та інші, інтенсивно розвивають та фінансують галузь альтернативної енергії. Енергетична безпека, зменшення енергозалежності від імпортерів, енергетична незалежність та відстоювання національних інтересів, також є не менш важливим рушієм у розвитку АДЕ. Тенденції розвитку АДЕ різноманітні та можуть бути як загальні і розповсюджені по усьому світу, так і більш вузькі, локальні, викликані певними чинниками, в основному економічного, політичного та географічного характеру.

Аукціони є основним механізмом політики, що сприяє відновленню корисних масштабів розширення потужності електроенергії на прогнозований період. Таким чином, більше половини потужностей альтернативної енергії які будуть введені в експлуатацію до 2023 року, матимуть фіксовану конкурентоздатну винагороду. КНР

вже завершила два аукціони на сонячну фотоелектрику загальною потужністю 8 ГВт, перемогу у таких аукціонах отримує той, хто надасть більшу потужність на прогнозований період. Конкурентоспроможне ціноутворення, також повинно стимулювати розгортання АДЕ у комунальному секторі, роблячи альтернативну енергію більш привабливою економічно. Загалом тенденції регіональної політики відрізняються по проведенню конкурентних аукціонів. У Китаї через аукціони проходить сонячна енергетика, та як недавно було оголошено вітрова енергетика, всі інші поки регулюються адміністративно. У Індії аукціони по сонячній та вітровій енергетиці проводяться без прогнозованої потужності на період. Країни АСЕАН надають перевагу тендерам на проекти, в основному надається перевага гідроенергетиці а самі проекти регулюються адміністративно, як і у більшості країн що розвиваються. У США аукціони не проводяться, але там постійно конкурують між собою сонячна та вітрова енергетики, пропонуючи на корпорації, приватні і комунальні підприємства все нижчі ціни за довгостроковими договорами. Країни ЄС також перейшли на конкурсні аукціони для комунальних проектів з 2016 року, це ж стосується і Близького Сходу, окрім Ірану, який дає четверту частину приросту використання АДЕ у регіоні, у африканському регіоні не відстають південні країни. Аукціони мають хорошу підтримку міжнародних банків з розвитку. Правда ціни на аукціонах не завжди стрімко прискорюють зменшення витрат. Це зумовлено тим, що у кожній країні свій технологічний, ресурсний потенціал та умови фінансування. Наприклад, загальні тенденції показують, що нещодавні ціни на технології вітрової та сонячної енергій на проекти до 2023 року коливаються від 20 дол. США до 50 дол. США МВт/год, це відповідає зниженню контрактної ціни на 45-50% на обидві технології станом на 2017 рік.

Загалом тенденції розвитку АДЕ у світі, показують, що у будь-якому випадку, частка альтернативної енергії буде поступово лише збільшуватись а політичний вплив та прийняті норми по зменшенню викидів і декарбонізації, дають чітке розуміння того, що потрібно інвестувати та розвивати саме цей напрямок енергетичного сектору. Звичайно у різних регіонах використовуються різні методи та галузі по виробленню альтернативної енергії, та схоже на даному етапі лідером в розвитку є саме сонячна енергія, завдяки своїй простоті впровадження та низькій ціні, хоча з часом тенденції можуть змінюватись.

Таким чином, енергетичні джерела – основа незалежності будь-якої держави. Саме тому це актуально для України, промисловість якої витрачає в 4-5 разів більше енергії, ніж будь-яка країна Європи, що робить її продукцію неконкурентоспроможною. Враховуючи низькі запаси викопних палив в Україні, саме економне використання енергії та впровадження АДЕ є першочерговим завданням сучасної української економіки.

За оцінками різноманітних міжнародних агентств, зокрема IRENA, Україна має найбільший потенціал розвитку АДЕ у Південно-Східній Європі. Звісно такі прогнози багатообіцяючі, але станом на сьогодні це лише прогнози, для здійснення яких потрібно щось робити, в першу чергу на політичному (державному) рівні. Як свідчать результати фактичної економії палива у вітчизняній економіці [1], потенціал освоєння нетрадиційних джерел енергії України використовується не повною мірою, що переважно обумовлено необхідністю інвестування програм енергозбереження.

Таким чином, крім економічної й екологічної доцільності, використання альтернативних джерел енергії, є необхідним в Україні для зміцнення національної енергетичної безпеки, а також для приєднання до європейського та світового енергетичного співтовариства. Диверсифікації джерел енергії та шляхів постачання енергії є ключовим напрямком для досягнення енергетичної незалежності України.

Література:

1. Бурда В.Є. Аналіз практики та ефективності використання альтернативних джерел енергії в Україні та світі / В.Є. Бурда // Ефективна економіка. – 2011. – № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1106>
2. https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2017/IRENA_Cost-competitive_power_potential_SEE_2017.pdf сторінка 27

BUSINESS, TRADE, TOURISM AND BUSINESS CULTURE: PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE BLACK SEA REGION

Завідна Л. Д., д.е.н., доцент

Жир Д. В., студентка

*Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

На сьогодні туристична індустрія є однією із найбільш прогресуючих галузей світової економіки, тому її розглядають як самостійний вид економічної діяльності, так і як міжгалузевий комплекс. Для багатьох держав саме туризм приносить основний дохід та є джерелом прибутків.

В економіці України туристична галузь відіграє вагому роль. Вона позитивно впливає на економічне зростання виробництва. Так, за даними Державної податкової служби України, за перші дев'ять місяців 2019 року надходження від туристичного збору до державного бюджету перевищили показники за весь попередній рік і поповнився майже на 127 млн грн, що на 36 млн більше, ніж за весь 2018 рік. До того ж приріст із туристичного збору фіксували практично у всіх регіонах країни (рис. 1) [1, с. 3-4; 2].

Однією з найпривабливіших серед туристичних регіонів України є Закарпатська область. Сьогодні – це один з найперспективніших субрегіонів розвитку Карпатського зеленого та етнокультурного туризму.

Наявність санаторно-курортного та рекреаційного потенціалу, мальовничі пейзажі, цікаві визначні пам'ятки історії, культури та архітектури, особливе географічне розміщення на перетині європейських держав: Румунії, Словаччини, Польщі та Угорщини, поєднання різних культур та особливостей сприяє поширенню туризму в цьому регіоні.

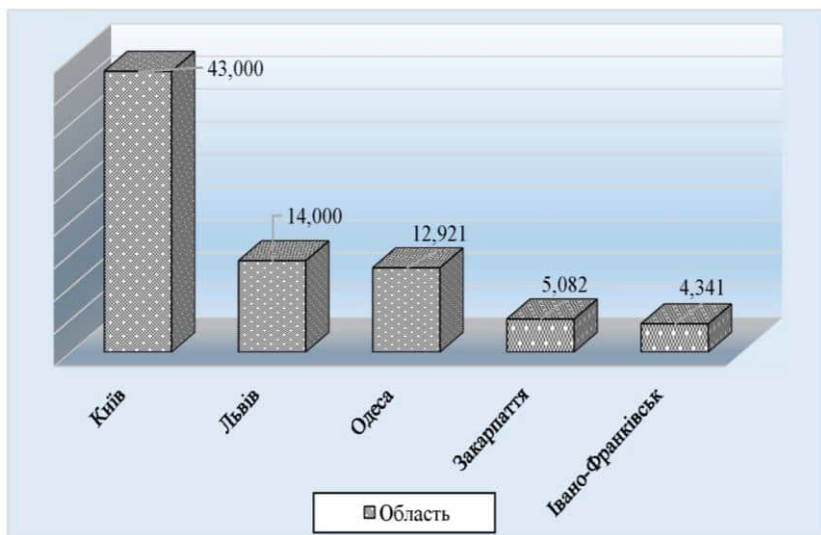

Рис. 1. Туристичний дохід Україні за 2019 рік, млн грн

Важливу роль для продуктивного розвитку туризму відіграє інфраструктура. Однією із складових інфраструктури є шосейні та залізничні сполучення. У цій області перетинається 4 найбільших автотранспортних магістралей, регіон має залізничне сполучення практично з усіма столицями Південної і Центральної Європи [3, с. 4-5].

Вище перелічені переваги дозволили увійти Закарпаттю у трійку найперспективніших і найпопулярніших туристичних об'єктів нашої держави.

Гості Закарпаття за вісім місяців 2019 року поповнили місцеві бюджети на 5 млн 82 тис. грн, сплативши туристичний збір (рис. 2). Це вдвічі більше, ніж за аналогічний період минулого року. Найбільші суми туристичного збору надійшли до місцевих бюджетів об'єднаної територіальної громади с. Поляна (Свалевський район) – 1246,8 тис. грн, м. Ужгород – 843,0 тис. грн, Берегівського району – 686,4 тис. грн, Ужгородського району – 295,2 тис. грн, Міжгірського району – 266,2 тис. грн, м. Мукачєво – 272, 3 тис. грн, м. Берегово – 248,6 тис. грн [4].

Туристичний потенціал Закарпаття багатий – 8 замків, численні старовинні церкви, монастирі, храми, унікальні заповідники, такі як «Карпатський біосферний заповідник», «Стужиця» та «Синевир», де

знаходиться найглибше озеро Українських Карпат – Синевир, що лежить високо посеред скель та гір (інша назва «Морське око»), глибина 24 м.

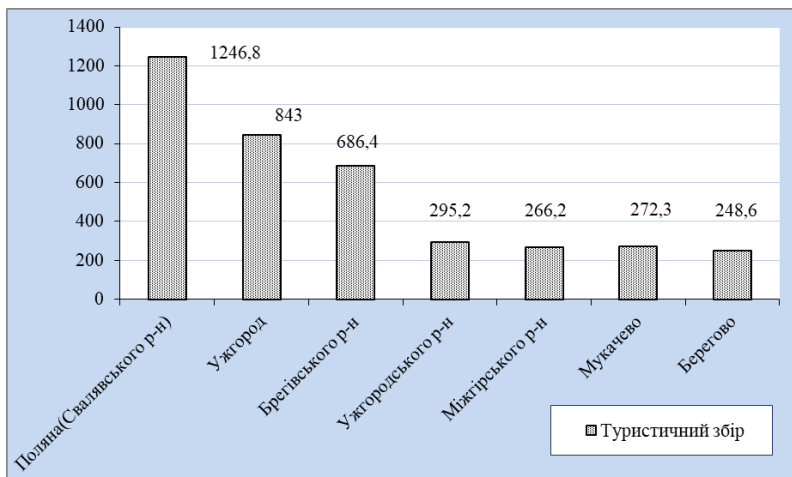

Рис. 2. Туристичний збір Закарпатської області за 2019 рік, тис. грн

Край багатий на велику кількість мінеральних вод, найвідоміші з яких «Лужанська», «Поляна квасова», «Плосківська», «Свалява» та інші.

На сьогодні налічується близько 50 родовищ мінеральної води, серед яких 38 мають промисловий інтерес (Ужгород, Сіль, Костріно, Лумшори, Солоні Млаки, Свалява, Карпати, Поляна, Плоске, Голубине, Неліпіно, Шаян, Вишково, Келечин, Сойми, Драгово, Александровка, Кобилецкая Поляна, Кваси, Пасика). Особливо популярністю користуються термальні води, температура яких сягає від + 18 до + 80°C. Центрами термальних купалень є Берегове, Косино і Велятино, а міста Мукачево і село Довге відомі своїми цілющими водами. Оздоровчо-рекреаційний комплекс «Термальні води Косино» має свою особливість, адже саме він розташований на шлейфі залягання мінеральних термальних вод, що проходить через Францію, Італію, Іспанію, Сербію, Хорватію, Австрію, Швейцарію та Балкани. Вони підходять для лікування хвороб опорно-рухового апарату, наслідків після отримання різних травм кісток та м'язів та дають хороший результат у виведенні солі з нирок.

Велятино відоме своїми термальними водами із вмістом броду та йоду, що дають заспокійливий ефект на людське тіло та організм. Цікавим є те, що саме тут випадає нагода побачити буйволів, яких більше нема ніде на території України і навіть посмакувати їхнє молоко, що має велику кількість корисних речовин. Іншим, не менш цікавим містом, є Довге. Тут знаходяться одні з найбільших термальних родовищ. У санаторії «Боржава» води використовуються для прийняття ванн у профілактиці та лікуванні серцево-судинних захворювань. Не даремно цю місцевість вважають перлиною Боржавської долини, адже тут зосереджені смерекові та букові ліси, гори, природний парк «Зачарований край», де можна залишитися наодинці з природою.

Окрім відомих санаторіїв, бальнеологічних комплексів, в Закарпатті є понад два десятки SPA та велнес-об'єктів, що надають послуги кліматолікування, бальнеолікування, спелеотерапії. Найвідвідуванішими зонами рекреаційного туризму в цій області є Синяк, Поляна, Голубине, Неліпино, Шаян, Сіль, Нижнє Ужгород, Карпати, Виноградово, Кваси, Сойми. Для любителів активного зимового відпочинку найкращим варіантом є лижний спорт, який зосереджений у гірськолижних зонах: Драгобрат, Подобовець, Ізми, Синяк, Пилипець, Воловець та інші.

Столиця Закарпаття – місто Ужгород вражає своєю архітектурою, пейзажами, визначними місцями. До найвидатніших можна віднести кам'яний пішохідний міст, Невицький замок, Ужгородський замок, дендропарк Лаудона, Закарпатський краєзнавчий музей, художній музей імені Й. Бокшая, міська ратуша, торговий центр Ужгороду – Корзо (в перекладі з італійського «вулиця для прогулянок») та ще багато інших [5].

Враховуючи значний туристичний потенціал Карпат, зокрема, у Закарпатській області, Кабінетом Міністрів України прийнято Державну програму розвитку регіону українських Карпат на 2020–2022 роки. Програма спрямована на поліпшення соціального й економічного розвитку українських Карпат, а також на підвищення транспортної доступності окремих гірських територій. Реалізація даної Програми дасть можливість відновити і зміцнити існуючу матеріально-технічну базу туризму, як виду економічної діяльності та важливого соціального інституту, а також створити якісний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби населення та забезпечити інтеграцію України у європейські та світові глобалізаційні процеси.

Література:

1. Завідна Л. Д. Управління стратегічним розвитком підприємства готельного господарства [Текст]: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Завідна Людмила Дмитрівна ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ, 2018. – 39 с.
2. Вплив туризму на економіку держави. / І. О. Карпенко, Ю. А. Олішевська *Матеріали наукової конференції «Молоді науковці – географічній науці» 27-28 жовтня, Київ, 2006.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/34-turizm-ekonomika.html>
3. Чир Надія Вікторівна. / Сучасний стан туристичної інфраструктури Закарпатської області для потреб рекреації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2707/1/>
4. На Закарпатті надходження від туристичного збору зросли вдвічі / Укрінформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2772307-na-zakarpatti-nahodzenna-vid-turisticnogo-zboru-zrosli-vidvici.html>
5. Проблеми та перспективи розвитку туризму на Закарпатті / В. І. Сизоненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kerivnyk.info/2016/12/syzenenko.html>

ECONOMY OF ENTERPRISE AND CORPORATE GOVERNANCE: MODERN INTEGRATION PROCESSES

Бездітко О. Є., к.е.н., старший викладач
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах неоднозначності тенденцій економічного розвитку та нестабільності механізму ринкового регулювання, обмеженості ресурсів і капіталу сільськогосподарські підприємства здійснюють свою діяльність в умовах невизначеності та ризику. Ризики, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищах функціонування сільськогосподарських підприємств, справляють тотальний вплив на будь-яку із сфер їх діяльності. Для досягнення ефективності управління ризиками необхідно здійснювати якісний і системний менеджмент підприємства в цілому, оскільки ризик-менеджмент є невід'ємним елементом загальної системи управління. У цьому контексті, рішення з управління ризиками приймаються у тісному взаємозв'язку із загальними стратегічними і тактичними цілями підприємства, його фінансовим станом, оціненим рівнем можливого ризику та має здійснюватись на основі чітко обґрунтованої стратегії.

Традиційно стратегію визначають як детальний усебічний комплексний план, призначений для реалізації місії підприємства і досягнення поставлених цілей. Основні напрями стратегії розвитку та управління підприємством визначають і вибір стратегії ризико-захищеності. Методологічними принципами стратегії ризико-захищеності слід вважати: інтегрованість із загальною системою управління підприємством; комплексний характер формування управлінських рішень; динамізм управління за відхиленнями; орієнтація на стратегічні цілі розвитку; варіантність вибору управлінських рішень.

Будь-яке прийняте рішення потребує розробки детального стратегічного плану управління ризиками, який можна здійснити за

допомогою багатофакторної матриці управління ризиками підприємства. Такий метод ґрунтується на співставленні показників безпеки діяльності підприємства у сфері динамічного ринкового середовища із припущенням настання відповідних видів ризиків. При цьому, оцінка безпеки діяльності окремого суб'єкта господарювання чи галузі в цілому може бути здійснена за допомогою SWOT-аналізу, який дає змогу поєднувати переваги і недоліки підприємства в ринковому середовищі.

Серед найбільш значимих показників безпеки діяльності сільського господарства можна виділити: зростання (зниження) урожайності; зростання (зниження) продуктивності худоби і птиці; зростання (зниження) виручки від реалізації; зростання (зниження) витрат виробництва, темп росту виручки від реалізації; темп росту витрат; перевищення темпів зростання виручки над темпами зростання собівартості; зростання (зменшення) майна підприємства; зростання (зменшення) оборотних активів; зростання (зменшення) поточних зобов'язань; зростання (зменшення) власного капіталу; скорочення (збільшення) періодів обороту оборотних активів; тривалість періоду обороту оборотних активів; рентабельність (збитковість) виробництва; платоспроможність та рентабельність балансу.

Таким чином, взявши за основу окреслені показники і їх значення за досліджуваний період по зведеній звітності одного з сільсько-господарських підприємств Житомирської області, сформовано матрицю SWOT-аналізу (табл. 1).

Розподіл показників на полях матриці відбувається за принципом виявлення позитивних чи негативних тенденцій. З метою встановлення підсумкової оцінки, кожному визначеному показнику SWOT-аналізу присвоюється 1 бал. Підрахувавши суму балів за позитивними і негативними аспектами матриці маємо можливість зробити висновок щодо незначного переважання (у співвідношенні 9:7) негативних аспектів у перспективах розвитку галузі над позитивними.

Поєднання на одній площині параметрів оцінки ризику та тенденцій сталого розвитку сільськогосподарських підприємств дає можливість побудувати матрицю стратегій управління ризиками (рис. 1).

На підставі проведених досліджень: оцінки сукупного ризику (0,45) та рівня безпеки (20% – згідно SWOT-аналізу) підприємство,

яке досліджувалося та сільськогосподарські підприємства України займають позицію у 5 квадранті матриці.

Таблиця 1

**Матриця SWOT-аналізу безпеки діяльності
сільськогосподарського підприємства Житомирської області**

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<ul style="list-style-type: none"> – зростання майна підприємства на 6510 тис. грн – зростання оборотних активів на 2506 тис. грн – зростання платоспроможності підприємства на 0,277525 к.п. 	<ul style="list-style-type: none"> – зростання поточних зобов'язань на 8560 тис. грн – зменшення власного капіталу на 17117 тис. грн – зростання тривалості періоду обороту оборотних активів на 82 дні – зменшення оборотності оборотних активів на 0,04 к.п – зменшення рентабельності виробництва на 21,7 в.п. – зменшення рентабельності балансу на 8,5 в.п.
Можливості (O)	Загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> – значна питома вага виробництва сільськогосподарської продукції у ВВП України (12%); – зростання продуктивності корів в середньому по Україні на 41 кг – зростання виручки від реалізації с.-г. продукції в сільськогосподарських підприємствах України на 10069,7 млн грн – висока питома вага сільськогосподарської продукції у структурі експорту України (42%); 	<ul style="list-style-type: none"> – падіння урожайності зернових в середньому по Україні на 8,6 ц/га – зростання витрат виробництва у с.-г. підприємств України на 6065,9 млн грн – перевищення темпів зростання собівартості над темпами зростання виручки на 11,20 п.

Джерело: власні дослідження

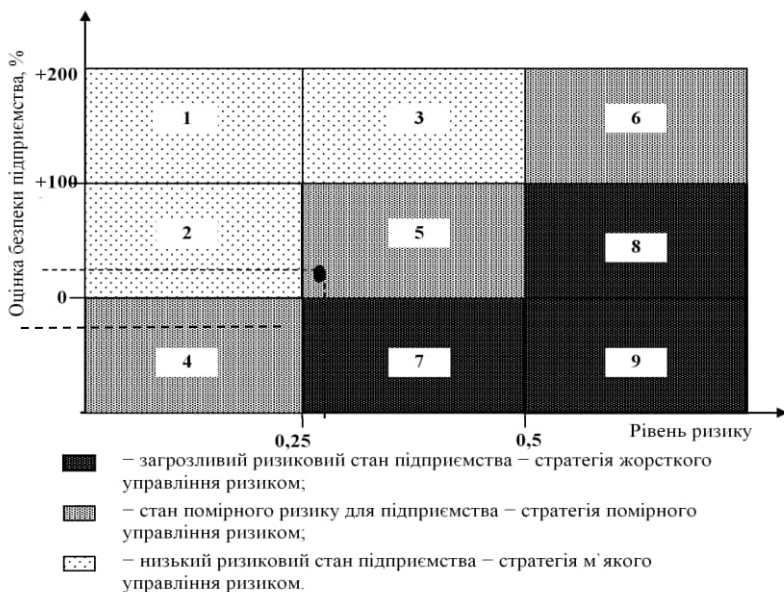

Рис. 1. Матриця стратегій управління ризиками підприємства

Джерело: власні дослідження

Квадранти 1, 2, 3 матриці стратегій ризикозахищеності визначають безпечну позицію підприємств і відповідають умовам стратегії м'якого управління ризиком. Квадранти 4, 5, 6 характеризують ситуацію критично допустимого ризику і відповідають стратегії помірного управління ризиком. Квадранти 7, 8, 9 відповідають стану недопустимого ризику і у їх межах має здійснюватись стратегія жорсткого управління ризиком. При цьому, найменшу ризикозахищеність матимуть підприємства, розташовані у квадранті 9, для якого характерні кризові параметри.

Стратегія помірного управління ризиком обирається у випадку негативних тенденцій розвитку підприємства при низькому і середньому рівнях ризику і невисокому рівні економічної безпеки підприємства, а також, при високій оцінці безпеки, однак, з високим сукупним ризиком. Усі три зони стратегій управління ризиками є різноспівставними, однак, лише зона квадранту 4 характеризується низькою якістю внутрішнього управління всього підприємства в цілому, а відтак і ризику, зокрема. Решта ж квадрантів відрізняють підприємства із значно вищим рівнем управління, що свідчить про

уже існуючі засади ризик-менеджменту, які слід лише посилити та розширити.

Таким чином, таку стратегію слід рекомендувати для підприємств, що потерпають від наслідків непрофесійних управлінських рішень в поточному і попередніх роках. Для них характерне скорочення обсягів виробництва і реалізації, висока собівартість виробленої продукції та низькі прибутки або й збитки. Проте, зважаючи на неактивне функціонування на ринку, використання традиційних джерел фінансування і ринків збуту, рівень можливого ризику для них близький до нуля.

Література:

1. Бездітко О.Є. Управління ризиками сільськогосподарських підприємств: дис. ...к-та екон. наук: 08.00.04 / Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2013. 185 с.
2. Вітлінський В. В., Великоіваненко. Т. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.
3. Кравченко В. А. Сучасні стандарти ризик-менеджменту: основа дієвої системи управління маркетинговими ризиками компанії. Маркетинг в Україні. 2007. № 5. С. 36-40.

Боярчук А. І., к.е.н., доцент

*Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна*

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «РОЗВИТОК»

Сучасне підприємство, як відкрита система, безперервно коригує свою діяльність, пристосовуючись до тенденцій динамічного нестійкого зовнішнього середовища. Це приводить до постійного пошуку шляхів його зміцнення, здатності чинити опір мінливим факторам зовнішнього середовища, забезпечувати свою конкурентоспроможність як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Так, «процесом, який дає змогу не лише виживати, але й стабільно функціонувати підприємству за таких умов, є розвиток» [1], який, в свою чергу, трансформує об'єкт у напрямку задоволення власних вигод та зовнішніх вимог.

Визначення категорії «розвиток», перш ніж стати невід'ємною частиною культури, науки і економіки, пройшло через століття та епохи. Розуміння категорії «розвиток» бере свій початок ще з *античності*. В ті часи під розвитком розуміли циклічні повторні зміни, постійну появу чогось винятково нового та незворотного. Геракліт Ефеський стверджував: «Все існує завжди було, є і буде вічно живим вогнем, який з часом то спалахує яскравіше, сильніше, то згасає» [2]. Аристотель Стагірський пропонував розуміти розвиток як певний принцип, згідно з яким сутність явища є елементом, що є необхідним в системі цілого [3].

У подальшому філософські вчення Парменіда, Демокріта були спробами розв'язати проблеми плинності світу [4]. Платон, підсумувавши свій суспільний досвід і запропонував закон історичного розвитку, відповідно до якого усі соціальні зміни є розпадом, загиванням або виродженням [2].

Філософам епохи Античності складно було визначити і надати пояснення щодо сутності категорії «розвиток», оскільки головна мета їх філософствування був космо- і лого-центризм, гармонійність людини.

В епоху Середньовіччя, який ґрунтується на християнській релігії (теоцентризм), «розвиток» філософи розуміли як часову спрямованість від минулого до майбутнього. В ньому вбачали неповторність всіх подій, що відбувались як в індивідуальному, так і суспільному житті [5], виникає уява про часову спрямованість, неповторність подій індивідуального і суспільного життя [6]. Хоча події повторюються, наприклад, світові революції.

Важливий поступ в розумінні суті розвитку як філософського поняття зробив Р. Декарт. Розвиток він розумів як породження природою нових форм матерії [7]. Атрибутом матеріальної субстанції стає протяжність, а рух є основою структуралізації матерії на частини, а тому і становить основу існування фізичних об'єктів. Рух Р. Декартом зводиться лише до механічного переміщення. У природі діють принципи детермінізму як процеси механічних зіткнень матеріальних тіл. Початково матерія є нерухомою. А Бог, створивши матерію, надає їй певної кількості руху, визначає її закони, після чого природа матеріалізується [8].

З часом, в періоді французького Просвітництва, Ф. Вольтер [9] і Ж.-Ж. Русо [10] висунули принципи історичного розвитку періоду, що включали етапи революційних перетворень. В той же час, французький філософ Ж.-А. Кондорсе, відомий як родоначальник

теорії послідовного і безперервного прогресу, під «розвитком» розумів саме прогрес [11], як найбільш поширену форму суспільного розвитку.

У німецькій класичній філософії XIX ст. (І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, Л. Фейєрбах, Г. Гегель) не лише підсумовано розвиток європейської думки, але запропоновано свої шляхи і методи розв'язання традиційних проблем буття, співвідношення світу і людини, теорії пізнання, моральності, систематизовано попередні погляди і положення з питань протиріччя, взаємопереходу протилежностей, створено цілісну теорію розвитку – діалектику [1].

Зокрема І. Кант поняття «розвиток» використовував щодо «походження світів, виникнення небесних тіл та причини їх руху» [12]. Цілісну концепцію розвитку на основі історії людської цивілізації вперше в філософській науці розвинув Г. Гегель. Німецький філософ зазначав, що «розвиток – характеристика діяльності абсолюту (світового духу), його надруху у висхідному ряду категорій (буття, ніщо, становлення; якість, кількість, міра; сутність, явище, дійсність; поняття, об'єкт, ідея, що завершується абсолютною ідеєю). Розвиток якості приводить до збільшення, зростання кількісних характеристик, які в свою чергу, сприяють інтенсифікації якості. Але цей процес розвивається до певних меж, які визначаються категорією «міра». Коли ці межі порушуються, відбувається стрибок, тобто розрив поступовості у розвитку.

Завдяки стрибку виникає нова якість, і відповідні їй кількісні визначення. Міра, на думку Г. Гегеля, як синтез кількості є завершеним буттям» [13]. За визначенням Г. Гегеля, механізм та джерело розвитку – це виникнення, боротьба та подолання протилежностей, при цьому принцип розвитку є універсальним [14].

Отже, історична філософія вбачала джерело розвитку суспільства саме в ідеях. Поступова трансформація сутності категорії «розвиток», її закономірність й скерованість наведено в табл. 1.

Проведене автором дослідження (табл. 1) вказує на те, що суттєвою характеристикою світового еволюційного шляху становлення категорії «розвиток» є її різноманітність, яка знайшла своє відображення у світоглядній орієнтації. Так, усвідомлення, суперечливе розуміння світу, місця в ньому людини, ціннісні орієнтації людей, їх життєві позиції, суперечливі динамічні соціально-політичні умови світу і людини послідовно збагачували, ускладнювали і розвивали категорію «розвиток».

Еволюційний шлях становлення категорії «розвиток»

Представники	Сутнісний підхід	Недоліки підходу
1	2	3
Епоха Античності (800 до н.е. – 476 рр. н.е.) – перші «поштовхи» до розумінні категорії «розвиток»		
Геракліт, Демокрит, Аристотель, давньогрецькі філософи	Розвиток – це циклічні повторні зміни, постійні появи винятково нового, незворотного, складного	Спосіб життя орієнтовано на предметно-речове бажання світу, при цьому час рухається немовби по колу
Епоха Середньовіччя (V – кінець XV ст., початок XVI ст.) – розвиток набуває перші властивості		
Оріген Адамант, грецький філософ; Боецій, італійський філософ; Тома Аквінський, італійський філософ	Розвиток розглядається через релігійну направленість у вигляді неповторності подій у всіх сферах життя	Панування теологічних інтересів, відсутність вивчення явищ навколишнього світу
Ранній новий період (XVI – XVII ст.) – розвиток набуває нові матеріальні форми		
Р. Декарт, фундатор теорії раціоналізму, французький філософ	Природа «розкручує сервісний хаос», творючи нові форми, рух	Розвитку не враховує вимоги суспільства
Французьке Просвітництво (друга половина XVII – XVIII ст.) – спроба ототожнити категорію «розвиток» з рухом, еволюційним рівнем, прогресом		
Ф. Вольтер, французький філософ-просвітник	Розвиток – вічний рух; усе підкоряється «вічним законам»	Не має точного визначення спрямованості руху, а значить і розвитку

1	2	3
Ж.-Ж. Русо, французький філософ	Розвиток – трансформація у новий еволюційний рівень	Розвиток не розглядається як злагодженість дій, а це може призвести до хаосу
Новий час (XVIII – XX ст.)		
Німецька класична філософія (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) – спроба подолати історичні протиріччя через розвиток		
І. Кант, німецький філософ	Розвиток долає протиріччя між існуючим і належним; шлях до гармонії між людською дією і винагородою	Гармонія є в потойбічному житті людей, «відкидається» існування шляхів подолання протиріччя
Г. Гегель, німецький філософ	Розвиток – поєднання матеріального світу та ідеального. Розвиток ототожнюється із соціумом	Розвиток розглянуто у загальних рисах. Не враховано реальний світ, в якому існує розвиток

Література:

1. Капліна А. С. Поняття «розвиток» у категоріальному апараті теорії розвитку / А. С. Капліна // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2012. – № 24(2). – С. 57-63.
2. Гераклит Эфесский: все наследие: на языках оригинала и в русс. пер.: крат. изд. / Подгот. С. Н. Муравьев. – М. : ООО «Ад Маргинем Пресс», 2012. – 416 с.
3. Лосев А. Ф. История античной философии в конспективном изложении / А. Ф. Лосев. – 3-е изд. – М. : ЧеРо, 2005. – 192 с.
4. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Том 1. У полоні Платонових чар / Карл Поппер; пер. з англ. О. Коваленко. – К. : Основи, 1994. – 444 с.
5. Касьян В. І. Категорії «рух» і «розвиток» у філософії / В. І. Касьян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/94698-27-kategor>
6. Касьян В. І. Філософія: навч. посіб. / В. І. Касьян. – К. : Знання, 2004. – 406. – (Вища освіта XXI століття).
7. Залужна А. Є. Особливість дуалізму філософського вчення Р. Декарта / А. Є. Залужна // Наукові записки. Серія «Філософія». – Острог: Національний університет «Острозька академія», 2009. – Вип. 5. – С. 139-149.
8. Декарт Р. Метафізичні роздуми / Рене Декарт. – К. : Юніверс, 2000. – 304 с.

9. Вольтер Ф. Философские сочинения / Ф. Вольтер. – М.: Наука, 1988. – 753 с.
10. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Ж. Ж. Руссо. – М.: «КАНОН-пресс», «Кучково поле», 1998. – 416 с.
11. Кондорсе Ж. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума. / Ж. Кондорсе. – М.: Либроком, 2011. – 280 с.
12. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант : Соч.: в 6-ти т., Т. 3. – М.: Мысль, 1964. – 799 с.
13. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. – Т. 1 // Энциклопедия философских наук / Г.В.Ф. Гегель. – М.: Мысль, 1974. – 452 с.
14. Вінниченко О. М. Характеристика, види та сутність розвитку підприємства / О. М. Вінниченко // Агросвіт. – 2015. – № 15. – С. 49-57.

Гончар Л. О., к.е.н., старший викладач

Пиптик Н. П., студентка

*Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Беручи до уваги сучасний стан розвитку ресторанного бізнесу, можна помітити достатню кількість успішних спеціалістів, які, на жаль, втрачають зацікавленість та ентузіазм до роботи. Багато роботодавців до сих пір повторюють одну і ту ж помилку, не надаючи значення створенню і забезпеченню ефективної системи мотивації своїх підлеглих. Більше того, вони ігнорують систему бонусів – як усних, так і матеріальних заохочень, і часто зовсім не замислюються про те, що співробітники стануть працювати якісніше та швидше, будучи правильно мотивованими. У свою чергу мудрі та прогресивні керівники усвідомлюють всю важливість стимулювання і заохочення співробітників і розуміють, що крім примітивного і не завжди дієвого методу «багата і пряника», є цілий ряд способів, можливостей і секретів поліпшення продуктивності праці того чи іншого працівника.

Питання мотивації, стимулювання і заохочення праці, досліджувались у працях українських та зарубіжних науковців, а саме: В. Бондаря [1], Є. Бельтюкова [9], П. Друкера [2], В. Іноземцева [3], А. Колот [4], К. Мельникової [6], О. Наумової [7], М. Табахарнюк [8], О. Толмачової [9], А. Тоффлера [10], А. Яхтера [11] тощо. У цих вчених знайшли своє відображення окремі аспекти підвищення продуктивності та результативності праці персоналу, ефективного

використання трудового потенціалу, мотивації трудової діяльності. Проте, зважаючи на динамічність і плинність зовнішньо-економічних процесів та постійну змінність внутрішнього мікроклімату кожної галузі в цілому та окремого підприємства зокрема актуальною і необхідною для дослідження виступає проблема створення, регулювання, координування та забезпечення ефективності функціонування системи мотивації трудової активності персоналу у сфері гостинності.

В цілому, мотивація – це створення у підлеглого бажання підвищити свою працездатність, поліпшити якість своєї роботи і принести користь підприємству, співробітником якого він є [1, с. 11].

Крістін Людерс – одна з відомих рестораторів США, працюючи більше 30-ти років керівником у багатьох вишуканих ресторанах Чикаго, довела, що коли справа стосується успішного ресторанного бізнесу, навчання персоналу має найважливіше значення. Її найвагомішим вкладом у сферу гостинності можна вважати виданий посібник – «Секрети управління рестораном та навчання персоналу». Він став першоджерелом для власників, які спрямовують свою діяльність на створення у працівників бажання працювати більш якісно та продуктивно. Вони стверджують, що досягли вагомих результатів та віддачі від персоналу завдяки цьому посібнику, а саме через метод «дерево підготовки». З кожної програми навчання за цією методикою працівники повинні чітко розуміти, як їхні дії впливають на інших та на роботу закладу загалом, задля створення культури єдності, поваги та вдячності.

Необхідно мати на увазі, що «нові» люди приходять з певним рівнем знань та набутим раніше досвідом, тому керівнику обов'язково потрібно окреслити свої конкретні цілі та очікування від працівника, але водночас запропонувати вигідні умови праці та надати весь список переваг даної посади, тобто мотивувати працювати на найкращий результат. Крістін Людерс пропонує 4 найбільш дієві шляхи, якими можна мотивувати, як і бувалих працівників, так і новачків в кожній організації, серед яких [5]:

- матеріальне заохочення;
- похвала керівництва;
- ввічливе спілкування та дружній колектив;
- організація спільного дозвілля.

Щодо *матеріального заохочення*, то матеріальні способи мотивації персоналу вже давно не є секретом, але свою актуальність

і важливість при цьому не втрачають. Окрім вже давно відомих штрафів чи виплат премій, до матеріальних засобів мотивації належать:

- відшкодування співробітникам транспортних витрат;
- оплата навчання або курсів підвищення кваліфікації;
- забезпечення житла своїм співробітникам, якщо мова йде про тривалі відрядження, чи допомога з пошуком житла для іногородніх – оренда хостелу;
- додаткове медичне страхування.

Сучасна практика зарубіжних та деяких українських підприємств ресторанного господарства свідчить про тенденцію до суттєвих змін в системі мотивації персоналу. Найбільш вагомими мотивами для працівників є пільгове харчування на підприємстві – 82%, премії – 58%, можливість отримання кредиту на придбання житла – 55% [11, с. 130-132].

Так звана *похвала керівництва* теж має особливе значення у загальній системі мотивації трудової активності працівників. Іноді кілька присмних слів від керівника можуть стати прекрасною мотивацією для будь-якого, на перший погляд, беземоційного співробітника. Роботодавцям не варто забувати про те, що похвала, чи то один на один, чи перед іншими співробітниками, завжди змушує працювати краще, мотивує працівника на нові перемоги і звернення.

Однією із вагомих таємниць мотивації персоналу також є *створення доброзичливого мікроклімату в колективі*. Хороший керівник розуміє, що для поваги в колективі між колегами, він сам повинен шанобливо ставитись до своїх підлеглих. Адже якщо співробітник, нехай навіть не найбільш високопрофесійний, відчуває шанобливе ставлення до себе і усвідомлює, що його цінують в колективі, він може «гори звернути» заради спільної справи.

Чудовий спосіб мотивації співробітників і згуртування колективу – це *організація спільного дозвілля*. У розрізі цього аспекту для працівників закладів сфери гостинності рекомендовано організувати корпоративний спортивний виїзд, спільний похід в музей або в театр, влаштування щомісячних змагань з боулінгу, волейболу чи футболу, або зустріч в затишному барі десь в центрі міста.

Власники, які насправді дбають про свій персонал, зосереджують навчання працівників не лише на кулінарному оздобленні страв, ефектному приготуванні коктейлів і зразковому обслуговуванні, вони також приділяють значну увагу психологічним аспектам

кожної дії працівника. Коли менеджери слухають співробітників, цінують усе, що вони роблять, розуміють їхні потреби та переконають, що вони працюють разом для спільної справи, тим самим вони створюють нові можливості для отримання більших прибутків.

Підприємство, яке вживає значних заходів для створення сприятливих умов праці та запроваджує систему мотивації свого персоналу, як правило, отримує вдвічі більше позитивних відгуків від гостей, а також вдвічі більший дохід.

Таким чином, можна стверджувати, що для того щоб утримати головних фахівців та запобігти суттєвому зниженню продуктивності праці, а також забезпечити безконфліктне скорочення чисельності персоналу – безпосередньо системі мотивації повинно відводитися одне з головних місць в комплексі заходів спрямованих на підвищення ефективності функціонування закладу.

Література:

1. Бондар В. Теоретичні засади мотивації в контексті підвищення ефективності державного управління. *Ефективність державного управління : збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України*. 2006. № 11. С. 11-17.
2. Drucker P. F. *The Effective Executive: The Definitive Guide to Getting the Right Things Done*. New York : Collins, 2006.
3. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. Москва : Логос, 2000. 302 с.
4. Колот А.М. Мотивація персоналу: Київ: КНЕУ, 2006. 340 с.
5. Lueders C. J. *The Secrets to Restaurant Management and Staff Training: The Missing Pieces to a Highly Successful Restaurant Operation*. Ocala, Florida : Atlantic Publishing Group, 2017. 260 p.
6. Мельникова К.В. Мотивація інноваційне активного персоналу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С. 262-266.
7. Наумова О.О. Вдосконалення мотивації інноваційної діяльності персоналу. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*. 2010. Темат. вип. «Технічний прогрес і ефективність виробництва» № 7. С. 149-158.
8. Табахарнюк М.О. Про використання системного підходу до опису процесів мотивації. *Проблеми управління інноваційною діяльністю*. 2002. № 4. С. 118-131.
9. Толмачова О.В., Бельтюков Є.А. Мотивація інноваційної активності кадрової складової інноваційного потенціалу. *Економічні інновації*. 2013. № 52. С. 191-197.
10. Toffler A. *The third wave*. London: Pan Books Ltd., 1981.
11. Яхтер А. Мотивація праці як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 37(2). С. 128-134.

Зарицька О. Л., к.е.н., доцент

Мирошенко Н. Ю., к.е.н., асистент

Симак А. В., к.е.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

**ОТОТОЖНЕННЯ ПОНЯТЬ
«ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНА ПРОДУКЦІЯ»
ТА «ІННОВАЦІЙНА ПРОДУКЦІЯ» ПІДПРИЄМСТВА**

У більшості наукових праць, які присвячені проблемам розвитку національної економіки, проведення структурних реформ, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, акцентується увага на важливості впровадження інновацій і налагодженні виробництва високотехнологічної продукції. У багатьох випадках інноваційна та високотехнологічна продукція ототожнюється. Певною мірою таке ототожнення є виправданим, проте критичний аналіз переліку високотехнологічної продукції, який фіксує Державна служба статистики України у Номенклатурі промислової продукції із сутнісними ознаками поняття «інноваційна продукція» і видами інноваційної продукції дозволяє стверджувати, що далеко не вся високотехнологічна продукція є інноваційною, так само як і не вся інноваційна продукція є високотехнологічною [1]. Передусім слід відзначити, що у вітчизняному законодавстві поняття «високотехнологічна продукція» недостатньо чітке. Так, у відповідності до Закону України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» [2] змінами та доповненнями високотехнологічна продукція – це «продукція, виготовлена вітчизняними підприємствами із застосуванням наукоємних технологій, конкурентоспроможна з кращими зразками аналогічної продукції іноземного виробництва». У Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [3] зі змінами та доповненнями «високі технології» визначено як технології, які «розроблені на основі новітніх наукових знань, що за своїм технічним рівнем перевищують кращі вітчизняні та іноземні аналоги і спроможні забезпечити передові позиції на світовому ринку наукомісткої продукції». Керуючись цими означеннями практично будь-який суб'єкт підприємства, який впроваджує технологічні інновації і займається виробництвом інноваційної продукції, може позиціонувати себе як такий, що виробляє високотехнологічну

продукцію. За даними Державної служби статистики України [1] в Україні високотехнологічну продукцію виробляє понад три сотні підприємств, в тому числі металургійні підприємства, підприємства з виготовлення готових металевих виробів, підприємства харчової і тютюнової промисловості (Державна служба статистики України, 2018).

У світовій практиці існують набагато чіткіші критерії віднесення продукції до високотехнологічної. Так у 1960 р. країни-члени Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) сформували перелік високотехнологічних продуктів за кодами Стандартного міжнародного торгового класифікатора. У 1988 р. цей класифікатор був уточнений. На сьогодні він включає 4346 найменувань товарів. Базуючись на рекомендаціях ОЕСР Україна також створила класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), який містить низку найменувань.

Керуючись цим класифікатором, а також світовими тенденціями і традиціями з ідентифікування високотехнологічної продукції у загальній структурі продукції промисловості можна встановити скільки насправді підприємств в Україні виготовляють високотехнологічну продукцію, скільки імпортує та експортує Україна високотехнологічних продуктів, наскільки ці продукти є інноваційними. До недавнього часу країни-лідери з виробництва високотехнологічної продукції (Китай, Японія, США, Південна Корея, Німеччина, Фінляндія тощо) до високотехнологічних відносили п'ять секторів. Але упродовж останніх років високотехнологічними вважаються лише три сектори [4]: виробництво основних фармацевтичних продуктів та фармацевтичних препаратів; виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництво різноманітних повітряних та космічних літальних апаратів.

Доцільно визнати, що на світовому рівні обмеження кількості високотехнологічних секторів відбулось внаслідок того, що більшість країн виробників високотехнологічної продукції визнали, що найбільш передові технології на сьогодні впроваджуються саме у трьох зазначених секторах виробництва. Щоправда у США та Китаї, національні економіки яких позиціонуються як такі, що націлені на високотехнологічний розвиток, перелік секторів високотехнологічного виробництва значно ширший.

В Україні, відповідно до законодавства, як ми зазначали, немає чіткої межі між інноваційною та високотехнологічною продукцією. У загальнонаціональних і регіональних програмах інноваційний

розвиток і високотехнологічне виробництво настільки переплетені між собою, що з них випливає – будь-яка інновація у промисловості націлена та технологічні зміни і її результатом є виробництво високотехнологічної продукції. Емпіричні дані вказують, що це далеко не так. Фахівці ДП «Державний інститут комплексних техніко-економічних досліджень» дослідили, що в Україні лише близько 400 підприємств позиціонували себе як такі, що виробляють високотехнологічну продукцію, проте у відповідності до міжнародних критеріїв високотехнологічну продукцію виробляють лише 37% із вказаної сукупності, або 3% промислових підприємств України. У 20 із близько 400 підприємств частка випуску високотехнологічної продукції не перевищувала 10% від загального обсягу продукції, яку вони виробляють. Що стосується експорту власної високотехнологічної продукції, то у половини виробників цей показник не перевищував 30%. Українські підприємства експортували лише 74 види високотехнологічних продуктів, що далеко не охоплює тих номенклатурних позицій, які зафіксовані ОЕСР [5].

Отож щодо статистичних даних, які характеризують інноваційну діяльність в Україні, то вони більш оптимістичні від показників, що відображають високотехнологічне виробництво, проте характеризуються негативною динамікою в порівнянні з динамікою показників інших країн.

Література:

1. Номенклатура промислової продукції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_ks/op_npp_2016.htm.
2. Закон України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>.
3. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
4. Босак А.О. Економічне оцінювання та розвиток комунікацій в системі управління інтелектуальним капіталом підприємства : [монографія] / А.О. Босак, О.І. Тревого / За ред. проф., д.е.н. О.Є. Кузьміна. – Львів: СТ «Міські інформаційні системи», 2015. – 326 с.
5. Саліхова О.Б. Експорт високотехнологічних товарів України як індикатор реалізації інноваційної політики / О.Б. Саліхова // Наука та наукознавство. – 2010. – № 4. – С. 14-28.

ІННОВАЦІЙНА ПРАКТИКА ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Інноваційна практика на підприємстві входить до комплекції виробничо-господарського діяння фірми харчової індустрії, що скерована на модернізування і покращення її промислових потенціалів та організаційно-господарських зв'язків. Практика направлена на заснування та приєднання із зовні відповідних новинок, що будуть допомагати посиленню його конкурентноспроможності, підсилення торгівельних функцій, задовольняли б можливості розквіту підприємства. Проте невисокою є інноваційна активність вітчизняних підприємств харчової сфери, що зумовлена відповідними мотивами:

- Направлення економіки на інвестування прогресу виробництва, а не на активізацію інноваційного функціонування;
- Дефіцит розвиненої інноваційної інфраструктури;
- Курс на імпорт високотехнічного оснащення, мала увага до прогресу вітчизняного науково-технічного фонду;
- Нестача кваліфікованого керівництва інноваційними явищами, що направлений на збільшення якості харчових продуктів, отримання конкурентних прерогатив;
- Недосконале правове регулювання інноваційної практики [1].

Результатом вище наведеного є безсилість державних органів завчасно провадити відповідні реформи в харчовому господарстві, що спричиняє технологічне відставання нашої держави від прогресуючих сусідів.

Також мізерні темпи інноваційної практики підприємств пояснюються дефіцитом коштів і потенціалів для запровадження нововведень, низькою зацікавленістю виробників у започаткуванні нововведень, що спричинило до зупинки і банкрутства багатьох підприємств.

Проблемам розвитку харчової промисловості виділялося значне місце у працях таких вітчизняних вчених, як А.Ф. Гончар, Л.В. Дейнеко [1], Д.Ф. Крисанов [3], Ю.П. Лебединський, О.М. Кудирко [4], М. Якубовський [5] та ряд інших авторів. Не дивлячись на те кількість питань інноваційного відновлення підприємств та шляхів їхньої реалізації залишаються не вирішеними.

Інноваційні заходи, особливо у харчовій промисловості, є важливим складовим відродження вітчизняного господарства. Для інноваційної практики необхідно використання цілого ряду науково-технічних та промислових чинників.

Збереження сталого позитивного росту продукції підприємств харчової промисловості потребує постійної технологічної реорганізації підприємств, тому що недостатній ступінь прогресу технічної основи, що характерний багатьом підприємствам цього виду діяльності, становить питання, що вимагає активізації інноваційної роботи, використання важелів, що підвищують ефективність виробництва. Основним елементом даного питання є фінансування інноваційної роботи наукових установ і підприємств для здійснення проектів, що направлені на модернізацію продукції, розширення її асортименту та покращення якості [4].

Запровадження технологічних інновацій підприємств харчових технологій є основним пріоритетом тому, що від його реалізації залежить конкурентоспроможність наших продовольчих товарів на світовому і вітчизняному ринках, міжнародне визнання, успішне членство нашої країни з СОТ та інтеграції з ЄС.

Приєднання України до СОТ ставить підприємства харчової промисловості України перед вибором: або здійснити технологічну реорганізацію підприємства та досягнути випуск сучасних продовольчих товарів, або ж ще якийсь час доставляти традиційні продовольчі товари на внутрішній ринок і тим самим відтягувати край, за якого неминуче банкрутство підприємця.

Із приєднанням України до світових інтеграційних станів зовнішнє коло посилює свій вплив на піднесення і діяльність вітчизняної харчової промисловості [5, с. 37].

Нові факти світогосподарського порядку потребують перемін не лише у народногосподарському комплексі, перетворенні інституційних методик, кардинальної зміни харчової галузі, але пророкують впровадження цілісної інноваційної стратегії.

Збільшення конкурентоспроможності завдяки застосування новинок насамперед насуще для підприємств харчової промисловості, що прагнуть досягти міжнародні ринки торгівлі. На сьогоднішній час увійти до нього із традиційною продукцією є дуже мало ймовірно.

Через те дійсні в українській економіці непропорційності роблять неодмінним здійснення структурних змін, що потребує збільшення інноваційної активності харчових підприємств.

У цілому інноваційна активність у харчових підприємствах України відзначається нестабільністю, браком конкретно встановлених норм, що потребує заходів із сторони держави, котрі б допомагали її активізації.

У цьому відношенні важливим для України є розвиток загальнодержавної інноваційної системи, що націлена на стабільність і постійне соціально-економічне піднесення за рахунок здійснення інноваційних заходів.

Література:

1. Дейнеко Л.В., Старшинська Л.В., Коваленко А.О., Шелудько Е.І. Сучасний стан, проблеми та стратегія розвитку харчової промисловості України до 2011 року // Економіка промисловості України. – К.: РВПС України НАН України, 2003. – С. 127–135.
2. Драган І.В. Інноваційна діяльність як фактор прискореного розвитку промисловості // Економіка та держава. – 2006. – № 6. – С. 34–36.
3. Крисанов Д.Ф. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 71–81.
4. Кудирко О.М. Сучасний стан інноваційної діяльності у підприємствах харчової промисловості України // Економіка АПК. – 2004. – № 11. – С. 102–107.
5. Якубовський М., Щук В., ін. Інфраструктура – фактор прискорення інноваційного розвитку промисловості // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 27–38.

Лезіна А. В., к.е.н., старший викладач

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ

В сучасному економічному середовищі суб'єкти господарської діяльності повсякчас прагнуть забезпечити свою конкурентоспроможність, втримати лідерські позиції на ринку та/або захопити нові ринки збуту для власної продукції. Для цього підприємства впроваджують новітні технології, розвивають виробничі потужності, імплементують інноваційні підходи в систему управління компанією, розвивають маркетингову політику тощо. Означені напрями розвитку за своїм змістом важко назвати операційною діяльністю, що

спонукає до висновку щодо реалізації проектів, які спрямовані на підвищення ефективності роботи бізнес структур. Наразі, багатьма науковцями висвітлюються питання щодо актуальності та цінності впровадження проектного управління в господарську діяльність підприємств як державного так і приватного секторів економіки. Серед таких варто відзначити Федорчак О.В. [1], Рач В.А. [2], Янковий О.Г. [3], Вербицька Г.Л., Завербний А.С. [4] та інші. В більшості випадків науковці приділяють увагу інвестиційним проектам, їх впровадженню та досліджують вплив даного типу проектів на подальший розвиток підприємств. Але поза увагою залишаються менш глобальні проекти, які не стосуються залучення капіталу, але стають все дедалі популярними серед підприємств. Саме це і зумовило актуальність представленого напрямку дослідження.

Спируючись на базиси проектного менеджменту варто відзначити, що головною метою ініціації будь яких дій є здійснення поставленої мети в умовах обмеженості ресурсів, часу, коштів та визначеної якості з бажаним забезпеченням цінності для всіх зацікавлених сторін, що буде створюватись в процесі реалізації проекту та в наслідок отримання продукту проекту. Найбільш вагомим недоліком реалізації проектів, а також однією з головних проблем щодо затримок в отриманні продукту проекту, є не дотримання бюджету або перевищення запланованих витрат. Саме тому, відсоток успішної реалізації інвестиційних проектів в умовах вітчизняного ринку є досить низьким. Ми вважаємо, що в даному напрямі не буде зайвим звернути увагу на проекти, що охоплюють зміни структурного характеру підприємства, ті, які спрямовані на покращення умов праці робітників або будь які інші, що носять некомерційний характер.

Запровадження проектів, яким притаманно соціальне спрямування стає досить розповсюдженою тенденцією. Серед таких варто відмітити створення великої кількості громадських організацій, формування некомерційних об'єднань різного господарського спрямування, розповсюдження центрів допомоги тощо.

В сучасних умовах господарювання бізнес структури не мають на меті хаотично впорядковувати свою організаційну структуру або вмотивовувати персонал лише за концепцією А. Маслоу. Для цього впроваджують та реалізують відповідні проекти: короткострокові, не прибуткові, соціальні, некомерційні та суспільно-орієнтовані. Ми вважаємо, що за даних спрямувань варто звернути увагу на тонкощі

та особливості, що можуть стати запорукою отримання успіху, серед яких варто відзначити:

- різноманітність представників команди. Тобто бажаним є формування проектної команди за участю найбільш урізноманітненого кола стейкхолдерів, що безпосередньо зацікавлені в реалізації проекту. Дане спрямування допоможе виокремити всі переваги та усунути недоліки, що можуть бути спричинені недоотриманням бажаних результатів;

- укрупнення найменш вагомих стейкхолдерів. В даному випадку доцільним є надання значущості тим представникам зацікавлених осіб, які на перший погляд не виступають дієвими особами в реалізації проекту, але будуть основними споживачами майбутнього продукту проекту. Забезпечення такого підходу надасть можливість створювати проактивний та необхідний продукт проекту;

- залучення досвіду інших представників. Мається на увазі формування концепту проекту та етапів його реалізації, спираючись на власний досвід та накопичений об'єм подібної інформації представників ринку. Для усунення майбутніх помилок вагомим є залучення висновків інших, особливо закордонних представників, та формування власної бази знань та компетенцій;

- підтримка мотивації проектної команди. Вважаємо за доречне формувати мотиваційні пакети для членів команди в не залежності від характеру сформованих винагород, проекту що реалізується. Особливо для таких типів проектів як соціальні, не комерційні та суспільно-корисні. Оприлюднення місії та значущості запроваджених дій може стати поштовхом для утримання робочого настрою команди проекту;

- забезпечення самомотивації дійових осіб проекту. Тобто вважаємо що цілковита віддача робочому процесу менеджера проекту, куратора та головних представників стейкхолдерів може забезпечити формування відповідного рішучого настрою для реалізації проекту в повній мірі. А це відповідно позитивно впливатиме на отримання бажаного запланованого продукту проекту та отримання цінності для кожного представника серед зацікавлених осіб.

Представлені характеристики можуть сформувати базові уявлення про не комерційні соціальні проекти та допомогти під час їх реалізації. Також потрібно відзначити, що такого типу проектні дії найчастіше реалізуються без притаманних основам управління проектами базових положень в силу відсутності усвідомлення вагомості їх виконання та загального підпорядкування основним

фазам життєвого циклу. З метою зниження ризиків та отримання бажаних результатів вважаємо за доцільне розглядати будь які ініціативи та їх реалізацію як проекту діяльність. Особливо щодо тих, які носять соціальний характер.

Таким чином, ми вважаємо що підвищена увага очільників суб'єктів господарської діяльності до поза операційних дій в межах функціонування підприємств та означення їх як проектів не комерційного напрямлення в поєднанні з використанням сформованих та представлених особливостей реалізації допоможуть усувати не бажані ризики та забезпечувати власну конкурентоспроможність в майбутньому.

В подальшому наші наукові дослідження будуть спрямовані на обґрунтування комплексу методів та формування інструментарію для проектів соціального та/або некомерційного характеру, що мають прояв в умовах сучасного впровадження проектного управління.

Література:

1. Федорчак О. В. Проектний підхід як інноваційний підхід державного управління / О. В. Федорчак // Державне управління: теорія та практика – 2006.
2. Рач В.А., Запороженко В.А. Роль и место управления проектами в развитии социально-экономических систем // Глобалізація та управління проектами у ХХІ столітті: Матеріали наук.-практ. конф., Львів, 9-10 жовт. 2003 р. / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2003. – С. 57-59.
3. Янковий О. Г. Оцінка інвестиційних проектів на підприємствах харчової промисловості України / О. Г. Янковий, Н. В. Мельник, В. О. Янковий // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 2 (18). – С. 49-53.
4. Вербицька Г. Л. Особливості інвестиційного проектування / Г. Л. Вербицька, А. С. Завербний // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 606 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 245-250.

ОЦІНКА РІВНЯ НЕБЕЗПЕКИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ПОЗИЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

Сучасний науковий простір широко представлений дослідженнями в галузі економічної безпеки підприємства. Актуальність зацікавленості суб'єктів господарювання в результатах подібних досліджень пояснюється заглибленням різноманітних трансформаційних процесів, яким притаманні прогнозовані та непередбачувані ризики, загрози та небезпеки щодо бізнес-процесів та корпоративних інтересів підприємства. Коло наукових інтересів в галузі економічної безпеки підприємства включає проблематику управління та стратегій розвитку системи економічної безпеки, проблематику запровадження відповідної системи забезпечення ідентифікації загроз та оцінки стану та рівня системи економічної безпеки.

Проблематика оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства представлена в наукових працях таких українських авторів як Доценко І.О. [1], Ільяшенко С.Н., Козаченко Г.В., Сак Т.В. [2], Фролова Л.В. [3] та багатьох інших, але і досі залишається найбільш складною сферою дослідження економічної безпеки.

Пропонуємо підійти до зазначеного питання з огляду на необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційних перетворень.

Економічна безпека підприємства в умовах трансформаційних перетворень представляє собою стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз стабільності економічного простору підприємства, які викликані трансформаційними процесами різного походження, щодо реалізації його корпоративних інтересів [4].

В системі забезпечення економічної безпеки підприємства, що функціонує в умовах трансформаційних перетворень, важливою складовою є оцінка рівня небезпеки таких трансформаційних перетворень.

На наш погляд, з метою формування порядку оцінки рівня небезпеки трансформаційних перетворень слід використовувати такі позиційні детермінанти, як: ризикоорієнтованість оцінки, пріоритет-

ність трансформацій, системність оцінки, ресурсно-орієнтованість небезпек, комплексність оцінки, комплементарну орієнтованість оцінки, індикаторно-параметричний вибір показників, порівняльно-аналітичний підхід, експертне підтвердження та незалежність оцінки (рисунок 1).

Визначені позиційні детермінанти мають такий зміст:

1) Ризикоорієнтованість оцінки ґрунтується на твердженні, що небезпека трансформаційних перетворень представляє собою вірогідність ризиків та загроз безпечній діяльності підприємства та реалізації його корпоративних інтересів. Оцінка небезпечності трансформації тотожна визначенню небезпечності сукупності загроз, які пов'язані із даною трансформацією.

2) Пріоритетність трансформацій передбачає, що оцінка небезпечності трансформаційних перетворень проводиться обов'язково за кожним пріоритетним трансформаційним перетворенням. В системі економічної безпеки підприємства для цілей ідентифікації загроз та їх оцінки вважаємо за потрібне виділити пріоритетні трансформації, до складу яких відносимо: трансформації форми власності (приватизацію), інтеграційну трансформацію (агроінтеграцію), трансформацію правових взаємовідносин (реорганізацію), трансформацію структури (реструктуризацію), трансформацію технологій (реінжиніринг), цифрові трансформації (цифровізацію) [5].

Рис. 1. Позиційні детермінанти оцінки рівня небезпеки трансформаційних перетворень підприємства

Джерело: авторська розробка

3) Системність оцінки. Оцінка рівня небезпеки трансформаційних перетворень розглядається як компонент системи оцінки рівня економічної безпеки підприємства вцілому. На наш погляд, такими компонентами є: оцінка стану фінансово-економічної системи підприємства; оцінка спроможності системи економічної безпеки підприємства протидіяти ймовірним загрозам трансформаційних перетворень або нівелювати їх деструктивні наслідки; оцінка рівня небезпеки трансформаційних перетворень; оцінка рівня економічної безпеки підприємства.

4) Ресурсно-орієнтованість небезпек означає, що оцінка ризиків здійснюється за кожною ресурсно-функціональною складовою економічної безпеки підприємства: фінансово-економічною, ресурсно-майновою, інтелектуально-технологічною, інформаційно-комунікативною, силовою, корпоративно-правовою.

5) Комплексність оцінки вказує на те, що оцінка рівня небезпеки трансформаційних перетворень здійснюється за комплексом показників.

6) Комплементарна орієнтованість оцінки: для оцінки використовуються комплементарні показники, тобто такі, що відрізняються один від одного за економічним змістом та функціональним призначенням, але доповнюють та розширюють загальний зміст базового показника рівня небезпеки.

7) Індикаторно-параметричний вибір показників у нашому баченні вказує на використання системи індикаторів із визначеними параметрами та пороговими значеннями для оцінки рівня небезпеки.

8) Порівняльно-аналітичний підхід. Оцінка рівня небезпеки здійснюється шляхом порівняння фактичного значення означених показників із їх пороговими значеннями та проведення аналізу отриманих результатів.

9) Експертне підтвердження передбачає ймовірність застосування проведення фінансово-економічної, правової, екологічної та інших видів експертизи для підтвердження достовірності проведеної оцінки.

10) Незалежність оцінки свідчить про той факт, що результат оцінки не залежить від загального рівня та стану економічної безпеки підприємства, а відображає небезпечність тільки трансформаційних перетворень.

Використання вищезазначених позиційних детермінантів дозволяє сформувати комплексний комплементарно-орієнтований індикативно-параметричний підхід до оцінки рівня небезпеки.

Таким чином, результатом нашого дослідження є вдосконалення системи оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства харчової промисловості за рахунок впровадження оцінки рівня безпечності трансформаційних перетворень з використанням комплексного комплементарно-орієнтованого індикативно-параметричного підходу.

Література:

1. Доценко І. О. Формування системи оцінювання рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням впливу підприємницьких ризиків / Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2013. Т. 18. Випуск 1. С. 69–78.
2. Сак Т. В. Діагностування рівня економічної безпеки підприємства в умовах обмеженості інформації / Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 3. С. 404–408.
3. Фролова Л. В., Роженко О. В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства / Актуальні проблеми економіки. 2016. № 3 (177). С. 199–209.
4. Ткачук Г. О. Теоретичні аспекти економічної безпеки сучасного підприємства: наукові підходи до тлумачення базової категорії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск № 29. 2020. С. 151–155.
5. Ткачук Г. О. Типологія трансформаційних перетворень підприємств харчової промисловості. Причорноморські економічні студії. Випуск 48/2019.

CREATIVE ECONOMY AND HUMAN CAPITAL: THE KNOWLEDGE MANAGEMENT ISSUES

Дудко П. М., к.е.н.

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Стратегічне управління вищим навчальним закладом здійснюється на основі певної моделі, яка в значній мірі обумовлюється зовнішніми чинниками (політичними, економічними, історичними, релігійними тощо).

Слід розуміти, що механізм стратегічного управління вищим навчальним закладом забезпечує виконання стандартів, правил та нормативів, які встановлюються на наднаціональному, національному та індивідуальному рівнях.

Розглянемо особливості стратегічного розвитку вищих навчальних закладів, що регламентуються окремими стандартами, нормами, правилами, встановленими на наднаціональному рівні.

Система вищої освіти, що представлена вищими навчальними закладами, у всі часи мала інтернаціональну природу. Нині процеси глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти лише посилюються, що пов'язується у першу чергу із глобалізацією світової економічної системи (а світовий ринок освітніх послуг виступає часткою цієї системи).

Головним операційним продуктом діяльності вищого навчального закладу є освітня послуга, а тому саме вона виступає основним об'єктом управління. Зрозуміло, що в умовах глобалізації значна увага приділяється якості освітньої послуги, а сама якість має вимірюватися на основі певних стандартних критеріїв. Актуальність вимірювання обумовлюється також і тим, що у сучасній світовій економічній системі відбувається постійна трансформація вимог до кваліфікованого фахівця, який виступає результатом освітньої діяльності. Поняття якості вищої освіти включає не лише зміст

самого навчання, що впливає на рівень компетентності майбутнього фахівця, а також і рівень задоволення особистих потреб особи, її спроможність до пошуку інформації, соціальної адаптації, креативного мислення тощо.

Однією з ключових умов інтеграції національної системи вищої освіти у Європейський освітній простір є визнання та імплементація Європейської кредитно-модульної системи ECTS [1].

Також у вищих навчальних закладах з'явилася стратегічна можливість для виробництва нової освітньої послуги – «подвійний диплом» – яка передбачала здобуття освіти у двох вищих навчальних закладах за гармонізованими програмами з наступним отриманням особою двох дипломів про вищу освіту. Участь у програмі «подвійний диплом» передбачає вивчення частини дисциплін у одному вищому навчальному закладі, а частини дисциплін – у іншому. Ця програма є перспективною, якщо вона реалізується спільно з вищим навчальним закладом, що розташований у країні поза межами Європейського Союзу.

У розвинутих країнах модель стратегічного управління вищим навчальним закладом формується вищою управлінською ланкою, до складу якої входять повноважний представник власника, наглядова рада, а також вище керівництво закладу. Наглядова рада – управлінський орган, що формує стратегічні орієнтири розвитку вищого навчального закладу та затверджує його стратегію у формі документу. Наглядова рада забезпечує громадський контроль за результативністю діяльності вищого навчального закладу та його керівництва. Керівник вищого навчального закладу має право створювати дорадчі та робочі органи, можуть брати участь у формуванні стратегічних рішень [2].

Ключовим елементом моделі стратегічного управління вищим навчальним закладом є його академічна, економічна та організаційна автономія. Межі автономії у системі вищої освіти у кожній країні визначаються законодавчо, але є деякі загальні рекомендації. Автономія вищого навчального закладу розглядається як інструмент його самостійності, відповідальності та високої якості діяльності одночасно. Автономія вищого навчального закладу є інструментом, який підтримує вирішення завдань, що стоять перед закладом як виробником освітніх та суміжних послуг.

В розвинутих державах одним із провідних трендів стратегічного розвитку вищого навчального закладу є впровадження широкого спектру продуктів за програмами, які умовно можна об'єднати

концепцією «освіта протягом життя». Ця концепція передбачає створення та імплементацію інноваційних освітніх технологій освіти (у тому числі дистанційної освіти, «відкритої освіти», корпоративної освіти). Спостерігаємо широке запровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій.

У вищих навчальних закладах розвинутих країн концепція «освіта протягом життя» реалізується на трьох рівнях [3]:

- додаткова професійна освіта (формування професійної основи кадрового потенціалу сучасної економіки);
- професійна перепідготовка – сприяє адаптації людей до соціально-економічних змін (безробіття, ліквідація компаній та ін.);
- задоволення індивідуальних потреб – дає особистості змогу здобути додаткові знання та навички (соціалізація, вивчення мов, реалізація талантів та ін.).

У країнах ЄС 9,7% людей у віці від 25 до 64 років беруть участь у програмах за концепцією «освіта протягом життя» [4].

Розуміючи важливість та значущість цього ринкового тренду, менеджмент вищих навчальних закладів ініціює розробку новітніх освітніх продуктів. Однією з ключових ринкових характеристик таких продуктів є те, що їх замовляє не індивідуальний споживач, а корпорація, або корпоративний сектор. Вищі навчальні заклади шукають механізми активізації взаємодії із корпоративним сектором, який дедалі формує більший обсяг попиту на освітні послуги.

Формуються навчальні програми (курси, дисципліни, модулі), спрямовані на задоволення запиту певного підприємства, поширюється практика проведення ознайомчих та навчальних екскурсій безпосередньо на виробництві, у процесі навчання більш широко використовуються реальні професійні завдання та ділові ситуації.

Вищий навчальний заклад, аби залишатися конкурентоспроможним, має пропонувати на ринку освітніх послуг освітні продукти, які є одночасно і уніфікованими (стандартизованими), і інноваційними. Вирішити це протиріччя доволі непросто, оскільки інновації споживачем сприймаються не завжди позитивно, особливо у сфері послуг, яка характеризується високою консервативністю.

Менеджмент вищого навчального закладу, реалізуючи концепцію стратегічного розвитку закладу, у сфері організації навчального процесу має ухвалювати рішення, спрямовані на так звану «мінімальну уніфікацію», яка передбачає лише виконання імперативних стандартів (норм, правил). Зростання показників

міграції робочої сили змусили вищі навчальні заклади прагнути до певної гармонізації та уніфікації навчальних програм.

Усі можливості академічної автономності можуть бути використані як джерело інноваційного наповнення кінцевого освітнього продукту.

З метою стандартизації навчальних планів та програм вищі навчальні залучають освітні технології, що адаптовані світовим досвідом і є інноваційними за змістом. Такі технології сприяють формуванню у випускників необхідного набору компетентностей.

Елементом стратегічного управління вищим навчальним закладом у розвинутих країнах є управління якістю освіти, або якістю освітніх послуг. У США, Великій Британії, Німеччині, Австрії, Австралії та деяких інших країнах ухвалено стандарти якості освіти, якими визначаються відповідні імперативні та факультативні характеристики навчального процесу, а також його результати.

Модель управління якістю освіти спирається на три елементи:

- цілі та зміст освіти;
- рівень професійної компетентності науково-педагогічних працівників;
- стан матеріально-технічної та науково-інформаційної бази навчального процесу.

Нині, вищі навчальні заклади, реалізуючи концепцію стратегічного розвитку, впроваджують у управлінські механізми інформаційно-комунікаційні технології.

Потенціал підтримки стратегічного розвитку вищого навчального закладу за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій є значним, що обумовлено потребою вивчати та засвоювати більш змістовну (складнішу) інформацію.

Усі вищі навчальні заклади стикаються з викликами глобалізації на ринку освітніх послуг. Глобалізація загострює конкуренцію на ринку, але в той же час відкриває для закладу нові можливості (зокрема, залучення іноземних студентів, доступ до зовнішніх ресурсів, налагодження міжнародної діяльності тощо). За показниками експорту освітніх послуг є вищі навчальні заклади США, Великої Британії, Австралії, Німеччини, зростає кількість іноземних студентів у Китаї, Індії, Мексиці.

Література:

1. Болонська конвенція. Спільна декларація європейських міністрів освіти Європи [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=6.

2. Кучеренко Д. Г. Стратегії розвитку освітніх систем країн світу [монографія] / Д. Г. Кучеренко, О. В. Мартинюк. – К.: ІПК ДСЗУ, 2011. – 312 с.
3. Селезнева Н. А. Размышления о качестве образования: международный аспект / Н. А. Селезнева // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 4. – С. 35–44.
4. Страхова О. О методах организации управления / О. Страхова // Менеджмент в России и за рубежом. – 1998. – № 5. – С. 3–36.

Можайкіна Н. В., к.е.н., доцент

Кулак К. О., студентка

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИЩОЇ ШКОЛИ: МЕХАНІЗМ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Одним із стратегічних векторів розвитку соціально-економічної системи країни є зростання інноваційного потенціалу вищої школи і на цій основі розширення масштабів виробництва і поширення науково-технічних досягнень, і, як наслідок, здійснення структурної перебудови економіки, помітне підвищення частки наукоємних, інноваційно-орієнтованих підприємств. У зв'язку з цим актуалізується потреба в розробці економіко-організаційного механізму, здатного забезпечити приріст і ефективне використання інновацій, що передбачає облік позитивного досвіду, апробованого в розвинених країнах. Все це обумовлює необхідність тісної співпраці структур бізнесу і установ вищої освіти, що сприятиме успішному розвитку суспільства і досягнення як господарського, так і культурного процвітання.

В даний час вища освіта розглядається як один з найважливіших стимулів впровадження інновацій, без чого неможливий поступальний розвиток економіки. Співпраця бізнесу та інститутів вищої освіти є запорукою результативності технологічних інновацій, які допомагають бізнесу «розвивати свої динамічні можливості з урахуванням нових форм конкурентних переваг». Основними вигодами подібної співпраці є: посилення взаємозв'язку розвитку регіональної і національної економіки; фінансування з відносною свободою використання коштів; можливість реального застосування розроблених ідей; доступ до високотехнологічного обладнання;

можливість заохочення і стимулювання власних співробітників шляхом преміювання та призначення стипендій [1, с. 16].

Мета такого підходу – стимулювання всієї освітньої системи не тільки до навчання та досліджень (як основній сфері діяльності), а й до плідної участі в консультуванні, проведенні тренінгів, здійсненні досліджень за цільовими замовленнями комерційних фірм і наданні підтримки їх повсякденної роботи.

У той же час не слід надмірно концентруватися лише на вдосконаленні «двосторонніх зв'язків», забуваючи про необхідність активного залучення в процес взаємодії як можна більшого числа учасників. Економіка, заснована на знаннях, вимагає зусиль не тільки комерційних фірм і університетів, а й фінансово-кредитних установ, урядових структур, різних організацій некомерційного характеру, а також ЗМІ. Мережевий характер взаємовідносин в даній ситуації є найбільш оптимальним.

Від університетів також потрібне активне залучення в розвиток їх регіонів. Університет може виконувати різні завдання на регіональному рівні, іноді навіть одночасно, в залежності від характеристик регіональної індустрії і того, що університети можуть запропонувати регіональним компаніям. Різні варіанти участі університетів у розвитку регіональної індустрії зводяться до наступного: перш за все, вони можуть стимулювати розвиток нових підприємств, робота яких буде заснована на дослідницькій діяльності. У той же час освіта, як і раніше залишається ключовою ланкою в стимулюванні регіонального розвитку. По-друге, університети можуть сприяти імпортуванню діяльності фірм, формуванню локального рівня розвитку. По-третє, університети активно залучаються до диверсифікації існуючої індустрії, розширення спектра її технологічної діяльності шляхом використання новітніх досліджень, а також організації форумів для обміну думками в даній сфері. По-четверте, університети сприяють оновленню наявного технологічного знання шляхом укладення контрактів на дослідження, консультації, проведення освітніх програм і тренінгів.

Проаналізувавши зарубіжний досвід розвитку відносин вузу і бізнесу можна зробити висновок про те, що закордонні вузи відрізняються своєю практико-орієнтованістю. На базі провідних зарубіжних університетів Австралії, Великобританії, Німеччини, Швеції, Фінляндії США реалізовано вже багато успішних проєктів на замовлення підприємств малого і середнього бізнесу, розроблені

спеціалізовані програми по залученню студентів до взаємодії з представниками бізнес-спільноти [2].

Особливістю політики в галузі вищої освіти країн Заходу в контексті інноваційного процесу є посилення державного втручання в діяльність ВНЗ з метою зміцнення їх співпраці з комерційними структурами і вибудовування «інноваційних ланцюжків». Специфіка взаємодії бізнесу і університетів полягає в стимулюванні всієї освітньої системи як до навчання та досліджень, так і до плідної участі в роботі по цільовим замовленням комерційних фірм і наданні підтримки їх повсякденної роботи. Партнерство бізнес-структур і установ вищої освіти на прикладі Великобританії та США характеризується трансфером знань і технологій за допомогою обміну студентськими та викладацькими кадрами між університетами і підприємствами, при серйозному залученні бізнесу в систему вузівського адміністрування.

Механізми взаємодії вузу і бізнес-структур багато в чому схожі з механізмом ринкової економіки: вузи відповідають пропозицією випускників, науково-дослідних і організаційних робіт, на відповідний попит, породжуваний народним господарством і бізнес-структурами. Взаємодіючи на інституціональному рівні, вузи і підприємницькі структури сприяють оптимізації дій один одного в різних напрямках (економічному, виробничому, соціокультурному, виховному і т. п.), досягаючи таким чином синергетичного ефекту.

В Україні найбільш поширеною формою партнерства залишаються програми стажування студентів, навчальні курси та конкурси, однак можливості та варіанти співпраці між державою, бізнес-середовищем та освітньою сферою набагато більші. Зокрема, виділяють наступні напрями такої співпраці:

- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів;
- проведення університетами наукових досліджень на замовлення підприємств;
- використання результатів досліджень і розробок у діяльності підприємств;
- отримання університетами патентів на наукові розробки і винаходи і купівля підприємствами ліцензій на їх використання;
- створення інноваційних підприємств, кластерів, інкубаторів, технопарків на базі університетів;
- надання експертної допомоги та консультаційних послуг [3, с. 34].

Аналіз сучасної практики керування організаціями вищої освіти на макро-, мезо- і мікрорівнях демонструє низький рівень погодженості, суперечливість інструментарію, застосовуваного суб'єктами різної інституціональної природи. У регіональній вищій школі розвиваються слабко керовані конкурентні процеси, не збалансовані з інтеграційними процесами. Помітна недостатня розробленість теоретичних положень, що обґрунтовують ефективний внутрісистемний і зовнішній інструментарій керування організаціями вищої освіти [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що зміни в процесі розвитку сучасного суспільства, тягнуть за собою і трансформацію взаємовідносин ВНЗ і бізнес-структур, що ставить перед ВНЗ нові проблеми і завдання.

Сучасна економіка трактується експертами як «економіка знань», в якій наукові досягнення стають безпосередньою продуктивною силою і визначають конкурентоспроможність тієї чи іншої галузі. Технологічний прогрес йде вперед семимильними кроками, проникаючи в усі без винятку сфери життя суспільства. Висококваліфікована підготовка персоналу представляється найважливішим фактором успішної діяльності будь-якого підприємства і комерційної фірми. У зв'язку з цим велику роль набувають установи вищої освіти як центри генерування нового знання. Їх викладацька та науково-дослідницька функції заслуговують найпильнішої уваги з боку державних структур, зацікавлених в успішному здійсненні модернізації української економіки і підвищення рівня життя людей.

Література:

1. Шевченко Л. С. Сучасний університет: маркетингова філософія діяльності / Л. С. Шевченко // Економічна теорія та право. – 2015. – № 1. – С. 9-21.
2. Щербакова Е. Уровень образования в ЕС-28 повышается от поколения к поколению / Е. Щербакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://demoscope.ru/weekly/2016/0669/barom01.php#_ftn2.
3. Грищенко І. М. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи / монографія (рукопис) ; за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра екон. наук., проф. І.М. Грищенка. – К., 2015. – 236 с.
4. Грищенко А. А. Економіка України на шляху до інклюзивного розвитку / А. А. Грищенко // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 2. – С. 9-23.

PROBLEMS OF MANAGEMENT AND MARKETING IN THE CONTEXT OF INTEGRATION OF BUSINESS STRUCTURES

Mohylna L. M., PhD. in Economics
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

JUSTIFICATION OF PROBLEMATIC ISSUES REGARDING THE AGRICULTURAL ENTERPRISES ON THE EUROPEAN MARKETS

Foreign economic activity is becoming increasingly important, because it is carried out in conditions when the main characteristic of contemporary world development is globalization. It determines significant changes in the world as a whole, affecting economic, political, social and cultural spheres of public life. These actions are contradictory. However, they need to consider and develop an appropriate policy to the economy. Therefore, the urgency of the problem is due to the fact that each region or district foreign economic relations of economic entities have their own peculiarities of development. It is determined by the specifics of the resource base, infrastructure, state of the economy and its degree of adaptation to the new conditions, as well as support for local authorities.

The locomotive of the Ukrainian agribusiness became big agricultural holdings. These companies handle several thousand hectares each. They are innovators in the management and implementation of new technologies. Large agricultural holdings leverage economies of scale and can benefit from working at the international level. Small agricultural producers and farmers with the capabilities enjoyed by large agricultural holdings, is not available. However, as international experience shows, the farm is one of the most promising and effective forms of management with a prudent attitude to the land and best landscaping.

Ukraine is an exporter of grain. Climate conditions also contribute to this. Grain is the basis of food and raw materials for other industries. It is a component of the food security of any country. It should be noted that from 10 June 2019 year in Ukraine entered into force a new standard for

wheat National Standards of Ukraine 3768: 2019 «Wheat. Technical conditions». The standard is mandatory. Under the new standard, five classes are left for solid grain, and only four for soft wheat. Of these, 1-3 classes are those classes which are used as raw material in the bakery and milling industry. Grain that does not match any class is defined as non-standard. It should be emphasized that the new standard increased requirements to the quality of the grain. Note that the criterion of the quality of grain in international markets is the amount of impurities that affect food security. Damaged grain cannot be used in the baking industry. Special attention to the processing industry pays the factors associated with the baking properties of the grain protein, gluten. For the first time standard introduced index the content of grains damaged by turtle bug, and as a recommended value of the flour. Harmonization of the standard for wheat is a necessary step toward European integration and implementation of European requirements. This standard is the basis in the sale of grain in the European Union. The main indicators that define the compliance of grain «standard quality» are: nature, the content of impurities, an external consumer characteristic (color, odor), commercial look. Typically, the moisture content of the grain is limited to 15%. The requirements for these and other indicators measure the export exchanges of the European Union, not national standards, as in Ukraine. While «standard» does not provide high-quality, and expresses only the average quality of grain samples in the region. Thus, the state guarantees the producers the opportunity to realize a price for grain such (or better) quality.

For the elimination of classes of grain traders were active, offering a division of wheat just for the food and non-food, and soft and rigid – for example ISO standards. At the same time, it can lead to the establishment of the lowest possible prices. Standard partially harmonized with the Commission Delegated Regulation (EU) 2016/1238 of 18 May 2016 supplementing Regulation (EU) No 1308/2013 of the European Parliament and of the Council with regard to public intervention and aid for private storage and ISO 7970: 2011. Normative documents, that touch the requirements of safety and guard of environment, determination of indexes of quality and control methods, were also specified. The development of EU standards has become a priority for Ukraine. These standards relate to the safety and quality of food chain «from field to table».

A success factor for agricultural producers is access to international markets. Export orientation of Ukrainian grain agribusiness leads to the fact that between the producer and the buyer, and too small by the

manufacturer, arises a chain of middlemen – traders, each of which performs a specific function. The main mission of the trader is the formation of consignments of grain for further sale. Commodity batch of grain is characterized by the following features: volume and quality.

If the company is small, it will not be able to form a lot of goods. Another thing is the agricultural holding. He is handling tens or hundreds of thousands of hectares of land. Therefore, the way out of this situation for farms and small businesses is the establishment of procurement and marketing cooperatives.

Note that the development of farming is not only a solution to the issue of unemployment in rural areas, preservation of rural areas, ecosystem but also food security of the country, certain decisions about the institutional functioning of farming should be a balanced, well-balanced, focused on the achievement of socially and economically important purposes, and should not be based on the interests of individual stakeholders political or economic relations.

Note that opponents of the development of farms used the argument of their economic inefficiency, on the advantage of large farms over them. Therefore, the effective functioning of farms is development of cooperatives. Co-operative farming is a means of protecting the economic interests of farmers. The direct advantages include: reducing the number of intermediaries, the confrontation between processors in a monopoly setting purchase prices, saving on transport costs, improve product quality and more efficient control, organization of supply of products in bulk, which allows you to get the best price.

Therefore, procurement and sales cooperation is one of the types of cooperation that helps to carry out the harvesting and storage of agricultural products, to carry out pre-processing, and facilitates agricultural producers to profitably sell their products, including in global markets. Accordingly, procurement and marketing cooperative is the mechanism through which small agricultural producers can develop and continue to develop their export potential. Thus, the cooperative, representing the interests of small agricultural enterprises, will export grain of appropriate quality and quantity to the other party or sell it to grain processing enterprises, which timely calculate for the appropriate quantity and quality. In doing so, the relationship between the grain processing plant and the other customers of the cooperative should be based on the fulfillment by the parties of their contractual obligations. It is advisable for the cooperative to have its own transport, as this gives more chances for better sales of grain at favorable prices.

In conclusion, integration with other farms will enable small businesses to expand their business and enter the foreign market with agricultural products. Integration will enable them to enhance their resource potential, improve their technical equipment, improve their efficiency, and improve their quality product.

As a result of the research, it is concluded that the current stage of Ukraine's foreign economic relations requires export-oriented enterprises to develop a strategy of entering new foreign markets. It should be noted that in doing so, enterprises need to take into account the existence of many restrictions and obstacles in international trade, namely: customs tariffs (fiscal and protectionist), currency control by the state, a number of non-tariff barriers (systems of national security standards, quality, etc.).

Полюк М. І., к.е.н.

*Університет Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЛЬ МЕНЕДЖЕРА НА ШЛЯХУ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО УСПІХУ

Фаховий підхід менеджера до реалізації поставлених завдань, першочергово передбачає самоорганізацію його дій. На власному прикладі він повинен демонструвати зразок виконавчої дисципліни і вимогливості, прагнути до того, аби його рішення були чіткими та зрозумілими, раціональними та реальними у виконанні, що пришвидшить організаційний успіх. Зважати на те, що лише спільна діяльність трудового колективу, дає більший ефект спільних зусиль, аніж результат кожного зокрема.

А головне, повинен чітко усвідомлювати, що життєво важливим для кожної організації є задоволення роботою. Розуміння та аналіз цього веде організацію на шлях до успіху. Задоволеність роботою покращує ефективність роботи працівників. Також існує і протилежна думка, що продуктивність викликає задоволення.

У будь-якому разі задоволення роботою – це досить складні явища, на які впливає багато змінних. Якщо задоволення відсутнє, рівень виробництва нижчий, люди нещасні, зростає оборот та багато інших негативних фактів. Таким чином, один факт не викликає сумнівів, керівництво повинно дбати про задоволення роботою.

Організаційний успіх та задоволеність роботою – це вершина і кінець ланцюга. Задоволені працівники створюють більшу цінність для організацій і, як результат, є кращі продуктивніші результати. Хоча задоволення занадто важко досягти. Деякі працівники можуть бути задоволені певними аспектами своєї роботи та незадоволені рядом інших. Задоволеність роботою сама по собі є складною концепцією і її важко об'єктивно виміряти.

На рівень задоволеності роботою впливає широкий спектр змінних, що стосуються індивідуальних, соціальних, культурних, організаційних та факторів навколишнього середовища [5]. Також задоволення від роботи залежить від очікувань, сама оцінка, соціальні норми, соціальні порівняння, співвідношення вкладів і результатів та відданість, і це показує невловимість задоволення роботою як концепцію.

Щоб краще зрозуміти задоволення від роботи, ми повинні враховувати можливості, які вона пропонує людині.

У економічній літературі існує ряд принципів для задоволення працівників. Найважливіша, до якої належить ієрархія потреби Маслоу. У цій теорії вчений припускає, що індивідуальні потреби починаються від основної потреби (їжа, тканина та притулок) і закінчуються на рівні само актуалізації. Своє бачення мав і Дейл Карнегі у своїй праці «Як насолоджуватися життям і отримувати задоволення від роботи» [3].

З приводу пошуку зв'язку між задоволеністю роботою та фірмовою цінністю стверджується, що задоволення від роботи позитивно співвідноситься з прибутками акціонерів, але лише в довгостроковій перспективі. Навіть якщо менеджерам вдасться отримати зовнішню перевірку рівня задоволеності роботою своїх робочих місць, наприклад, шляхом опитування кращих компаній або зовнішніх консультантів, вплив на ціну акцій навряд чи буде негайним. За умови, якщо нематеріальні активи незалежно перевірені та широко оприлюднені, ринок, однаково, не повністю оцінює їх.

На додаток до часового проміжку між досягненням високої задоволеності роботою та цією якістю, що оцінюється фондовим ринком, також потрібен час, щоб управлінські дії переживали задоволення роботою [2].

У роботі пов'язується процес задоволення роботою, описуються основні фактори, що викликають задоволення. Аналізуючи все вище зазначене, пропонуються рекомендації, які повинні враховувати

менеджери організацій для досягнення кращих результатів, задовольняючи працівників та зменшуючи ризик на шляху організаційного успіху.

Література:

1. Дейл Карнегі. Як насолоджуватися життям і отримувати задоволення від роботи / Переклад І. Іванченко // КМ_БУКС, 2020. – 200 с.
2. Ден С. Кеннеді. Безжальний менеджмент та ефективність людських ресурсів / Переклад Т. Мухамедшина // Фабула, 2019. – 304 с.
3. Solomon Oyetola Olusegun. Influence of Job Satisfaction on Turnover Intentions of Library Personnel in Selected Universities in South West Nigeria // <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/914>
4. Тетяна Мостенська. Організаційна поведінка / В. Новак, О. Ільєнко. – К.: Командор, 2013. – 498 с.

Фоміченко І. П., к.е.н., доцент

Баркова С. О., здобувач

Хамілов К. О., магістрант

*Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Донецька область, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Глобалізація економіки, що сприяє включенню українських промислових підприємств у міжнародний ринок праці з посиленою конкуренцією, змушує модернізувати систему менеджменту та використовувати інструменти стратегічного управління. Це зумовлює потребу постійного пошуку промисловими підприємствами не лише засобів розширення своєї діяльності, але й ефективних інструментів, завдяки яким вони зможуть втримати свої позиції на ринку.

Сьогодні важливо правильно вибрати маркетингову стратегію підприємства. Вона зможе стати конкурентною перевагою тільки тоді, коли буде відповідати специфіці підприємства та зовнішнім факторам, які впливають на нього.

Такими інструментами якраз і є сучасні маркетингові стратегії, які відіграють важливу роль у розробці загальної стратегії функціонування промислових підприємств. Тому у сучасних умовах надзвичайно важливо вміти вибрати та успішно реалізувати

маркетингову стратегію, яка найбільш органічно буде відповідати загальній стратегії підприємства. Особливо актуальним це питання є для тих суб'єктів, діяльність яких виходить за межі національних ринків, адже від цього залежить посилення їх конкурентоспроможності та успіх у завоюванні смаків закордонних споживачів.

Питання, присвячені впровадженню в життя маркетингових стратегій, висвітлюють своїх працях такі закордонні та вітчизняні автори, як Х. Анн, І. Ансофф, М. Асмолова, Г. Ассель, Г. Багієв, С. Гаркавенко, М. Корж М., Каїра З. Полонець В. та інші [1-2].

Вони розглядають сутність маркетингових стратегій та застосування їх у процесі стратегічного управління підприємствами, вивчають проблематику застосування стратегічних підходів у сфері інформаційних технологій, окреслюють особливості розроблення та реалізації маркетингових стратегій на високотехнологічних ринках та окремі аспекти інтеграції технологічної та маркетингової стратегії на промислових підприємствах у сучасних умовах.

Метою дослідження є пошук шляхів покращення реалізації промисловими підприємствами обраних ними маркетингових стратегій на основі дослідження суті та особливостей їх впровадження в сучасних умовах, а також аналізу проблем, з якими зіштовхуються підприємства у процесі застосування новітніх маркетингових стратегій.

У своєму загальному розумінні маркетингові стратегії можна розглядати як сукупність заходів, які здійснюють підприємства відповідно до загальної стратегії свого розвитку та маркетингових планів, покликаних позиціонувати власні продукти на цільових ринках, просувати їх та обслуговувати попит на певний продукт [1].

На процес розробки та впровадження в життя тієї чи іншої маркетингової стратегії впливають низка факторів, які визначають політику підприємства у певному сегменті ринку це: місія, стратегічні цілі та завдання підприємства та їх зв'язок з цільовими; ресурси підприємства, які воно використовує в процесі досягнення поставлених цілей; стан конкурентного середовища; ринкова кон'юнктура; умови розвитку зовнішнього маркетингового середовища.

Ці фактори, визначають доцільність розширення діяльності підприємств та їх виходу на нові ринки, враховуючи існуючі попит та пропозицію на пропоновані товари, потенційні та реальні можливості завоювання нових споживачів, а також інші зовнішні та внутрішні чинники. Потрібно врахувати, що стратегії, які

застосовуються в маркетингу, умовно поділяються на класичні та сучасні. Перший вид стратегій застосовувався протягом тривалого періоду часу і еволюціонував, пристосовувавшись до сучасних реалій. Звичайно, вони поширені і зараз, проте в умовах сьогодення необхідно враховувати ті тенденції розвитку, які переживає суспільство. Для компанії, яка перебуває на стадії завоювання нових міжнародних ринків, оптимальною стратегією буде пристосування програми своєї діяльності до тих умов і врахування тих чинників, які є домінуючими на ринках, які вона збирається завоювати. Зокрема, в цьому випадку необхідно враховувати смаки споживачів, які формують попит на товари, наявні у компанії ресурси, його конкурентні переваги, місію, цілі та інші важливі моменти [2].

Зважаючи на стрімкий розвиток суспільства, особливості застосування сучасних маркетингових стратегій та проблеми, з якими пов'язано впровадження їх у життя, можна запропонувати такі заходи, які повинні покращити процес реалізації промисловими підприємствами обраних ними маркетингових стратегій:

Підприємства, які орієнтовані на вихід на закордонні ринки та завоювання споживачів за межами своєї країни, повинні враховувати власні інтереси та пріоритети і потім враховувати це при розробці відповідної маркетингової стратегії.

У межах своєї політики підприємствам необхідно вміти чітко окреслити межі та роль функціонування обраних маркетингових стратегій, забезпечити їх ефективний контроль і координацію та оперативне реагування на ситуацію на ринку.

Всередині підприємств необхідно налагодити узгоджену та продуктивну взаємодію між відповідними підрозділами для того, щоб оперативно узгоджувати свої технологічні розробки відповідно до потреб споживачів, їх платоспроможності та готовності оплачувати ціну, виправдану для виробника товарів.

У процесі реалізації обраних підприємством маркетингових стратегій необхідно вміти виділяти ті чинники, на основі яких впроваджуються в життя нові технології у коротко – середньо та довгостроковій перспективі, що, своєю чергою, підвищує шанси господарюючих суб'єктів на успіх на ринку.

Ці та інші заходи, що залежать від особливостей діяльності окремих підприємств, необхідно впроваджувати в комплексі, використовуючи сучасні наукові розробки та технологічні інновації. До того ж, основою успішної реалізації сучасних маркетингових

стратегій повинен бути, насамперед, інтелектуальний потенціал, спрямований на інноваційний підхід до завоювання нових ринків.

Отже, розвиток суспільства диктує вимоги до розвитку ринку та суб'єктів, які на ньому господарюють. Своєю чергою це вимагає нових підходів до управління підприємством та розвитку нових стратегій, які будуть забезпечувати їх успішну реалізацію. Зокрема, йдеться про стратегії маркетингової діяльності, які розробляються та впроваджуються в життя відповідно до загальної стратегії управління підприємством. Сучасні стратегічні підходи зорієнтовані на уникнення чи зміну конкурентної боротьби між суб'єктами на ринку, ставлячи основний акцент на те, щоб товар був унікальним для споживачів, адже саме в цьому підприємства вбачають основне джерело свого успіху. Швидкі зміни у зовнішньому середовищі змушують підприємства застосовувати сучасні маркетингові стратегії, які необхідно впроваджувати на основі комплексної оцінки усіх своїх напрямів функціонування. Запровадження комплексної системи маркетингової стратегії підприємства на основі концепції збалансованої системи показників сприятиме покращенню результатів його діяльності і підвищенню довготермінової ефективності функціонування на ринку.

Перспектив у подальших наукових досліджень у цьому напрямку вбачаємо в аналізі маркетингових концепцій та їх впливу на розробку і впровадження сучасних маркетингових стратегій, а також у вивченні можливостей реалізації цих стратегій, враховуючи об'єктивні та незворотні процеси, які відбуваються на сьогодні в глобалізованому суспільстві.

Література:

1. Полонець В. Реалізація маркетингових стратегій : проблемні зони та шляхи їх подолання / В. Полонець // Маркетинг в Україні. – 2009. – № 4. – С. 8.
2. Маркетингові технології в умовах інноваційного розвитку економіки [монографія / за ред. С.В. Ковальчук]. – Хмельницький: ТОВ «Поліграфіст-2», 2011. – 322 с.

БІЗНЕС-ІНТЕГРАЦІЯ: МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД

Функціонування та розвиток бізнесу в умовах постійного посилення конкуренції потребує зростання гнучкості та пришвидшення бізнес-процесів, набуття знань, отримання та обробки інформації, раціоналізації та зменшення витрат, збільшення можливостей доступу до критичних ресурсів тощо. Зазначені тенденції вимагають встановлення та посилення співпраці ринкових суб'єктів на різних рівнях їх активності (від інституціонального до функціонального). Інтеграція, консолідація, партнерство як співпраця в юридичному, організаційному, соціальному, інформаційному, економічному, технологічному, ринковому просторах – є адекватною відповіддю вимогам бізнес-середовища сьогодення. Задля підвищення ефективності функціонування, створення нових та розширення існуючих бізнес-можливостей підприємства вдаються до бізнес-інтеграції в її різноманітних формах та проявах відповідно до юридично-правових, організаційних та економічних особливостей та рішень – від холдингів, корпорацій, фінансово-промислових груп, спільних підприємств, міжфірмових мереж та комерційних угод [1; 2] до залучення в свою діяльність функціонального партнерства (управлінський, технологічний бенчмаркінг; маркетингове партнерство тощо).

Завдяки високій ефективності в поєднанні з відносною простотою та гнучкістю застосування маркетингове партнерство продовжує набирати популярності та розвиватися. Вже сьогодні теоретики та практики погоджуються в тому, що маркетингове партнерство – це перехід на новий рівень в бізнесі, і він не є тимчасовим явищем [5].

Маркетингове партнерство є партнерством функціонального рівня, не передбачає створення спільного економічного суб'єкта, кожен з партнерів залишається окремим суб'єктом економічної діяльності. Предметом партнерства виступає спільна ринкова активність підприємств-партнерів. І хоча структурні утворення в межах маркетингового партнерства є зазвичай тимчасовими (наприклад спільна для підприємств-партнерів проектна група),

відповідно до визначення Ніфатової О. М., (інтегрована структура бізнесу – це відкрита соціально-економічна система, яка, відповідно юридично-правовим, організаційним та економічним особливостям може набувати різних форм та проявів [1]) маркетингове партнерство може розглядатися як прояв бізнес-інтеграції.

Маркетингове партнерство передбачає спільне використання маркетингових компетенцій, з метою створення нових продуктів, залучення нових клієнтів або отримання лояльності споживачів. Маркетингові партнери спільно планують та реалізують маркетингові кампанії, отримуючи синергетичний ефект [5]. Звертатися до маркетингового партнерства доречно, коли компанії-партнери можуть посилити власний економічний та соціальний ефект за допомогою сильних сторін один одного та спільної активності. Зазвичай маркетингове партнерство допомагає зменшити фінансові витрати при збільшенні ринкових результатів.

В межах застосування маркетингового партнерства для підприємств-партнерів Рон Куніцький виділяє такі ключові можливості, як:

- інтенсифікація охоплення цільової аудиторії;
- відкриття доступу до нових ринків;
- залучення активів іншого бренду;
- зміцнення іміджу власного бренду;
- покращення та зміцнення стосунків зі споживачем;
- залучення нових потоків доходу;
- залучення та впровадження інновацій;
- протидія або сприяння конкуренції [5].

В світовій та вітчизняній практиці поширені випадки. Коли успішне маркетингове партнерство переростає в бізнес-партнерство вищого рівня.

Маркетингове партнерство може здійснюватись на стратегічному, тактичному та операційному рівнях в залежності від його місця в корпоративній та маркетинговій стратегіях підприємства.

За допомогою маркетингового партнерства підприємство підвищує свою ефективність в таких напрямках як: доступ до нових ринків, охоплення цільової аудиторії, формування знання та лояльності споживача, залучення активів інших брендів, зміцнення іміджу бренду, нові потоки доходу, розвиток інновацій, вплив на рівень конкуренції на ринку тощо.

Відповідно дослідженням Куніцького [5], Зварич [4], Ребрикової [3] можна зазначити, що маркетингове партнерство може бути

організовано за десятьма різними моделями: дистрибуційне маркетингове партнерство, партнерство з додатковою вартістю, афінітивна маркетингова програма, партнерська програма з мережевого маркетингу, програма контент-маркетингу, партнерське спонсорство, програми ліцензування, партнерські програми-лояльності, ко-маркетинг, магазин в середині магазину та ко-брендингові магазини. При цьому крос-маркетинг може відноситись до різних моделей, зокрема дистрибуційного маркетингового партнерства або ко-маркетингу.

Таблиця 1

Рівні маркетингового партнерства

Стратегічне маркетингове партнерство	Тактичне маркетингове партнерство	Операційне маркетингове партнерство
Аналіз ринку та партнерів; Розробка стратегії маркетингового партнерства (вибір та комбінація моделей маркетингового партнерства);	Планування партнерських програм;	Реалізація; Вимірювання та контроль показників;
Включає в себе тактичний та операційний рівні	Включає в себе операційний рівень	
<i>Фокус уваги на:</i> Репутації підприємства; Іміджі брендів; Цільових аудиторіях; Партнерах; Юридичних угодах.	<i>Фокус уваги на:</i> Цільових аудиторіях; Партнерах; Комунікаційних кампаніях; Юридичних угодах.	<i>Фокус уваги на:</i> Показниках ефективності; Юридичних угодах; Термінах реалізації;

Моделі маркетингового партнерства можуть бути поділені на залежні від дистрибуції та умовно незалежні від дистрибуції моделі (не передбачають елемент дистрибуції товару, як важливий фактор партнерства).

Також, вважаємо, що в основі стратегії маркетингового партнерства підприємства може бути присутнє поєднання різних з вищезазначених моделей.

Управління маркетинговим партнерством на підприємстві передбачає такі етапи як:

- Ситуативний аналіз та аналіз стану партнерського маркетингу на підприємстві;
- Визначення цілей та ключових показників ефективності маркетингового партнерства;
- Формування стратегії маркетингового партнерства;
- Реалізація та контроль виконання стратегії маркетингового партнерства.

Перший етап передбачає проведення загального аналізу діяльності підприємства та визначення його можливостей з маркетингового партнерства. Для цього важливими є: системний аналіз поточної маркетингової стратегії та активності підприємства, можливостей та загроз маркетингового середовища, сильних та слабких сторін підприємства відносно його управлінських задач та напрямів розвитку, конкурентних недоліків та переваг, аналіз споживачів, конкурентний аналіз, аналіз маркетингових цілей та фінансових можливостей підприємства, аналіз стану маркетингового партнерства на ринку та в галузі де працює підприємство, дослідження поточного стану партнерського маркетингу на підприємстві та у конкурентів, визначення можливостей підвищення ефективності діяльності підприємства шляхом маркетингового партнерства.

На другому етапі, за результатами першого аналітичного етапу переглядаються можливості збільшення показників діяльності підприємства шляхом залучення та розвитку маркетингового партнерства для підприємства та формуються система цілей маркетингового партнерства підприємства і система ключових показників ефективності за якими скеровуватиметься маркетингове партнерство підприємства.

Етап формування стратегії маркетингового партнерства окрім власне стратегічного планування, яке передбачає визначення рівнів маркетингового партнерства, вибір та комбінацію моделей та програм маркетингового партнерства, потенційних партнерів, ув'язки ресурсів дій та очікуваних результатів, може також містити елементи додаткового аналізу та активності з підбору партнерів та налагодження партнерських стосунків з підприємствами-партнерами – від

узгодження можливостей та зацікавленості в маркетинговому партнерстві до спільного стратегічного планування його реалізації.

Необхідно зазначити, що другий та третій етапи управління маркетинговим партнерством на підприємстві можуть носити ітераційний характер за необхідності додаткових уточнень. Переходом від етапу формування стратегії маркетингового партнерства підприємства до етапу її реалізації та контролю є складання тактичних та операційних планів та програм передбачених стратегією активностей.

Етап реалізації та контролю виконання стратегії маркетингового партнерства передбачає безпосередню взаємодію з партнерами та діяльність відповідно затверджених планів, а також моніторинг показників ефективності та поточну корекцію запланованих активностей з метою виконання затвердженої стратегії та досягнення поставлених цілей маркетингового партнерства.

Залучення в діяльність підприємства маркетингового партнерства на сьогоднішній день є стійким трендом, який набирає сили як у вітчизняних так і в світових бізнес-реаліях. За допомогою маркетингового партнерства підприємство може суттєво розширити можливості свого розвитку та доходності, ринкової стійкості та конкурентоздатності, підвищити ефективність ринкової діяльності. Незважаючи на поки що відносно невелику кількість досліджень та узагальнень з партнерського маркетингу вітчизняні та іноземні підприємства активно залучаються в партнерські програми різних форм на напрямків та шукають нові можливості маркетингового партнерства. Тривалий час залишається перманентним фокусом зацікавленості управлінців та маркетологів пришвидшення освоєння нових ринків та посилення своєї пропозиції на вже існуючих, в чому дуже ефективним проявляє себе саме маркетингове партнерство.

Вже сьогодні, за даними Telstra, 44% топ менеджерів та бізнес-лідерів вважають, що компанії які діють самотужки, йдуть в минуле, а 53% зазначають, що технологічні тенденції майбутнього визначатимуть підприємства-учасники бізнес-мереж [6].

Розвиток маркетингового партнерства також можна розглядати як частковий випадок бізнес-інтеграційних процесів покликаних підвищити конкурентоспроможність, ефективність та стійкість розвитку підприємств.

Література:

1. Ніфатова О. М. Бенчмаркінг інтегрованих структур бізнесу / О. М. Ніфатова // Проблеми економіки. – 2017. – № 2. – С. 217-222. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2017_2_30

2. Куцик В. І. Інтеграційні форми бізнес-структур та їх ефективне функціонування / В. І. Куцик, О. В. Гатала // Торгівля, комерція, підприємництво. – 2014. – Вип. 16. – С. 73-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Torg_2014_16_19
3. Ребрикова Н. В. Технология кросс-маркетинг: теория и практика / Н. В. Ребрикова // Проблемы и перспективы экономики и управления: материалы II Междунар. науч. конф. – СПб.: Реноме, 2013. – С. 84-86. – Режим доступу: <https://moluch.ru/conf/econ/archive/77/4027/>
4. Зварич Э. В. Когда и кому нужны кроссы / Э. В. Зварич // Рекламодатель: теория и практика, 2010, № 2, С. 46-51.
5. Kunitzky R. Partnership Marketing: How to Grow Your Business and Transform Your Brand Through Smart Collaboration / Ron Kunitzky., 2011.
6. Connecting Companies: Strategic partnerships for the digital age. The Economist. URL: <http://connectedfuture.economist.com/connecting-capabilities/article/connecting-companies-strategic-partnerships-for-the-digital-age/>

REGIONAL ECONOMY AND CROSS-BORDER COOPERATION

Беля А. Р., аспірант

*Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
Національної академії наук України
м. Львів, Україна*

ГОЛОВНІ ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ОТГ

Беручи до розгляду заходи, які здійснюються державними органами з метою оцінки ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні, а також етапи такого контролю, можна виявити ту закономірність, що держава в особі контролюючих органів намагається забезпечити використання власних та залучених коштів ОТГ з максимальною ефективністю.

Перелік державних органів, які здійснюють фінансовий контроль за використанням бюджетних коштів відображені в тому ж Бюджетному кодексі України: стаття 109 – Верховна Рада України; стаття 110 – Рахункова палата; стаття 111 – Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи; стаття 112 – Державна казначейська служба України; стаття 113 – органи державного фінансового контролю; стаття 114 – відповідні місцеві ради; стаття 115 – місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних місцевих рад) [1].

Нагадаємо, що Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата. Розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організують внутрішній контроль та аудит і забезпечують їх здійснення у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.

Протягом 2017-2018 років Рахунковою палатою України проведено аудиторську перевірку в 37 ОТГ України в тому числі у 2 ОТГ Львівської області та 1 ОТГ Харківської області з метою виявлення недоліків та порушень щодо дотримання законодавства та оцінити ефективність використання коштів субвенції.

Розглянемо Об'єднані територіальні громади Львівської та Харківської областей, результати виявлених порушень відображені в табл. 1.

Таблиця 1

Відомості про дотримання законодавства ОТГ протягом 2018 року, за даними Рахункової палати, тис. грн

Область	К-ть об'єктів аудиту	Використання коштів з порушенням законодавства	Порушення законодавства з питань:	
			містобудівної діяльності	публічних закупівель
Львівська	2	39,9	12 732,7	2 210,9
Харківська	2	480,0	-	-
В цілому по Україні	37	21 050,8	53 283,8	49 209,0

Джерело: складено автором на основі [2]

Підсумовуючи результати аудиторської перевірки Рахунковою палатою варто наголосити, що кількість помилок і зауважень у порівнянні з іншими областями, в ОТГ Львівської області значно нижча і становить 0,19% (порушення законодавства при використанні бюджетних коштів), а в ОТГ Харківської області – 2,3%.

В рамках даного дослідження, необхідно уточнити, що критерій «ефективність» використання бюджетних коштів визначається рівнем дотримання параметрів «раціональність», «економічність», «економність» і «результативність» («продуктивність» і «відповідна якість продукту»), між якими в свою чергу прослідковується причинно-наслідковий зв'язок [3].

Фінансовий ефект розглядається як економія фінансових ресурсів при реалізації заходів, пов'язаних з їх використанням, на одиницю корисного результату, ефекту (f), який визначається за формулою:

$$f = \frac{P}{\Phi}, \quad (1)$$

де P – результат від використання бюджетних коштів (ефект), Φ – обсяг використаних фінансових ресурсів.

В той же час, для оцінки ефективності варто розглянути співвідношення запланованих витрат до фактично здійснених, з використанням формули 1 (рис. 1).

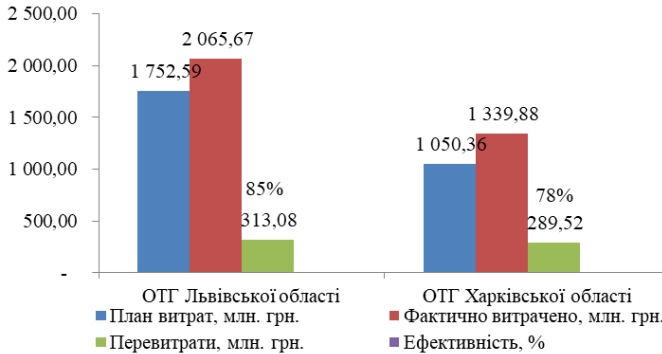

Рис. 1. Ефективність використання коштів ОТГ

Джерело: складено автором на основі [4]

Отже, за даними рис 1. спостерігаються значні перевитрати, що здійснені за рахунок додаткового фінансування та свідчить про недостатню ефективність планування бюджетів, а отже і низьку оцінку ефективності бюджетування в ОТГ при плануванні.

Крім Рахункової палати, перевірки, у вигляді аудитів використання коштів ОТГ проводиться Державною аудиторською службою України, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм.

Якщо розглядати загальну динаміку аудиторських перевірок (рис. 2.) то помітна тенденція до зростання перевірок ефективності бюджетів ОТГ Львівської та Харківської областей.

Рис. 2. Перевірки Державною аудиторською службою України Львівської та Харківської областей за 2016-2019 роки

Джерело: складено автором на основі [5]

Для виявлення вищенаведених порушень, за методикою здійснення аудиторської перевірки, формується перелік питань, відповіді на які і лягають в основу відповідного звіту. До таких питань відносяться:

- аналіз формування показників місцевого бюджету, у т. ч. в бюджетних галузях за кодами економічної класифікації видатків бюджету, на заходи, що не передбачені розрахунковими показниками Міністерства фінансів України, на предмет відповідності виділених асигнувань потребам;

- обґрунтованість висновків при внесенні змін до бюджету відповідно до законодавства;

- аналіз пропорційності забезпечення асигнуваннями головних розпорядників коштів місцевого бюджету, стан погашення наданих кредитів, обґрунтування напрямів витрачання коштів резервного фонду.

- причини утворення вільних залишків коштів на рахунках бюджету та аналізують напрями їх використання у наступному бюджетному році;

- стан дебіторської та кредиторської заборгованості бюджетних установ, у т. ч. і небюджетної, в розрізі головних розпорядників бюджетних коштів та кодів економічної класифікації видатків бюджету, стан претензійної роботи щодо зменшення обсягів дебіторської заборгованості;

- аналіз потреби та стану надходження дотацій та субвенцій з державного бюджету, надання та погашення короткотермінових позичок;

- доцільність надання коштів на кредитування підприємницької діяльності та інші непершочергові видатки;

- інші питання, що впливають на ефективність використання бюджетних коштів.

Підсумовуючи відмітимо, що існує ряд проблем при оцінці ефективності використанню коштів ОТГ в Україні, що полягають у недостатній сформованості ОТГ, відсутності необхідного кадрового забезпечення, тощо. В той же час виявлено, що перевірки державним органам контролю підпадають не всі операції ОТГ, а лише вибірккові, що значно знижують якість оцінювання ефективності використання бюджетних коштів на місцях. Крім того, дублювання функцій, та відсутність розгалуженої структури державних органів фінансового контролю не дозволяє охоплювати всі операції ОТГ з бюджетними коштами.

Література:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – (Дата звернення: 01.04.2019 р.). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс]. – (Дата звернення: 01.04.2019 р.). – Режим доступу: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/20-5_2019/Zvit_20-5_2019.pdf
3. Федченко Т.В. Система державного аудиту ефективності виконання бюджетних програм: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Т.В. Федченко. – Донецьк, 2011. – 20 с.
4. Експерти проаналізували бюджети 806 ОТГ [Електронний ресурс]. – (Дата звернення: 02.02.2020 р.). – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/11434>
5. Аудиторські звіти за 2016, 2017, 2018, 2019 роки [Електронний ресурс]. – (Дата звернення: 01.04.2019 р.). – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/131398>

Berestetska O. M., Senior Lecturer

*Ternopil Ivan Puluji National Technical University
Ternopil, Ukraine*

INTRODUCTION OF ECOLOGICAL AUDIT FOR THE FORMATION OF THE REGIONAL ECOTEXTILE MARKET

Textile materials and raw materials can be a source of negative effects of a complex of chemicals of different purpose, hazard class, biological effects. Given that humans have direct contact with textiles and articles from the day they are born, and the migration of chemical contaminants from them affects the body continuously throughout life, the question of the safety of such products is of particular importance today [1, p. 99]. The problem of safe production and consumption of textile products can and should be addressed with the use of environmental audit tools.

Today, the introduction of environmental audits at textile enterprises is a matter of urgency. The following scientists have devoted their work to the study of the feasibility of implementing, functioning and stimulating the development of environmental audit in our country: O.F. Balatsky, I.K. Bystryakov, B.V. Burkinsky, O.O. Veklych, T.P. Galushkina, L.G. Melnyk, V.E. Mishchenko, I.V. Nedin, B.B. Semak, P.M. Skripchuk, O.M. Telizhenko, S.K. Kharichkov, M.A. Khvesik, E.V. Khlobistov, L.B. Shostak and others.

According to the Law of Ukraine «On Environmental Audit», the objects of environmental audit are enterprises, institutions and organizations, their branches and representative offices or associations, separate industries, other economic objects [2]. The purpose of the environmental audit is to: control the veracity of the environmental information issued by the enterprise; verification of compliance of the object with environmental requirements; assessment of the current environmental management and health of employees; assessment of risks from regulated and non-regulated environmental impacts.

We also know that a company operates on the principles of circular economy, when everything is created, gets a second life, rational use of resources, no harmful emissions, when the entire supply chain, together with logistics and packaging, is taken into account, when the company is responsible for its product, rather than translating it to a buyer – such brands can be called eco-conscious.

As evidenced by foreign experience and domestic practice, the information obtained from the results of environmental audit in any field of economy, including textile production, can be used [3, p. 85]:

- in various innovative processes of enterprise activity;
- when calculating optimal prices for raw materials, finished products of these enterprises;
- certification of existing environmental management systems;
- in determining the level of environmental safety of existing technologies for the production of textile raw materials and finished products;
- in determining the environmental friendliness of the main types of textile raw materials (fibers, threads, dyes, dressings, textile-auxiliary compounds);
- when determining the level of environmental friendliness of textile materials and products of different purpose and fiber composition.

In addition, in the process of environmental audit of textile enterprises, the availability and quality level of the following types of information is established:

- statistical reports on the processing volumes of environmentally friendly raw materials;
- statistical reports on the volumes of production and marketing of the main types of environmentally friendly materials and products;
- the availability of sets of regulatory documents (standards, specifications, etc.) governing the requirements for the range, properties

and environmental safety of eco-textiles and technologies for its production;

- Identification of information, which confirms the carrying out of laboratory studies and analysis of ecological properties of certain types of products in the process of its environmental expertise;

- availability of information at textile enterprises concerning the technology of production and the range of environmentally friendly textiles.

The main tasks in the implementation and further revision of environmental criteria should be: sustainable management of natural resources; limiting the use of hazardous chemicals; reduction of environmental impacts in the production process; reduction of energy intensity of technological process of production; reduction of production and consumption waste.

In order for the market of ecological textiles to develop, it is necessary to create ecological culture among consumers of textile products. From year to year, more and more Ukrainian consumers are taking a closer look at product labeling and certification, and in many cases are opting for healthier and more environmentally friendly products. A reliable guideline for choosing such products is an eco-label that conforms to the principles and methods of international standards of the ISO 14020 series and indicates the environmental performance or benefits of the product.

We consider it advisable to carry out an environmental audit at textile enterprises, which is an important step for obtaining a certificate of ecological labeling of products, which should be carried out according to the following algorithm (Fig. 1).

The overall purpose of eco-labeling is to contribute to the expansion of demand for eco-friendly textiles and to constantly improve its parametric characteristics by obtaining reliable information on the environmental aspects of products.

Therefore, environmental audit and environmental management systems are aimed at improving the environmental validity and efficiency of economic entities, establishing compliance of environmental audit facilities with the requirements of environmental legislation and improving the management of environmental entities or individual natural complexes.

The state, through a system of public procurement, targeted programming, should encourage textile companies to carry out environmental audits. The State Committee for Standardization, Metrology and Certification of Ukraine should monitor the compliance of

economic entities with the safety of technological processes, the level of contamination and toxicity of raw materials for the production of products, allowable standards of production emissions into the environment, the quality of finished textiles.

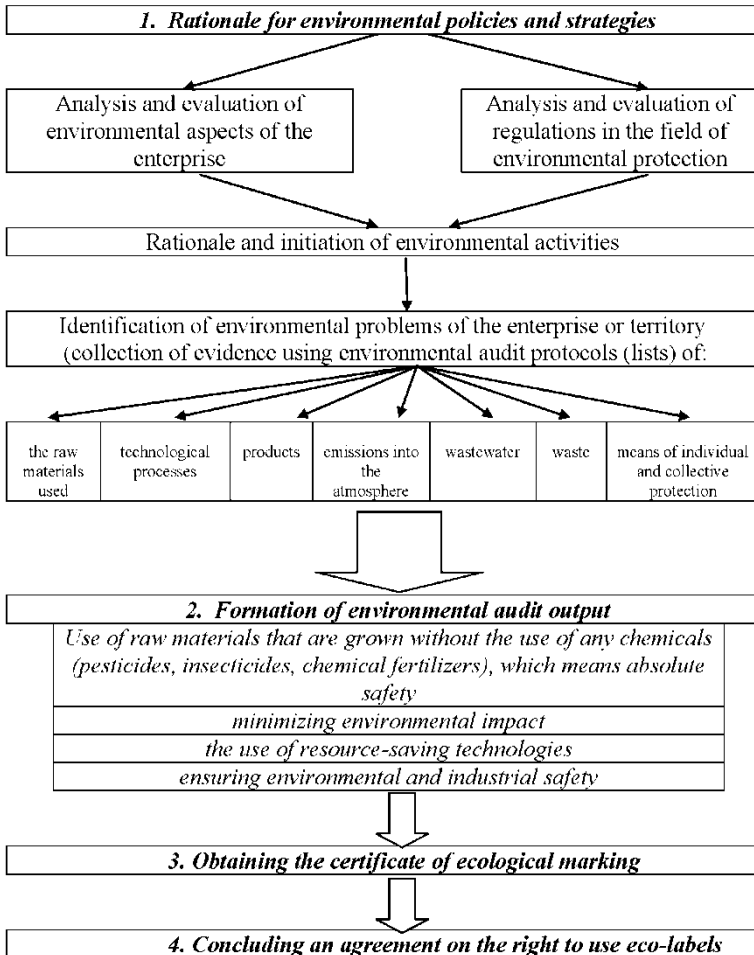

Fig. 1. The mechanism of environmental audit and eco-labeling

Source: developed by the author

Introduction of ecological audit at textile enterprises of the region will promote ecological safety of textile materials and products, as well as formation of regional eco-textile market.

References:

1. Sukach GI, Nikolaychuk LG The problem of research of quality and safety of textile goods. Bulletin of the Lviv Commercial Academy. Series Commodity Studies. 2014. Vol. 14. P. 97-101.
2. On Ecological Audit: Law of Ukraine of 24.06.2004. No. 1862-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2004 No. 45, Article 500 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>
3. Semak, B. B. Role of the ecological audit in information support of the domestic market of eco-textile. Problems of Economy. 2014, Issue 1, p. 83-87.

Тищук І. В., к.е.н., доцент

Поліщук Л. М., к.т.н., доцент

Луцький національний технічний університет

м. Луцьк, Україна

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ресторанний бізнес, який є одним із головних сегментів ринку споживчих послуг, забезпечує сьогодні не тільки виконання цілей і завдань зростання економіки, але й є одним із показників, що визначає якість життя населення в країні.

Як показують наукові дослідження, обсяг усього українського ресторанного ринку аналітики оцінюють у 30 млрд грн. А за кількістю закладів (понад 15 тис.) він уже досягнув показників докризового 2013 р. (не враховуючи закладів у Криму та зону АТО) [1]. В жовтні 2017 року дослідницька компанія Nielsen проаналізувала ринок HoReCa (термін, що позначає сферу індустрії гостинності) в шести найбільших містах України (Києві, Дніпрі, Львові, Харкові, Одесі та Запоріжжі). Так за наявною інформацією функціонувало 10994 підприємства у сфері харчування. Найбільша частка закладів працює в форматі Ресторан\Кафе – більше 45% (5 009 од.) від загальної кількості. У форматі Fast Food працює близько 40% (4427 од.) та ще близько 15% (1 558 од.) – це бари, паби і нічні клуби (рис. 1) [2].

Згідно проведеного аналізу, як бачимо місто Київ має найбільшу кількість об'єктів ресторанного господарства, що як показують дослідження майже в 2,5 рази більше ніж Харків та Одеса, в 4 рази більше ніж Дніпро і майже в 10 разів – Запоріжжя. Станом на сьогодні експерти вважають, що місто Львів є одним із центрів гастротуризму, але за нашими дослідженнями місто налічує понад 1300 закладів і також відстає від столиці (рис. 2).

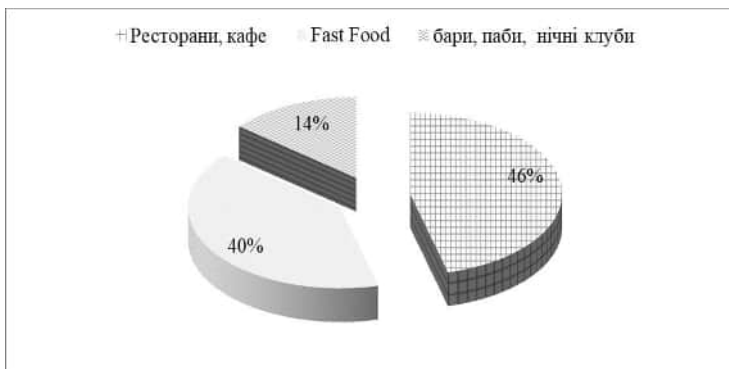

Рис. 1. Структура закладів харчування, що функціонують у шести найбільших містах України за видами, % [3]

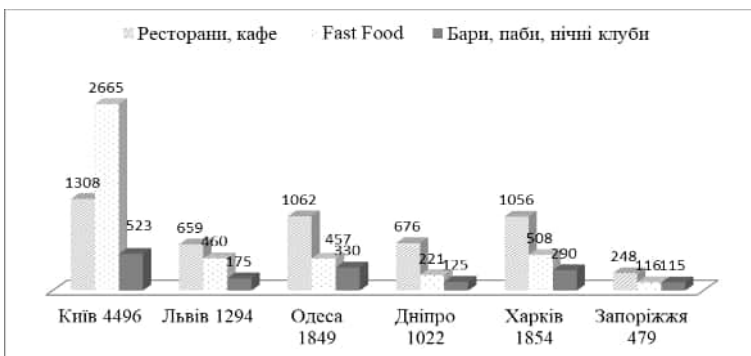

Рис. 2. Кількість підприємств харчування різних видів у шести найбільших містах України, од. [3]

У зв'язку з вищевикладеним, як бачимо, у переважній більшості щодо структури закладів харчування переважають кафе та ресторани, і лише в Києві – заклади харчування типу Fast Food.

Цікавим є дослідження щодо вікової категорії гостей, які харчуються у закладах ресторанного господарства, а саме: харчуються у закладах – 55% людей віком до 30 років – 55%, віком 30–40 років – 45%, віком 40–49 років – 3%, серед людей пенсійного віку частка відвідувачів кафе та ресторанів стрімко падає. Серед жителів сіл поза домом харчується кожен п'ятий, а у великих містах – кожен третій. Усього 9% населення України харчуються у ресторанах – здебільшого українці обирають їжу у кафе, їдальнях і так звану «швидку кухню» [4]. Надзвичайно популярними зараз є ресторани національної кухні, хоча майже 37% українців харчуються у ресторанах української кухні. Українців також цікавлять наступні кухні світу: французька кухня – 21%, італійська кухня – 7,9%, кавказька кухня – 7,9%, японська кухня – 7,9%, американська кухня – 5,3%, українська кухня – 36,8%. інші – 13,2% (рис. 3).

Тематичні ресторани також є дуже популярними як серед українців, так і туристів. В Україні вже є певний досвід у створенні таких закладів харчування, де найвідоміші з них у Львові – це «Криївка», що присвячений героям УПА, у Києві – «Шинок», «Вулик», «Царське село» та ресторани-музеї, що присвячені українським традиціям [5].

Дослідження стану розвитку ресторанного бізнесу дали змогу виявити загальні тенденції табл. 1. Як бачимо, станом на 1 листопада 2017 р. в Україні налічувалося 7 466 активно діючих підприємств тимчасового розміщення й організації харчування (без фізичних осіб – підприємців). Найбільша кількість підприємств тимчасового розміщення й організації харчування розташована в Києві – 1819, Одеській та Львівській областях – 748 та 723 відповідно.

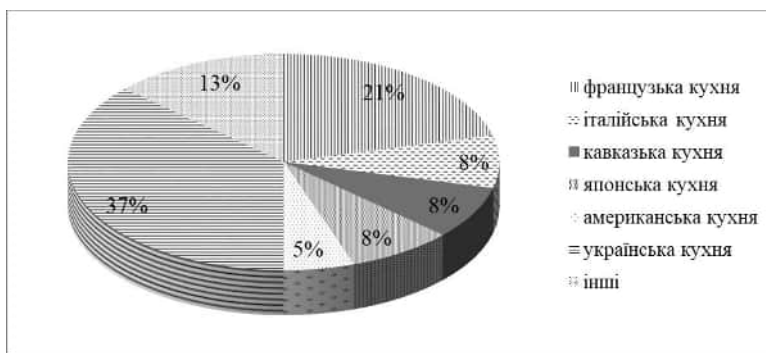

Рис. 3. Кухні світу, які цікавлять українців [4]

Таблиця 1

Кількість діючих підприємств тимчасового розміщення й організації харчування станом на 1 листопада кожного року [6]

Регіони	Роки					Відношення 2013 р. / 2017 р. %
	2013	2014	2015	2016	2017	
АРК	1128	-	-	-	-	-
Вінницька	142	147	152	123	132	-7,0
Волинська	134	127	132	109	115	-14,2
Дніпропетровська	495	436	431	365	409	-17,4
Донецька	663	616	269	226	232	-65,0
Житомирська	118	112	110	92	91	-22,9
Закарпатська	261	253	248	189	199	-23,8
Запорізька	390	378	369	335	368	-5,6
Івано-Франківська	248	250	246	207	226	-8,9
Київська	479	435	442	409	439	-8,4
Кіровоградська	96	99	102	79	83	-13,5
Луганська	161	155	35	37	37	-77,0
Львівська	877	845	806	646	723	-17,6
Миколаївська	240	228	211	189	230	-4,2
Одеська	920	821	782	655	748	-18,7
Полтавська	201	200	194	162	175	-12,9
Рівненська	108	99	96	81	89	-17,6
Сумська	102	95	104	98	104	+2,0
Тернопільська	105	99	98	78	87	-17,1
Харківська	622	582	551	423	459	-26,2
Херсонська	195	183	196	172	202	+3,6
Хмельницька	161	155	145	108	115	-28,6
Черкаська	131	135	131	131	138	+5,3
Чернівецька	138	129	126	94	99	-28,3
Чернігівська	158	146	151	139	147	-7,0
Київ	1955	1840	1799	1556	1819	-6,9
Всього в Україні	10441	8565	7926	6703	7466	-28,5

Згідно проведеного аналізу за період з 2013 по 2017 рік як бачимо, найбільш сприятливим для розвитку ресторанного господарства України був 2013 р., оскільки кількість об'єктів харчування по країні становила 10 441 од., з 2014 р. відбувся різкий спад

розвитку галузі. Кількість об'єктів харчування за останні п'ять років зменшилася на 2 168 од. (рис. 4).

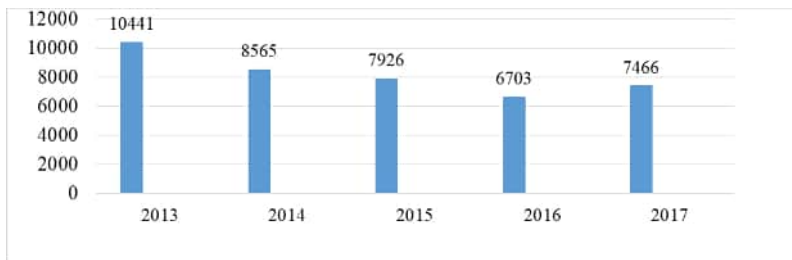

Рис. 4. Динаміка розвитку закладів харчування в Україні за 2013–2017 рр.

Таким чином, враховуючи усі перелічені особливості ринку закладів ресторанного господарства, можна зробити висновок, що досліджуваний сегмент закладів активно розвивається в Україні і має величезний потенціал.

Література:

1. Гладских Е. Обзор ресторанного рынка. URL: <https://delo.ua/lifestyle/sytnyj-god-obzor-restorannogo-rynka-329410.htm>
2. Гірняк Л.І., Глагола В.А. Сучасний стан, перспективи та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні. Економіка та управління підприємствами. 2018. № 16. С. 71-76.
3. Нагорський В. Експерти підраховали кількість магазинів, ресторанів і кафе у найбільших містах України. URL : <https://informer.news/eksperty-pidrahuvaly-kilkist-mahazyniv-restoraniv-kafe-u-najbilshyh-mistahukrajiny.htm>
4. Кривонос А. Ресторанный бізнес в Україні: підсумки та прогнози. URL : <http://fbc.net.ua/video/9551/>
5. Самодай В.П., Кравченко А.І. Організація ресторанної справи / Навч. посібник. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. – 424 с.
6. Державна служба статистики України. Реєстр статистичних одиниць. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Цоцколаури П. И., доктор экономики
Грузинский университет имени Святого Андрея Первозванного
при Патриархии Грузии
г. Тбилиси, Грузия

МЕТОДЫ И МЕХАНИЗМЫ ДЛЯ ОЦЕНКИ НАУЧНОЙ ПРОДУКТИВНОСТИ

В развитии экономики страны большое значение придается научным исследованиям. Соответственно, изучению состояния и определению направлений развития науки в стране уделяется особенное внимание. За последние годы в Грузии было проведено множество изменений в области регулирования науки и научной деятельности. Изменены статус научно-исследовательских организаций, система финансирования науки, система подготовки научных кадров и др. Все это оказало большое влияние на усовершенствование проведения исследований и систему оценки исследовательских работ.

В условиях реформы науки Грузии указанные вопросы становятся более актуальными, в особенности в период реорганизации управления. Надо отметить, что долгосрочное развитие науки зависит от возможностей оценки существующего в этой сфере положения, что подразумевает оценку организационно-структурной системы науки, кадрового и возрастного состава, финансового положения, а также тематическую оценку проводимых в стране научных исследований: определение доли междисциплинарных исследований; установление места и доли производных исследований в соответствующей научной дисциплине; оценку продуктивности отдельных ученых и научных групп и др., а также карт ученых – формирование картины цитирования соответственно отдельному направлению исследования и других связанных с цитированием вопросов.

Такого рода анализ должен опираться на информационные базы, описывающие научные исследования и научные публикации, и на библиографические базы данных, отражающие состояние науки в мире. В Институте ТЕХИНФОРМИ создана группа ученых и специалистов, которая на протяжении многих лет работает над этими вопросами. Деятельность этой группы осуществляется на основе информации созданных в ТЕХИНФОРМИ баз данных, описывающих науку Грузии. Это следующие базы данных: Публикации грузинских ученых в рейтинговых журналах –

с использованием системы Web of Science; Научно-исследовательские проекты; Публикации грузинских ученых с использованием электронного журнала «Грузинский реферативный журнал»; Каталог защищенных в Грузии диссертаций; База инноваций и технологий. А также информации, отраженной в базе данных Web of Science.

Эти базы данных стали основой для проведения некоторых работ по оценке результатов научной продуктивности [5, р. 30].

При этом систематически ведется работа по расширению возможностей отражения публикаций грузинских ученых в международных базах данных. Поэтому были изучены условия отражения публикаций в базах, сформированы рекомендации и проведены семинары с издательскими группами научных журналов. Мы надеемся, что эта работа скоро принесет результаты.

Следует также отметить, что эффективность научной деятельности отражается в применении ее результатов. Поэтому в последние годы особое внимание уделяется вопросу коммерциализации исследований. Показателем научно-исследовательских работ и деятельности научно-исследовательских организаций в целом является состояние использования в практической работе результатов их исследований.

Тем не менее, это не только показатель того, сколько исследований было использовано на практике, но и того, сколько ученых использовали его в своей исследовательской деятельности, иными словами, как относятся ученые в данной области к результатам этого исследования. С этой целью широко используется такой показатель оценки, как индекс цитирования.

Важность этого показателя еще больше возросла в 2015–2016 годах, когда одним из критериев оценки научной деятельности и ученых был рейтинг научных журналов, то есть Импакт-фактор журналов и Индекс цитирования ученых.

Для проведения библиометрического анализа необходимо выбрать конкретную тематику и затем проанализировать ее. Необходимо определить количественное соотношение между наукометрическими индикаторами проведения анализа и оценки наукометрических исследований. Важнейшим вопросом для построения наукометрических индикаторов является определение количественного соотношения между индикаторами. Эти показатели характеризуют мировую науку и грузинскую науку в целом, а также по научным направлениям. Поэтому анализ этих показателей

помогает нам определить не только приоритетные направления науки, но и активные (растущие) направления для проведения исследований, как для науки в целом, так и для отдельных регионов и стран.

А для формирования наукометрических индикаторов особое значение уделяется совместимости предметных тематических рубрик и различных классификаторов. Для установления такого соотношения были составлены соответствующие грузинские термины некоторых международных классификаторов, в частности Web of Science WOS, Essential Science Indicators, Scopus, OECD.

Одним из направлений исследований является теоретическая разработка метода сравнения библиометрических показателей ученых, работающих в различных областях науки, и его практическая реализация. В частности, для некоторых наук были введены эффективные библиометрические индексы. Эти показатели отражают характеристики отдельных научных публикаций. Аналитические изображения этих расчетов были получены.

Дальнейшие исследования направлены на расчет эффективных библиометрических показателей для групп ученых и научных коллективов, а также на разработку методов оценки научных коллективов.

Оценка инновационного потенциала научно-технических исследований особенно важна для характеристики исследовательской деятельности. Оценки проводились на основе результатов исследовательских проектов и тем, обозначенных в патентных базах данных, для которых были использованы аналитические возможности инструмента Clarivate Analytics. Использование Clarivate Analytics значительно расширило возможности поиска и анализа патентных данных. Ценные и важные метаданные, доступные в патентных базах данных: расширенное название патентных документов, которое полностью описывает изобретение и его новизну; Имеет аннотацию на английском языке; – Ключевые слова. Из-за разницы между системой классификаторов, используемой в базах данных научной информации, и классификаторами, используемыми в базах данных Международной патентной классификации, наличие дополнительных элементов метаданных является особенно важным.

Наконец, о новой возможности оценки научных публикаций, таких как Altmetrik. Это оценка публикаций не по количественным показателям, а по фактическим процентным ставкам. У нас всегда есть различие во мнениях – является ли индекс цитирования

реальным и правильным для оценки публикации? Какая польза от публикации других ученых? и т. д. Поэтому эта новая возможность сделает интерес к научной публикации более конкретным. Использование Altmetric основано на использовании интернет-технологий. Уже можно записать, сколько ученых или специалистов заинтересовало статью, сколько прочитало или просмотрело, сколько ее скопировало. Инструменты системы EndNote расширяют возможности для использования Altmetrics.

Следует также отметить, что публикация публикации и процесс ее цитирования тесно взаимосвязаны с течением времени. Таким образом, этот новый интернет-инструмент уменьшает временной фактор и дает нам информацию, которая представляет интерес для публикации.

Альтметрика также является хорошим инструментом для оценки научных журналов. Система создает предпосылки для альтернативных публикаций. В то же время экспертиза научных статей расширяется. Это еще больше расширяет список журналов открытого доступа для ученых, которые хотят опубликовать свои статьи в журналах с самым высоким рейтингом.

Литература:

1. Цоцколаури П., Тенденции развития науки в Грузии, Бакинский университет бизнеса, Международная Конференция – 3-4 Май, 2018.
2. П. Цоцколаури. Библиометрические индексы для оценки грузинской научной продукции, Sul Khan-Saba Orbeliani Teaching University Faculty Of Business Black Sea Research Institute Of Economy And Innovation, International Scientific-Practical Conference Integration Of Business Structures: Strategies And Technologies February 24, 2017 (on-line conference)
3. Transformation of South Caucasus Countries During 25 Years of Independence, European center for science education and research, 12th International Conference on Social Sciences, Amsterdam, 19-20 May 2017 (co-autors: L. Korganashvili, N.Mamedova, L.Kochlamazashvili)
4. Цоцколаури П.И., Наука Грузии и проблемы управления, Грузинский университет им. Св. Андрея Первозванного при Патриархии Грузии, II научная конференция, (на грузинском языке), Тбилиси, Ноябрь, 2015.
5. L. Chobanyan, N. Makhviladze, O. Shatberashvili, P. Tsotskolauri. The unification of bibliometric indices to assess the level of scientific productivity at the micro- and mezo levels. Georgian Engineering News, pp. 28-33, N3, 2013.

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND MODERN ENVIRONMENTAL ISSUES

**Palianychko N. I., Doctor of Economic Sciences,
Leading Researcher**

**Dankevych S. M., Candidate of Agricultural Sciences,
Doctoral Student**

*Institute of Agroecology and Nature Management
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

TAXATION OF FOREST LAND IN THE CONTEXT OF BALANCED LAND USE

The basic principles (strategies) of the state environmental policy of Ukraine for the period until 2030 [1] identified one of the causes of problems in the forest sector as the imperfection of the tax base. The forest-conserving property of land taxes makes them an important instrument for forest protection [2]. It is worth noting that in 2018, amendments were introduced to the Tax Code of Ukraine [3], according to which the forest land tax consists of land and rent tax (before the change, forest land tax was part of the rent), which actually means double taxation. So, now the land on which it is impossible to obtain wood suitable for sale is also taxed, which requires additional funds from enterprises to pay a new tax. We believe that the tax on forest land should be differentiated taking into account productivity (bonitet) depending on the soil conditions and the zone of Ukraine (Steppe, Forest-Steppe, Polesie, various zones of the Carpathians, etc.). This especially relates to objects of the nature reserve fund and other forest lands excluded from the calculation of the main use.

In addition, rental rates for the special use of forest resources for all types of wood and zones have increased by 50 percent since 2019 [3]. This does not stimulate the conversion of agricultural land to forest land, nor does it contribute to the balance of land use (it is more profitable to grow crops than forest). At the same time, experts from the head office of the Verkhovna Rada of Ukraine noted that in practice, such a sharp increase in tax payments often leads to higher costs, a jump in prices for

final products and other problems in the functioning of the relevant business entities in various industries and fields of activity [4]. In addition, experts note [5] that the methodology for calculating the rent for special use of forest resources is too complicated for forest users. Payment rates are differentiated depending on the forest species, forest zone and category [3], which creates additional difficulties in determining the amount of the rental payment by regular forest users. Moreover, payers of this tax are obliged to independently «distribute» it between the budgets of administrative-territorial units, fully or partially located within the territory of the corresponding forest area [3].

The world experience of forest land taxation is important for Ukraine. «Since early in the twentieth century the U.S. federal government has established a range of tax provisions in the Internal Revenue Code to encourage sustainable forest management and land conservation» [6]. Family forest owners (FFOs) control approximately 62 percent (107 million hectares) of private forestland in the United States. Family forest owners used of seven different tax incentives (Table 1). These tax incentives are one of the foundations of federal policies encouraging active forest management by Family forest owners and the effectiveness of the various incentives has crucial implications for forest policy analysis [6].

The essence of taxation in the context of responsibility for the balance of forestry land use is the basis for determining the standards of paid nature management (tax rates). Taxation should be based on the accounting value of the natural resource. In Ukraine, the normative monetary value is the basis for taxation of forest land [3]. However, the normative monetary valuation of such lands since November 1, 1997 was conducted only on the area of 348.1 thousand hectares (4.1%) [7] in seven regions of Ukraine. The mechanism of normative monetary valuation of land in our country is contradictory and involves the use of a large number of indicators [8], which significantly complicates this process. The calculations use coefficients calculated on the basis of outdated data. This not only reduces the accuracy of the estimate, but can also cause its distortion. The average value of the normative monetary valuation of forest land in Ukraine is 95 610 UAH/hectare. The maximum value in the Donetsk region is 270000 UAH/hectare, the minimum value in the Kiev region is 11412 UAH/hectare (the ratio is 24:1), the range of variation is 258588 UAH/hectare. The normative monetary assessment of the lands of the forest fund in Ukraine should correspond to their environmental status and economic attractiveness. We believe that

without a fair assessment of the forest resource potential as an object of taxation, effective management of forest lands is impossible.

Table 1

Tax provisions in the Internal Revenue Code the United States to encourage sustainable forest management

Tax benefits	Description
1	2
Treatment of Qualifying Income as a Long-Term Capital Gain (LTCG)	The main benefit is taxation at a lower rate than ordinary income
Annual Deduction of Management Expenses (ADME)	Taxpayers may in general deduct certain management costs from gross income. These costs include the day-to-day activities that are required to manage timber property, such as hiring salaried labor, consulting forester fees, and travel expenses that can be directly related to income potential for the property.
Depreciation and the Section 179 Deduction (DS179)	Taxpayers in general may qualify for bonus depreciation and the Section 179 deduction which allow for up to \$24,000 per year in qualified expenditures to be deducted from gross income. Qualifying expenditures include equipment purchases, roads, fences and other such items used in the production of timber. Section 179 allows the qualifying costs, in effect, to be expensed in the current year, rather than be depreciated over a useful life.
Deductions for Casualty Losses or Other Involuntary Conversions (CLIC)	For family forest landowners this provision covers timber losses caused by beetle attacks, ice storms, theft, and condemnation.
Reforestation Tax Credit (RTC)	Specific to forest owners was a ten-percent reforestation tax credit on up to \$10,000 of reforestation expenses annually. It has been repealed. This tax credit was tied to the seven-year amortization provision for reforestation expenses and reduced any amortization by 50 percent of the tax credit taken.

1	2
Amortization of Reforestation Expenses (ARE)	Passage of the American Jobs Creation Act of 2004 amended the reforestation amortization section of the laws to allow Family forest owners to deduct up to \$10,000 per qualified timber property per year of qualified reforestation expenses, while eliminating the reforestation tax credit. Forest owners are also allowed to amortize any amount in excess of \$10,000 over 84 months.
Exclusion of Qualifying Reforestation Cost-Share Payments from Gross Income (ECSP)	Forestry specific tax provision concerns government cost-share payments. Qualifying government cost-share payments may be excluded from gross income. Examples are the Conservation Reserve Program and the Environmental Quality Incentives Program. Two conditions must be met in order for the cost-share payments to qualify for exclusion from gross income: (1) the money must be used to conserve the soil and water, to protect the environment, to improve the forest, or to provide habitat for wildlife and (2) the amount of money cannot substantially increase the value of the property.

Source: created by [6]

The program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine [9] intends to strengthen environmental responsibility and introduce the principle of «polluter pays». The amount of taxes accrued and paid is a source of formation of environmental measures in accordance with the Budget Code of Ukraine [10], which gives taxes compensatory content for the negative impact of the object of taxation on the environment. Thus, taxation, as a system of paid nature management for the fulfillment of ecological and social functions by forests, acts as a constructive tool for compensation and prevention of damage from pollution of forest lands. This will ensure the functioning of the financial and economic mechanism of balanced land use. The mechanism will fulfill the regulatory role of greening economic activity on forest lands and will be

aimed at improving the economic efficiency of forest land use, subject to the requirement that the polluter and user take full responsibility.

References:

1. Pro Osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 r. № 2697-VIII [On the basic principles (strategies) of the state environmental policy of Ukraine for the period until 2030: Law of Ukraine dated 28.02.2019, No. 2697-VIII]. Zakon Rada. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (In Ukrainian).
2. Matthias Kalkuhl, Ottmar Edenhofer (2017). Ramsey meets Thünen: the impact of land taxes on economic development and land conservation. *International Tax and Public Finance*, Apr 2017, no. 24, pp. 350-380. DOI 10.1007/s10797-016-9403-6. Retrieved from: <https://link-springer-com.ezproxy1.lib.asu.edu/content/pdf/10.1007/s10797-016-9403-6.pdf> (In English).
3. Podatkovi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 02.12.2010, No. 2755-VI]. Zakon Rada. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n162> (In Ukrainian).
4. Vysnovok Holovnoho naukovy-ekspertnoho upravlinnia vid 06.11.2018 r. na proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pokrashchennia administruvannia ta perehliadu stavok okremykh podatkov i zboriv» (reiestr. № 9260 vid 05.11.2018 r.) [Opinion of the Chief scientific and expert administration dated 06.11.2018 on the Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Other Legislative Acts of Ukraine on Improving the Administration and Revision of Rates of Individual Taxes and Fees» (registration No. 2497-2628-VIII, dated 23.11.2018)]. Zakon Rada. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64888 (In Ukrainian).
5. Zvit Rakhunkovoi palaty za 2017 rik [Accounting Chamber report for 2017]. Retrieved from: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/Zvit_RP_2017.pdf (In Ukrainian).
6. John E. Hatcher, Thomas J. Straka, Tamara L. Cushing, John L. Greene and William C. Bridges (2016). Socioeconomic Predictors of Family Forest Owner Awareness and Use of U.S. Federal Income Tax Provisions. *Forests*, 2016, no.7(6), p. 114. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/f7060114> (In English).
7. Monitorynh zemelnykh vidnosyn v Ukraini: 2016-2017. Statystychnyi shchorichnyk [Land Relations Monitoring in Ukraine: 2016-2017. Statistical Yearbook]. Retrieved from: <http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/monitoring.pdf> (In Ukrainian).
8. Pro zatverdzhennia Poriadku normatyvnoi hroshovoi otsinky zemel nesilskohospodarskoho pryznachennia (krim zemel naselenykh punktiv): Nakaz Ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 22.08.2013 № 508 [On Approval of the Procedure for Regulatory Monetary Valuation of Non-Agricultural Lands (Except for Lands of Settlements): Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine dated 22.08.2013, No. 508]. Zakon Rada. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1573-13> (In Ukrainian).
9. Pro Prohramu diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy: postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 04.10.2019 r. № 188-IX [On the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine: resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated 04.10.2019,

No. 188-IX]. Zakon Rada. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-20#n2> (In Ukrainian).

10. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI. [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 08.07.2010, No. 2456-VI]. Zakon Rada. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (In Ukrainian).

DEMOGRAPHICS, ECONOMICS AND SOCIAL POLICY IN THE CONDITIONS OF THE LABOR MARKET INTERNATIONALIZATION

Кушенко О. І., доцент

Чуприна О. А., доцент

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДИНАМІКИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Процес ринкової трансформації в Україні сформував досить своєрідну та специфічну модель ринку праці. Це адаптація суб'єктів ринку до нових умов, примусова неповна зайнятість, додаткова або вторинна зайнятість, а також розвиток її фіктивних та тінювих форм. Ринок праці характеризується тим, що він виступає як система відносин, що залежить від політичних, ідеологічних, соціально-економічних, організаційних, правових, психологічних та інших факторів розвитку суспільства [1, с. 12].

Для більш повного розуміння змін, що відбуваються на ринку праці проведемо наочний аналіз кількісних змін населення в Україні. Динаміку кількості населення зображено на рисунку 1, структуру населення за статтю, місцем проживання та віком представлено відповідно на рисунках 2 та 3.

З рис. 1 бачимо, що кількість населення знижується протягом усього обраного періоду. Це можна пояснити тим, що з 2013 року у розрахунок постійного населення не враховується населення тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей.

З аналізу структури населення за статтю (рис. 2) ми можемо зробити висновок, що вона істотно не змінилася, а от структура населення за місцем проживання, яка зображена на цьому ж рисунку свідчить, що кількість сільського населення зросла, у той час як кількість міського населення відповідно знизилась. Через що ми можемо припустити, що або смертність у містах вища, або міське населення більш схильється до міграції, що буде досліджено у подальшому.

Рис. 1. Динаміка чисельності постійного населення у 1990-2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

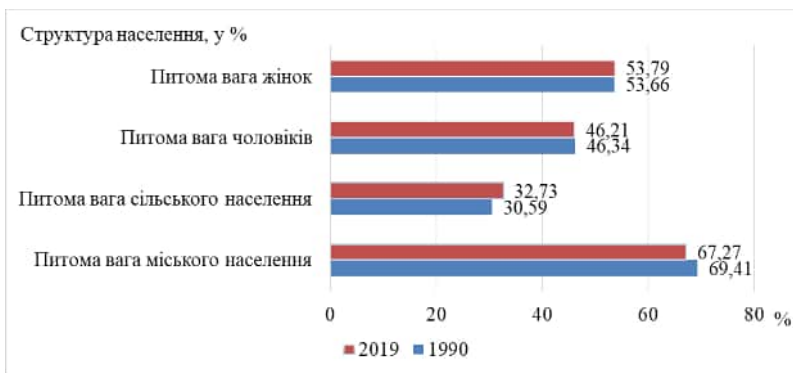

Рис. 2. Порівняльна структура населення за статтю та місцем проживання у 1990 та 2019 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Аналіз структури населення за віком свідчить про загальноєвропейські тенденції щодо до старіння нації: так зросла вікова група 65 та старше на майже 5 відсоткових пунктів, група 15-64 роки незначно зросла, у той час як група 0-15 років знизилася на 6,5 відсоткових пунктів. Тому стає актуальним дослідження природного та міграційного руху населення України, які представлені на рисунках 4 та 5.

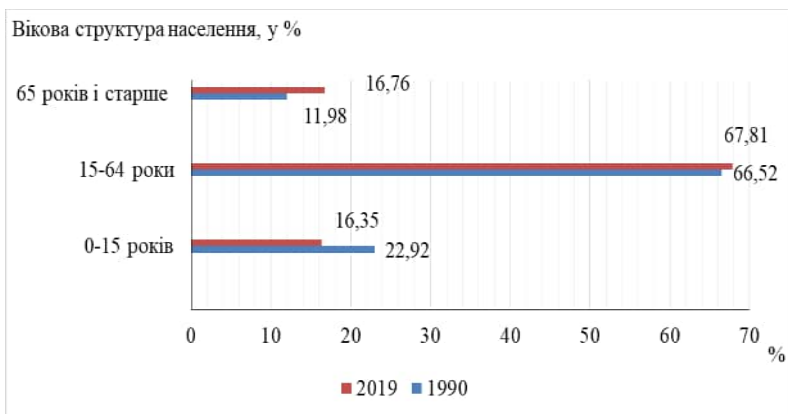

Рис. 3. Вікова структура населення у 1990 та 2019 рр., у %

Джерело: побудовано за даними [3]

Рис. 4. Динаміка природного приросту, скорочення у 1990-2018 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

З аналізу динаміки природного руху населення ми бачимо постійне зниження показника, при чому зниження відбулося більше ніж у 10 разів, пікове зниження спостерігалось у 2001 році – -373,0 тис. осіб. Тенденція до зниження природного приросту продовжується. Змінити її можливо шляхом підвищення народжуваності. Але для зміни тенденцій на ринку праці у короткостроковому обрії можливо за рахунок імміграції, тобто притоку переселенців.

Рис. 5. Динаміка міграційного приросту, скорочення за 1990-2018 рр., тис. осіб

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Тенденції міграційного приросту, які наведено на рисунку 5 протилежні. Взагалі за обраний період приріст знизився у чотири рази, до 18,6 тис. осіб щодо усієї України. Проте з 1994-2004 рр. міграційний приріст був негативний – тобто спостерігався відтік населення у інші країни, за даний період виїхало з країни людей на 1221,4 тис. осіб більше ніж вїхало. З 2003 року дане явище припинилося, але позитивне сальдо міграційних процесів знаходиться на низькому рівні і не покриває негативний показник природнього руху населення в країні. У результаті ми можемо казати, що міграційний рух на сьогодні не в змозі змінити тенденції на ринку праці через малі обсяги людей, що вїжджають до України.

Автори у своєму дослідженні приходять до висновку, що чисельність населення буде знижуватися із тенденціями до старіння нації, знижується також рівень економічно активного населення та стабільним є рівень безробіття. У результаті ми можемо говорити, що на ринку праці присутні негативні тенденції розвитку, які можуть призвести до падіння реального показника ВВП при стабільних показниках продуктивності праці та збереженні тенденції міграційного приросту.

Особливу увагу ми повинні звернути на молоде покоління, яке треба стимулювати та не допускати відтоку у інші країни світу. За даними Організації Об'єднаних Націй, «молодь (особи віком 15–24 роки) складає близько 20% від загальної чисельності населення світу. При цьому, понад 80% молоді мешкає в країнах, що

розвиваються. Прогнозується, що до 2025 року ця цифра ще збільшиться до 89%» [4].

Новий уряд вже працює над поверненням осіб, які раніше виїхали за кордон, а також починає стимулювати приток висококваліфікованих кадрів, що в значній мірі змінить ситуацію на ринку праці в Україні.

Література:

1. Волкова О.В. Ринок праці: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 624 с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 5.02.2020).
3. Населення України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp (дата звернення: 5.02.2020).
4. Global employment trends for youth 2016. Geneva: ILO. URL: http://www.ilo.org/global/research/globalreports/youth/2012/WCMS_180976/lang--en/index.htm ILO. (2016) (дата звернення: 5.02.2020).

FINANCE, INSURANCE AND EXCHANGE BUSINESS: INNOVATION AND INVESTMENT STRATEGIES

Бабинець Д. І., студент

Степанова А. А., к.е.н., доцент

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ РИЗИКИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Будівельна галузь тісно пов'язана із виникненням фінансових ризиків. Їх напрямки стосуються як інвесторів, забудовників, так і спеціалізованих підрядних організацій. Ризик як економічна категорія породжується невизначеністю майбутньої економічної й фінансової ситуації, спричиненої, в тому числі, технічними і соціально-економічними умовами, відсутністю релевантної інформації про реальність джерел фінансування будівельного контракту, а також неможливістю спрогнозувати появу та розвиток певних умов у сфері капітального будівництва в економіці загалом.

Ризик здебільшого виникає уже на стадії прийняття рішення за наявності декількох альтернативних варіантів вибору конкретного договору підряду та відсутності впевненості в тому, що рішення яке прийняте, сприятиме ефективному засвоєнню коштів, спрямованих на фінансування капітальних вкладень [1].

У табл. 1 зведено фінансові результати діяльності підприємств будівельної галузі України з 2012 року по 2018 рік за даними Державного комітету статистики України [2].

Дослідження даних, що наведені в таблиці 1, дозволяють зробити висновок, що з 2012 року рентабельність будівельних підприємств має тенденцію до скорочення. Спостерігається від'ємний результат розрахунку рівня рентабельності, що свідчить про відсутність прибутку, втрату капіталу. Позитивний результат від операційної діяльності будівельних підприємств спостерігається лише в 2014 році, але це пов'язано не із збільшенням обсягу виробництва продукції та послуг у підприємств будівельного комплексу, а із зростанням рівня інфляції та підвищенням цін на продукцію та послуги. В 2015 році індекс інфляції збільшився майже вдвічі, і

збитковість підприємств будівельної сфери зросла до 7,6%. Протягом 2017-2018 років рівень рентабельності зростав з 1,6% до 3,0% відповідно. Тобто, сучасний етап розвитку характеризується поступовим відродженням підприємств будівельної галузі країни, хоча й не відновлено рівень рентабельності 2014 р.

Таблиця 1

Фінансові результати діяльності будівельних підприємств та інфляція

Період	Результат від операційної діяльності, млн грн	Витрати операційної діяльності, млн грн	Рівень рентабельності (збитковості), %	Інфляція, %
2012	-211,7	161730,4	-0,1	99,8
2013	-10,2	155085,5	0	100,5
2014	8639,1	150101,9	5,8	124,9
2015	-12815,6	168266,7	-7,6	143,3
2016	-714,9	181765,2	-0,4	112,4
2017	3643,8	227765,7	1,6	113,7
2018	4414,1	306166,4	3,0	109,8

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України [2]

Державне регулювання інвестиційних ризиків визначається наступними факторами: показники економічного та соціального розвитку України; державні та регіональні програми розвитку вітчизняного виробництва; місцевий та державний бюджети надають фінансування в інвестиційно-будівельній діяльності.

Уряд і муніципалітети керують процесом регулювання інвестиційних ризиків та здійснюють конкретні заходи для його поліпшення, основою яких є:

- прогнози економічного та соціального розвитку України;
- схема розробки та розгортання продуктивності;
- цільові наукові, технічні та інтегровані програми;
- дослідження використання інвестицій.

Як форма державного регулювання, охоплена поточною концепцією адміністративного управління, одним із засобів державного регулювання інвестиційних ризиків є експертиза проектів будівництва.

Державні правила регулювання інвестиційних ризиків в будівельному секторі, засновані на прогнозованому споживанні, що поєднують у собі переваги приватного і державного утворень, досить великі стратегічні плани щодо відсотка між накопиченням інвестицій в державній економіці та деякими адміністративними функціями, що були розроблені для інвестиційного договору і бюджету держави, що впливає на ринок нерухомості, включаючи оподаткування та інші заходи, але не обмежуються цим. Державні регулятори і ринкове саморегулювання влади на основі інвестицій в основному капіталі повинні внести свій внесок, в цілому, і в конкретну діяльність інфраструктури економічних відносин з оптимальною структурою і соціально-економічними окремими регіонами.

При регулюванні інвестиційних ризиків у будівельній галузі, на мою думку, необхідно виділяти наступні напрямки ринкової системи: антикризовий, антимонопольний закон; антизатратний; побудова організаційної структури та системи управління, достатній етап переходу до державної регульованої економіки. Основними напрямками реформування системи регулювання інвестиційних ризиків у будівництві є наступні: посилення конкуренції; ліцензія на діяльність будівельних компаній; бюджетне та фінансове регулювання; оподаткування будівельних компаній; застосування посилених стандартів до періоду будівництва об'єкта; ціноутворення; іпотечне кредитування; диверсифікація [3].

Узагальнюючи даний матеріал, можемо зазначити, що поліпшити механізм державного контролю за регулюванням інвестиційних ризиків у будівництві в умовах суворого дотримання принципу контролю суб'єкта влади, можливо завдяки впровадженню механізмів характерних впровадженню механізмів звичних для міжнародного ринку, для створення привабливих інвестиційних умов, прийняття нормативних актів, що регулюють питання державного контролю в будівельній галузі з урахуванням законодавства провідних країн світу.

Література:

1. Власенко І. М. Зменшення інвестиційних ризиків у будівництві – шлях до покращення економічного клімату в країні [Електронний ресурс] // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 12. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1155>
2. Державна служба статистики України – офіційний сайт: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Сутність регулювання та методи державного регулювання інвестиційно-будівельної діяльності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/19015/ekonomika/regulyuvannya_investitsiyno_budivelnoyi_diyalnosti

Тютюнник Ю. М., к.е.н., доцент

Тютюнник С. В., к.е.н., доцент

Романченко Ю. О., к.е.н., доцент

*Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна*

СТАН ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ

Банківський нагляд є важливим та необхідним елементом підтримання стабільності в банківській системі та економіки в цілому. У зв'язку з цим актуальним є дослідження стану виконання державними і комерційними банками економічних нормативів Національного банку України як основи банківського нагляду.

Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення операцій, що проводяться цими банками. Відповідно до вимог Законів України «Про Національний банк України» [1] та «Про банки і банківську діяльність», Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [2] та Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [3] банки зобов'язані дотримуватись економічних нормативів, які встановлюються з метою забезпечення стабільної діяльності банків і своєчасного виконання ними зобов'язань перед їх вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності.

Економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені Національним банком України з метою регулювання банківської діяльності на основі безвізного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому [4, с. 891]. У ст. 58 Закону України «Про Національний банк України» зазначається, що обов'язкові економічні нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом,

ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим та валютним ризиком [1].

Станом на 1 січня 2020 р. чинними є дев'ять економічних нормативів, що є обов'язковими до виконання банками в Україні. Вони поділяються на чотири групи:

1. Нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1; достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2; достатності основного капіталу – Н3.

2. Норматив ліквідності: короткострокової ліквідності – Н6.

3. Нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7; великих кредитних ризиків – Н8; максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами – Н9.

4. Нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11; загальної суми інвестування – Н12.

Національний банк України у зв'язку з переходом банків до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) з 2 вересня 2019 р. скасував економічні нормативи миттєвої ліквідності (Н4) та поточної ліквідності (Н5). Запроваджений у грудні 2018 р. норматив LCR установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Оскільки він є більш жорстким, ніж нормативи Н4 і Н5, немає практичної доцільності у подальших розрахунках цих нормативів. Відтак, востаннє публікація даних за нормативами Н4 і Н5 відбулася станом на 1 вересня 2019 р. Водночас до запровадження нормативу LCR на консолідованій основі (тобто для банківських груп), контроль за достатнім рівнем ліквідності банківської групи до 31 дня забезпечуватиметься через контроль нормативу Н5 на консолідованій основі, розрахунок якого не змінюється [5].

Як свідчить статистична інформація табл. 1, у цілому по банківській системі України спостерігається дотримання усіх економічних нормативів.

Що стосується окремих банків, то, як повідомляє FinClub, із 75 платоспроможних банків на 1 січня 2020 р. хоча б один норматив порушили 10 банків, хоча на 1 грудня 2019 р. їх було 12. Рік тому порушниками були 21 банк [7].

Згідно даних НБУ, всі банки виконували норматив Н1 (регулятивний капітал не менше 200 млн грн), норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2), який має складати не

менше 10%, норматив достатності основного капіталу (Н3, не менше 7%) і короткострокової ліквідності (Н6), який повинен бути не менше 60% [6].

Таблиця 1

Дотримання економічних нормативів у цілому по банківській системі України станом на 1 січня 2020 р.

№ з/п	Позначення	Назва	Значення
1	Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	150,313.8
2	Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%)	19.66
3	Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	13.50
4	Н6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60%)	94.35
5	Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	17.61
6	Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	105.00
7	Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25%)	7.02
8	Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15%)	0.0002
9	Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%)	0.13

Джерело: [6]

Три банки порушували норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), який повинен становити не більше 25%: Місто Банк (34,41%), Промінвестбанк (38,67%), Індустріалбанк (49,87%). Норматив великих кредитних ризиків (Н8, не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу) виконували всі банки. Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9, не більше 25%) порушували 5 банків: ПУМБ (33,22%), Юнекс банк (34,64%), Банк інвестицій та заощаджень (70,92%), Перший інвестиційний банк (80,39%), Мегабанк (92,3%).

Норматив інвестування в цінні папери (Н11, не більше 15%) і норматив загальної суми інвестування (Н12, не більше 60%) ніхто не порушував.

Нормативи ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (Л13-1) і загальної короткої відкритої валютної позиції (Л13-2) не повинні перевищувати 5%. Л13-1 порушували чотири банки: Індустріалбанк (14,95%), Промінвестбанк (77,04%), Ощадбанк (181,36%), ПриватБанк (233,44%). Л13-2 порушував Промінвестбанк (50,15%).

Новий коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) в іноземній валюті (не менше 100%) порушував Місто Банк (76,04%), а LCR у всіх валютах (не менше 100%) виконували усі банки.

Загалом лідером із порушення нормативів став Промінвестбанк (3 нормативи), інші банки-порушники не виконували один-два нормативи [7].

Наступним кроком у реформуванні системи економічних нормативів діяльності банків в Україні стало запровадження наприкінці 2019 р. коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), який визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік і розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування. NSFR сприятиме підвищенню стійкості банківської системи завдяки зниженню одного із системних ризиків для фінансової стабільності (пов'язаного з короткою терміновістю фондування банків), збалансованості активів і пасивів банків за строками погашення, а також створить стимули для залучення депозитів на більш тривалі терміни і зменшить залежність від короткострокового фінансування [8].

Література:

1. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-ХІV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 11.02.2020).
2. Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні»: постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368 / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01 (дата звернення 11.02.2020).
3. Методика розрахунку економічних нормативів діяльності банків в Україні: рішення Правління Національного банку України від 15 грудня 2017 р. № 803-рпш / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17> (дата звернення 11.02.2020).
4. Юдіна С.В., Ганзюк С.М., Шкарупа К.А. Особливості виконання економічних нормативів НБУ комерційними банками. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 890-894.
5. Скасовуються економічні нормативи миттєвої та поточної ліквідності. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/skasovuyutsya-ekonomichni-normativi-mittyevoyi-ta-potochnoyi-likvidnosti> (дата звернення 10.02.2020).
6. Економічні нормативи Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision> (дата звернення 10.02.2020).
7. Десять банків порушили нормативи НБУ. URL: <https://finclub.net/ua/news/desiat-bankiv-porushyly-normatyvy-nbu.html> (дата звернення 10.02.2020).
8. Нацбанк вводить коефіцієнт чистого стабільного фінансування – NSFR. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/news/nbu-zminyue-normativ-dlya-viznachennya-rivnya-likvidnosti-bankiv> (дата звернення 10.02.2020).

MODERN MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Балик У. О., к.е.н.

Самардак В. В.

*Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ

Цифрова економіка багатогранне та складне поняття. Згідно найпоширеніших визначень під цифровою економікою слід розуміти ту частину економічної діяльності, яка використовує штучний інтелект, роботизацію, електронні гроші, промислову біологію, обробку великих масивів даних, тобто будь-яка діяльність, пов'язана з інформаційними технологіями.

Чим відрізняється цифрова економіка від традиційної?

Наприклад, Вам потрібно отримати довідку в державному органі. При традиційній економіці Вам потрібно буде йти в державну установу, вистояти в черзі та отримати довідку. В цифровій економіці все набагато простіше – Вам достатньо зайти на сайт держустанови, зареєструватися та отримати необхідну довідку в електронному вигляді, при цьому Вам не потрібно покидати дому, Ви можете зробити в будь-який зручний для вас час.

Для промислових підприємств перехід до цифрової економіки отримав визнання в світі Industry 4.0 – четверта індустріальна революція.

Характерною особливістю цифрової економіки – це її зв'язок з економікою на вимогу, тобто отримання доступу до товарів і послуг в той самий момент, коли це необхідно.

Переваги економіки на вимогу це:

- зниження вартості для кінцевого користувача за рахунок зменшення кількості посередників;
- збільшення швидкості отримання необхідного товару чи послуги;

– спрощена система виходу постачальників товарів і послуг на користувачів.

Впровадження цифрових технологій супроводжується такими викликами як:

1. короткочасне зменшення продуктивності праці від впровадження нових технологій (час на їх ознайомлення та вивчення);

2. скорочення чисельності працюючих, а саме високооплачуваних та низькокваліфікованих працівників та технологічного безробіття;

3. значні зміни в регіональній структурі розміщення продуктивних сил, необхідній освіті і кваліфікації персоналу, інфраструктурі;

4. трансформація норм і правил, а також способу життя.

Цифрову економіку слід розглядати як інструмент. При комплексному державному підході до цифрових технологій, вони будуть сприяти розвитку відкритого інформаційного суспільства, що є фактором підвищення продуктивності праці, економічного зростання, розвитку нового бізнесу та створення нових робочих місць, а також підвищення рівня життя громадян.

Впровадження цифрової економіки має відбуватися одночасно з такими напрямками:

– технологічним, всі рішення техніко-технологічного характеру мають бути стандартизовані;

– інституційними, а саме організація нових моделей управління та бізнес моделей, та відповідати нормативно правовій базі соціально-економічних відносин суспільства;

– виробничим – забезпечення моделей управління згідно інституційного напрямку.

Цифрові технології необхідні для ефективності української промисловості. Оскільки ми концептуально рухаємося в західний і в цілому глобальний світ, у нас немає іншого шляху. Цифрова економіка для України носить позитивний соціальний характер, оскільки націлена на покращення якості інфраструктури соціального забезпечення, якості соціальних послуг, прозорості та скорочення витрат.

Цифрова економіка в Україні є природним продовженням світової тенденції поширення цифрових технологій і збільшення їх впливу на всі аспекти життя. Ефект поширення цифрових технологій сприяє ефективності роботи державного управління і економічній системі, покращує та пришвидшує суспільну взаємодію.

Аналізуючи дослідження провідних компаній ринкової розвідки, таких як Міжнародна корпорація даних (IDC), BusinessViews та Гарвардська книга оглядів, в напрямку цифрової економіки та її трансформації в майбутньому станом на 2019 рік Україна займає 47 позицію в напрямку інновації, серед 129 країн.

На сучасному етапі розвитку різних галузей промисловості та сільського господарства країни цифрова економіка стає особливо актуальною для впровадження у агросекторі. Цифрова трансформація в агросекторі надає такі можливості як:

- Зростання продуктивності сільськогосподарського сектору
- Підвищення екологічності продукції та зменшення рівня викидів, що у свою чергу дозволить постачати продукти в розвинуті країни.
- Підвищити привабливість праці в агросфері через технологізацію виробництва та зростання доходів.

Цифрова трансформація в агросекторі спрямована на підвищення ефективності всіх процесів та збільшення прибутковості за рахунок розумного управління, спостереження та аналізу.

Складовою цифрової трансформації є поняття Omni-experience, яке лежить в основі нових підходів цифрової економіки. Дане поняття включає в себе всі аспекти впізнаваності бренду, його присутність на ринку та взаємодії з іншими компаніями та клієнтами, а також взаємодію та спілкування людей, як вони обирають та купують товари. Також дане поняття передбачає що продукти та послуги створюються для унікального індивідуального попиту.

Утримання клієнта за таким підходом, відбувається шляхом встановлення зв'язку з клієнтом на раціональному, емоційному, чуттєвому, фізичному та духовному рівнях.

Напрямки цифрової трансформації агросектору України:

- Діджиталізації систем виробництва за допомогою розміщення датчиків в полях та на обладнанні, дрони для постійного моніторингу та контролю просеців на полях, роботизація процесів аграрного сектору.

- Автоматичний збір даних шляхом повсюдного мережевого з'єднання.

- Зберігання та управління даними для подальшого аналізу.

- З'язок з даними з інших джерел за допомогою інтегрованих програм управління базами даних та їх опрацювання.

- Аналітика, а також моделювання та прийняття рішень – B2B послуги для агрокомпаній національного та міжнародних ринків.

Рішення які допоможуть пришвидшити цифрову трансформацію в агросекторі:

1. Підтвердження ефективності нових технічних рішень на більшій кількості сільськогосподарських об'єктів.

2. Інформованість – розповсюдження інформації про ефективність діджитал землеробства через радників.

3. Впровадження навчальних програм для персоналу агросектору.

4. Розробка та впровадження технічних рішень з можливістю їх легкого комбінування відповідно до потреб певного користувача.

Ринкові тренди Українського агробізнесу чітко розділилися на чотири основні категорії:

- Нестача кваліфікованих кадрів через відтік молодих фахівців закордон.

- Зростання рівня інвестицій – привабливий ринок для інвесторів.

- Спрямованість експорту на постачання сировини, а не готового продукту.

- Залежність від кон'юнктури світового ринку.

Цифрова трансформація в агросекторі показує хороший досвід, а саме успішність впровадження точного землеробства у великих компанія, зменшення ручної праці за рахунок роботизації процесів, цифровізація виробництва перебуває на початковому етапі.

Основний виклик перед агро компаніями полягає у постійному застосуванні цифрових платформ ведення бізнесу, для отримання якнайкращого результату використовуючи можливості сучасних технологій.

Література:

1. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. [Електронний ресурс] / НІТЕСН office. – грудень 2016. – 90 с. – Режим доступу: <https://ucc1.org.ua/uploads/files/.pdf>.

2. Гройсман В. Цифрова економіка здатна стрімко підвищити ВВП [Електронний ресурс] / В. Гройсман // Новини економіки. – 8 вересня 2017.

3. <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS45602119>

ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

У середині сімдесятих років ХХ століття в дослідженнях по штучному інтелекту сформувався самостійний напрямок, який отримав назву експертні системи. Метою дослідження експертних систем стала розробка програм (пристроїв), які при вирішенні завдань, важких для експерта-людини, отримують результати, які не поступаються за якістю та ефективністю рішенням, що отримуються експертом. У більшості випадків експертні системи вирішують завдання, які важко формалізуються, або завдання, що не мають алгоритмічного рішення.

Експертні системи служать засобом для розширення і посилення професійних можливостей кінцевого користувача. Експертна система повинна демонструвати компетентність, тобто досягати в конкретній предметній області того ж рівня, що і фахівці-експерти. Недостатньо знаходити оптимальні рішення, необхідно робити це швидко. Системи повинні мати не тільки глибоке, а й досить широке розуміння предмета.

У загальному вигляді експертна система складається з таких типових підсистем: підсистеми придбання знань, що управляє їх класифікацією за належністю до локальних експертних систем; підсистеми управління виводу знань, що управляє їх висновком в кластерній експертній системі з допомогою математичної моделі побудови дерева логічного висновку; підсистеми формування висновків і рекомендацій; набору локальних експертних систем, отриманих на основі декомпозиції знань обраної предметної області (рис. 1).

Особливістю експертної систем є їх здатність накопичувати знання і досвід найбільш кваліфікованих фахівців (експертів) в якій-небудь вузькій предметній області. За допомогою цих знань користувачі експертних систем, що мають звичайну кваліфікацію, можуть вирішувати різні завдання настільки ж ефективно, наскільки б це зробили самі експерти. Такий ефект досягається за рахунок того, що експертна система відтворює практично ту ж саму схему міркувань, яку зазвичай застосовує експерт при аналізі будь-якої

проблеми. Тим самим експертні системи дозволяють копіювати і поширювати знання, роблячи унікальний досвід кількох висококваліфікованих професіоналів доступним широким колам рядових фахівців [1, с. 59].

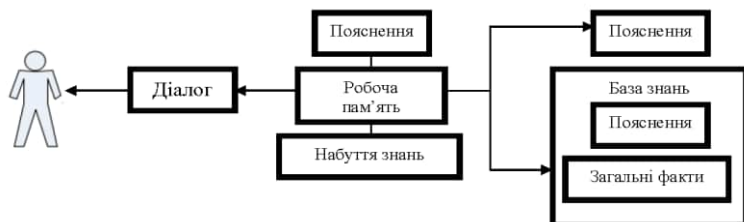

Рис. 1. Схема експертної системи

При створенні ЕС основні зусилля повинні бути сконцентровані на проектуванні БЗ, в рамках якої вибирається мова представлення знань, способи логічного висновку тощо. В даний час процес оцінки ситуації та прийняття рішення є найбільш трудомістким процесом, тому при розробці експертної системи найбільш важливими і актуальними є: правильна постановка завдання; систематизація знань для передачі їх комп'ютерній системі; розробка засобів управління базою знань, логічного висновку і спрощеної діалогової взаємодії [2, с. 194].

В умовах існуючої економічної нестабільності розробка і створення комп'ютерної експертної системи для реалізації процесів бізнес-планування на основі використання сучасних інформаційних технологій допоможе ефективно провести маркетингове дослідження для виробництва продукції/послуг, скласти фінансовий план проекту та забезпечити реалізацію інших функцій бізнес-планування. Така система буде ефективним інструментарієм для підтримки прийняття рішень господарюючого суб'єкта при виборі конкретного бізнес-проекту, який відповідає заданим цілям [3, с. 96].

Слід зазначити, що головною перевагою комп'ютерних експертних систем, призначених для реалізації інформаційного забезпечення і підтримки прийняття управлінських рішень, є можливість в процесі їх експлуатації здійснювати навчання і накопичення знань в системі, тобто здійснювати накопичення формалізованої інформації, яку використовують в наступних процесах логічного висновку.

Приклад застосування експертних систем в економіці і фінансах – експертна система для кредитних операцій та експертна система, яка дозволяє вести механізовану або повністю автоматизовану торгівлю на валютному ринку.

У експертній системі для кредитних операцій використовуються знання трьох видів. Найважливішим з них є знання про забезпечення клієнта. Різні типи забезпечення діляться за трьома категоріями. До забезпечення першого класу відносять депозити. Готівкові товари – приклад забезпечення другого класу, а забезпечення заставними відноситься до категорії неліквідів. Дуже важливими є знання про фінансовий стан клієнта. Двома найважливішими чинниками фінансової характеристики клієнта є власні кошти і поточний валовий прибуток від продажів. Третя категорія знань – про очікувані доходи банку. Відповідно до цих знань формуються три модуля бази знань: забезпечення, фінансове становище і дохід банку [4, с. 62]. В такому випадку машина логічного висновку оперує з продукційними правилами, наступного вигляду (таблиця 1).

Таблиця 1

Модулі БЗ експертної системи для кредитних операцій

Забезпечення	Фінансові умови	Дохід	Висновок
Чудове	Хороші	Прийнятний	Дати кредит
Гарне	Хороші	Прийнятний	Рекомендується отримати Додаткові дані про клієнта
Помірне	Середні	Недостатній	В кредиті відмовити

Особливий інтерес представляють програми, що дозволяють вести механізовану або повністю автоматизовану торгівлю на валютному ринку і значно розширюють інформаційний супровід торгівлі.

Технічна особливість торгівлі на валютному ринку пов'язана з використанням інформаційно-торговельної системи MetaTrader. Специфіка цієї експертної системи полягає в тому, що всі дії, що управляють формуються в клієнтському терміналі і відправляються на сервер. Прикладні програми (експерт, скрипт, індикатор) можуть

працювати тільки в складі клієнтського терміналу за умови його підключення до сервера (дилінговому центрі). На сервері ніякі прикладні програми не встановлюються.

Клієнтський термінал – це частина інформаційно-торговельної системи, в склад якої входить також сервер, який встановлюється в дилінговому центрі, який, в свою чергу, має засоби зв'язку з іншими учасниками ринку – банками і фінансовими організаціями. У клієнтському терміналі є інформаційне середовище – набір параметрів, які інформують про стан ринку і відносинах між трейдером і дилінговим центром. Воно містить відомості про поточні ціни, обмеження за мінімальним і максимальним розміром ордера, мінімальної дистанції стоп-наказів, дозвіл/заборону здійснювати автоматичну торгівлю і безліч інших корисних параметрів, що характеризують поточну ситуацію. Інформаційне середовище оновлюється з надходженням в термінал нових тиків.

Експертні системи з успіхом застосовуються в тих галузях, де крім застосування стандартних алгоритмічних методів, що базуються на точних обчисленнях, є потреба в знаннях та досвіді конкретних експертів-аналітиків, а прийняття рішень формується в умовах неповноти даних та залежить скоріше від якісних, ніж від кількісних оцінок [5, с. 307]. До таких предметних областей належить насамперед область аналізу фінансової діяльності. Так, багато фірм, що працюють на Нью-йоркській фондовій біржі використовують експертні системи для розв'язку задач в таких галузях: торги на фондовій біржі; кредитний аналіз; управління ризиками тощо.

Використання таких експертних систем суб'єктами господарювання дозволить їм мати ефективний інструментарій формування бізнес-планів для реалізації різних виробничих і комерційних проектів.

Література:

1. Герман О. В. Введение в теорию экспертных систем и обработку знаний. Москва. 1995. 255 с.
2. Ситник В. Ф. Основи інформаційних систем: навчальний посібник. Вид 2-ге / В. Ф. Ситник, Т. А. Писаревська, Н. В. Єрьоміна, О. С. Краєва. – К.: КНЕУ, 2001. – 420 с.
3. Шориков А. Ф. Экспертная система инвестиционного проектирования / Прикладная информатика. – 2013. – № 5 (47). – С. 96–104.
4. Леженко А. И. Использование экспертных систем для интеллектуального анализа данных / Информационные технологии и вычислительные системы. – 2012. – № 1. – С. 60–64.

5. Рутковская Д. Нейронные сети, генетические алгоритмы и нечеткие системы: пер. с польск. И. Д. Рудинского / Д. Рутковская, М. Пилиньский, Л. Рутковский. – М.: Горячаялиния – Телеком, 2009. – 452 с.

LEGAL SUPPORT OF BUSINESS

Сидак М., д.ю.н., профессор

*Высшая школа экономики и менеджмента публичной сферы
г. Братислава, Словакия*

Гайнишова Э., доктор прав, доктор философии

*Университет Коменского в Братиславе
г. Братислава, Словакия*

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГАРАНТИЙ И ЗАЩИТЫ ИНВЕСТИЦИЙ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ: С РЕФЛЕКСИЕЙ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

28 государств-членов ЕС на протяжении 70 лет создавали европейское экономическое пространство для обеспечения устойчивого развития Европейского Союза. Единый европейский внутренний рынок – это уникальное международное пространство равных экономических (в том числе и инвестиционных) возможностей с высоким уровнем защиты субъектов. ЕС перманентно, эффективно и методически осуществляет комплекс организационных, технических, институциональных и правовых рыночных действий направленных на создание стабильных и прогнозируемых условий инвестиционной деятельности на территории ЕС. При регулировании инвестиционной деятельности у субъектов публичного управления ЕС та государств-членов ЕС аккумулируются компетенции двух институтов: института защиты инвестиций та института защиты публичных интересов ЕС (публичной безопасности, защиты социальных прав, публичного здоровья, защиты прав потребителей, охраны природы и экологии) [1; 2]. Целью данного научного комплексного исследования: определить аспекты ex lege гарантий и защиты инвестиций в ЕС с рефлексией на инновации, анализом тенденций и de lege lata для обеспечения устойчивого развития в ЕС, а также подготовка выводов и предложений de lege ferenda.

На протяжении последних семи десятилетий правовое регулирование гарантий и защиты инвестиций в Европе осуществлялось нормативными международными билатеральными договорами о

защите иностранных инвестиций (которые регулировали статус инвестора, условия на справедливый та объективный подход к инвестору, свободного перемещения капитала, защиты от национализации, условия создания *ad hoc* и постоянных международных коммерческих арбитражных судов, условий получения государственной поддержки и др.). Билатеральные и мультilaterальные договора стали параллельными источниками правового регулирования инвестиционных отношений в ЕС с правом ЕС. На протяжении последних несколько лет Суд ЕС принял решения (C-284/16, *Achmea*, ECLI:EU:C:2018:158, 56, 58; C-67/08, *Block*, ECLI:EU:C:2009:92, 21 и др.) о признании незаконными правового режима инвестиций и правового статуса инвестора основанного на билатеральных договорах. После принятого решения по делу *Achmea*, 23 сентября 2016 г. Европейская Комиссия послала Швеции, Австрии, Голландии, Словакии и Румынии требование о прекращении всех билатеральных договоров о защите инвестиций.

Право ЕС защищает инвестиции в ЕС на протяжении всего инвестиционного цикла [3; 4; 5]: а) вступление инвестора на европейский рынок; б) осуществление инвестиционных операций на внутреннем рынке; в) окончание инвестиционной деятельности на рынке ЕС.

Внутригосударственные ограничения органов публичной власти должны быть аргументированы публично-правовыми целями и для обеспечения «публичного интереса». Ограничения должны соответствовать основным свободам и принципам ЕС: принцип пропорциональности; принцип аргументированных ожиданий; принцип правовой уверенности; принцип здоровой хозяйственной конкуренции.

Защита прав осуществляется [3; 4; 5; 6; 7]:

а) предупреждение правонарушений и использование института досудебного разбирательства: 1) согласование с Европейской Комиссией проектов нормативно-правовых актов государствами-членами ЕС (с целью их соответствия праву ЕС, на основании директивы № 2015/1535 от 9.09.2015 г.; 2) аппликация правовых норм органами публичного управления в соответствии с правом ЕС (на основании ч. 3 ст. 4 Лиссабонского договора и решений: C-476/1-*Peric*, C-103/88, *Costanzo*, ECLI:EU:C:1989:256, 32; C-224/97, *Ciola*, ECLI:EU:C:1999:212, 30); 3) с целью досудебного разбирательства транснациональных проблем при аппликации права ЕС на

территории ЕСП, Европейская Комиссия и государства-члены ЕС создали систему SVOLIT;

б) решение споров в судебном порядке: 1) в соответствии с ч. 1 ст. 19 Маастрихтского договора и ст. ст. 6, 13, 47, 52 Хартии о основных правах в ЕС, члены ЕС обязаны создать систему органов защиты прав и свобод физических и юридических лиц; 2) инвесторы имеют возможность использовать широкий спектр инструментов на защиту прав в судебном порядке (ст. 340 Лиссабонского договора и решений *ex multi C-46/93 and C-48/93*); 3) рассмотрение дел Судом ЕС (*The Court of Justice of the European Union (CJEU)*).

в) защита инвестиций Европейской Комиссией (ст. 17 Договора о ЕС).

Согласно с вышеизложенным и на основании *ex scientia vera* [6; 7], анализа *de lege lata*, решений Суда ЕС и научных работ, авторы сделали следующие выводы та разработали *de lege ferenda*: 1) изменение тенденций в институтах гарантии и защиты инвестиций в ЕС привело к невозможности регулирования инвестиций билатеральными договорами; 2) построение новой концепции и системы правовой защиты инвестиций в рамках ЕС; 3) в контексте институционального обеспечения постоянного развития ЕС, Европейский парламент и Рада ЕС приняла правовой акт № 2017/1601 от 26.09.2017 г., которым основала Европейский фонд для постоянного развития (EFSD); 4) ЕС осуществляет проверку прямых иностранных инвестиций с третьих стран; 5) с целью определения основ финансовой ответственности и принятия решений в инвестиционных спорах судами, Европейский парламент та Рада ЕС приняли 23.07.2014 р. Постановление № 912/2014; 6) с целью досудебного разбирательства транснациональных проблем при аппликации права ЕС на территории ЕЭП, Европейская Комиссия и государства-члены ЕС создали систему – SVOLIT; 7) Международные коммерческие арбитражные суды или арбитражные суды, которые не имеют статус национальных государственных судов, в соответствии с ст. 267 Лиссабонского договора, не имеют права принимать решения в инвестиционных спорах; 8) государства-члены ЕС самостоятельно обеспечивают систему гарантий инвесторов, например: в Словакии создана публично-правовая корпорация – Гарантийный фонд инвестиций (с целью гарантии прав инвесторов на финансовом ринке в размере до 50 000 евро).

Литература:

1. Fabus, M. Business environment analysis based on the Global Competitiveness Index (GCI) and Doing Business (DB): case study Slovakia, Journal of Security and Sustainability Issues. – 2018. – № 7(4). – P. 831-839.
2. Blokdyk G. Technology Investment A Complete Guide. – 2019. – 304 p.
3. Investment Protection in the European Union: Considering EU law in investment arbitrations arising from intra-EU and extra-EU bilateral investment agreements. Nomos Verlag. – 2017. – 548 p.
4. Kurilovská, L. National anti-money laundering/counter-terrorist financing risk assessment as a partial tool for creditor's protection / L. Kurilovská, M. Kordík // Internal Security. – 2017. – № 9 (1). – P. 47-57.
5. Mamojka M. Spoločnosť s ručením obmedzeným : § 105-153. In: Obchodný zákonník, 1. zv.: veľký komentár. – Žilina: Eurokódex. – 2016. – P. 419-590.
6. Reinisch A. Standards of Investment Protection. Published to Oxford Scholarship Online: March. – 2008.
7. Turošík M. Ľudské práva v rímskom práve = Human rights in the Roman law. In: Zasada proporcjonalności a ochrona praw podstawowych w państwach Europy. Wałbrzych. – 2015. – P. 65-72.

Cisko L., JUDr., PhD., Trainee Lawyer
SITAR & SALOKA, Attorneys at Law
Košice, Slovak Republic

LEGAL AND ECONOMIC ASPECTS OF BUSINESS ENVIRONMENT REGULATION

In the presented contribution, with regard to the specified extent, we try to approach the essential legal and economic aspects related to the strategy of the Slovak Republic (Member State of the European Union) within framework of business environment regulation. However, special attention deserves creation stable and balanced legislation at the level of the European Union law.

The purpose of the policy in the area of so-called business legislation, both at national and supranational level, is a (gradual) mitigation of the impact of (necessary) measures that can defend the creation and brake the formation of an environment supporting to business development.

To the development of the business environment should be principally helped by effective (qualitative) law-making, deprived of the so-called braking mechanisms. The central objective should be to support the development of business activities, taking due account of the needs of small and medium enterprises [1] (SMEs) in the relevant market.

So that we can find effective solutions (at least) in the field of the so-called business legislation, it is desirable in the first place to practically named the incurred and (up to now) existing undesirable phenomena and processes. The aim is to build and in particular maintain an adequate legal system that will (compromise) take into account the (justified) needs of the state, of the entrepreneurs and in the wider context also consumers.

Due to regulatory burdens in the business environment, almost three quarters of Europeans consider setting up their own business too difficult because of the complex administration, related to the operation of the enterprise. On this basis, in 2007 the European Commission committed to develop an action program to reduce the bureaucracy resulting from European Union legislation by 25% before the end of 2012. A number of adjustments have been proposed, representing an annual savings of more than 40 billion EUR for businesses. These substantiated proposals covered a number of areas, with the greatest savings being achieved in the area of tax legislation and commercial law [2, p. 18-19].

At the national level, the long-term continuous priority of the Government of the Slovak Republic is to facilitate doing business by eliminating unjustified regulatory barriers and bureaucracy, which causes additional financial costs or time constraints. This effort is part of a broader agenda of better regulation, which is not only aimed at entrepreneurs but also by optimizing the regulatory environment for all citizens of the Slovak Republic [3, p. 4].

Better regulation is in its essence a set of ex-ante and ex-post instruments and processes to improve policy-making and legal regulation. Some academics named better regulation reform also meta-regulation, since it doesn't deal with specific sectoral policies, but rather sets central standards, rules and objectives that prepare, review, approve, implement, evaluate and modify the legislation or regulations. Its ultimate objective is to increase the transparency of creation of regulations and inclusive growth [3, p. 5].

One of the best known tools for quantitatively reducing the number of regulations, and thus administrative costs, is the so-called One-in, one-out strategy. This instrument is mostly considered to be a tool of the concept of «Less regulation» than better regulation, as its primary objective is to reduce the overall volume of regulations. In application practice this means that it is not possible to introduce one new regulation without removing or significantly restricting one already existing regulation. This realistically reduces the quantity of regulations and therefore administrative costs. One of the first countries to introduce such effective

regulatory reductions was the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in 2010 [4, p. 13].

In the legislative environment of the Slovak Republic, long-term efforts can be observed within the framework of the recodification of private law, especially in the sphere of the law of obligations [5] with the aim of unifying them in one act [6]. The proposed concept with the intention of adopting a new (modern) Civil Code practically suggests creating a logically structured system of norms (at least) in the sphere of private law, reflecting (justified) requirements by entrepreneurs (particularly B-2-B contracts), equally consumers (mainly B-2-C contracts) in concluding (realizing) trades [7; 8].

It is clear that the state enters into the regulation of economic processes, to which it principally uses legal norms. The extent, to which this legislative interference is desirable, remains an open question.

There is a legitimate requirement that, in order to ensure the stability and perspective for the development of the business environment, the legal system (as such) should be constructed in a way that doubts about its trouble-free functioning can be eliminated or at least (appropriate to the circumstances) mitigated.

Unsystematic nature and instability in the creation of legislation and the consequent application of legal institutes can cause undesirable legal effects in application practice with a negative impact on the business environment.

Regulatory obligations for the proper functioning of businesses should therefore be clear and simple. The aim is to ensure same conditions, fair and free competition, certainty for businesses and market predictability. At the same, smart regulation can stimulate innovation by getting European companies can become leaders in the field of key technologies and services [2, p. 19]. Some suggestions presented in this article are to be understood only in terms of academic opinions and *de lege ferenda* proposals.

References:

1. To the conceptual definition of enterprise more: KUBÍČEK, P.: Pojem podnik z aspektu práva. In: Obchodné spoločnosti – aktuálne otázky a problémy. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 103 a nasl.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Entrepreneurship 2020 Action Plan. Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. European Commission. COM (2012) 795 final. Done at Brussels, 9.1.2013.
3. RIA 2020. Better Regulation Strategy. The document was approved by resolution by the Government of the Slovak Republic No. 32 of 24. January 2018. Ministry of Economy of the Slovak Republic.

4. Annex No. 1. Theoretical basis of the better regulation agenda. RIA 2020. Better Regulation Strategy. The document was approved by resolution by the Government of the Slovak Republic No. 32 of 24. January 2018. Ministry of Economy of the Slovak Republic.

5. Legal regulation valid until now in the Slovak Republic reflects legal relationships within obligations in two separate but parallel connected codes, as are the Commercial Code (*lex specialis*) and the Civil Code (*lex generalis*). To the trends in modern contract law, especially within European Union law, see: BEALE, H. – FAUVARQUE-COSSON, B. et al.: Cases, Materials and Text on Contract Law. *Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe*. Third edition. Hart Publishing, 1504 s., 2018, ISBN 9781509912575

6. In this context, it is desirable to point out that opposing opinions also emerge in intentions make toward at such serious legislative (social) changes. One such principle requirement is the effort to maintain the so-called dualistic structure of the law of obligations.

7. In wider contexts: LIŠKA, P. – ELEK, Š. – MAREK, K.: *Bankovní obchody*. Wolters Kluwer, 216 s., 2014, ISBN 978-80-7478-511-5.

8. Also: LIŠKA, P.: *Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v Občanském zákoníku*. Wolters Kluwer, a. s., Praha, 225 s., 2014, ISBN 978-80-7478-722-5.

MODERN PROBLEMS OF BUSINESS EDUCATION

Черненко О. В., к.п.н.

*Кіровоградський інститут розвитку людини
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ ТА ВІРТУАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Реформування галузі Української освіти вимагає ґрунтовного перегляду застарілих дидактичних методик і педагогічних технологій, що досі використовуються у вітчизняних закладах вищої освіти. Існуючі застарілі педагогічні технології вищої освіти здебільшого направлені на передачу і засвоєння знань, але не дозволяють якісно сформувати у майбутніх менеджерів фахові вміння (застосування знань на практиці), навички творчості, креативного мислення, нестандартних підходів до розв'язання професійних задач. Зауважимо, що роботодавці комерційних організацій вимагають від молодих фахівців не тільки фундаментальних економічних знань, але й хоча б початкових фахових вмінь і навичок, які дають змогу розвиватися і працювати за обраною професією. Необхідно навчити майбутніх управлінців моделювати процеси виробництва, логістики, маркетингу і торгівлі, приймати рішення в умовах ризику.

Значну роль у трансформації системи освіти повинні відігравати сучасні комп'ютерні технології, інтерактивне навчання, моделювання процесів, практико-орієнтований підхід та технології віртуальної реальності.

Саме для вирішення цієї проблеми, можна рекомендувати до застосування модель smart-світи, спрямованої на формуванні професійних вмінь і компетентностей у майбутніх фахівців.

Отже, дана проблема є актуальною і потребує вирішення.

Особливості застосування інтерактивних методів навчання описано у працях: Л.Є. Войцешук, В.Л. Савченко, В.В. Ягоднікова та інших.

Зазначимо, що особливості застосування віртуальної освіти були розглянуті у працях таких науковців: С.В. Аксьонової, Н.М. Гнедко, А.А. Засєкіна, Р.О. Павлюка, А.Н. Петриці, С.Г. Литвинової та інших.

Серед сучасних інновацій в освітній галузі можна виокремити smart-навчання та технології віртуальної реальності.

Розглянемо особливості smart-навчання та його можливості.

О.І. Пометун і Л.В. Пироженко пишуть: «інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [1, с. 9].

Педагогічна складова «сма́рт-осві́ти» – це сукупність результатів навчання і педагогічних методів і технологій для їх досягнення [5, с. 77].

Технології «сма́рт», з одного боку, дозволяють створювати «ефект присутності», з іншого, – значно прискорити обмін контентом, змінювати його якість, можливість здійснення комунікації між учасниками навчального процесу [5, с. 77].

Мета розумного навчання полягає в тому, щоб робити процес навчання ефективним за рахунок переносу навчального процесу в електронне середовище, а це, в свою чергу, надає можливість доступу кожному, розширення кількості бажаючих навчатися з будь-якого місця і у будь-який час. З цією метою необхідно здійснити перехід від книжкового до електронного контенту, розміщуючи його в репозитарії, зробити його активним [4].

Вчені Р.С. Гуревич і М.Ю. Кадемія виділили принципи сма́рт-осві́ти:

1. Використання актуальної інформації навчальної програми щодо розв'язання навчальних задач.
2. Організація самостійної пізнавальної, дослідницької, проектної діяльності студентів.
3. Реалізація навчального процесу в розподіленому середовищі навчання.
4. Взаємодія студентів з професійним співтовариством.
5. Гнучкі освітні траєкторії, індивідуалізація навчання.
6. Багатогранність освітньої діяльності [5, с. 76].

Реалізація парадигми сма́рт-осві́ти спрямована на одержання знань, умінь і компетенцій у взаємодії з мінливою взаємодією із соціальним, економічним і технологічним середовищем, в основі

якого лежать технологічні, організаційні та педагогічні складові [5, с. 78].

В якості одного з перспективних освітніх методів сучасні інформаційні технології пропонують нове освітнє середовище – віртуальну реальність (VR), яка моделюється комп'ютером і розглядається в якості особливого інформаційного середовища, в якому всі об'єкти представлені в трьох вимірах. Відмінною рисою цього середовища є зміна зображень в режимі реального часу і переживання ефекту присутності. VR імітує як вплив, так і реакції на цей вплив [3].

Технології віртуальної реальності дозволяють: моделювати процес управління виробництвом, технологію маркетингу і продаж, тощо.

На основі вивчення наукових праць [1-5] можна порівняти можливості класичної педагогіки та концепції smart-світу у вищій школі та побачити переваги і недоліки кожної (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняння можливостей класичної педагогіки та концепції smart-світу у вищій школі

Ознаки	Класична педагогіка	Smart-освіта
1	2	3
Роль студента у навчальному процесі	Пасивна, направлена на повтор і заучування інформації.	Активна, направлена на поглиблене вивчення і самостійний пошук інформації
Роль викладача у навчальному процесі	Суб'єкт передачі інформації та контролю	Суб'єкт координації навчання, тьютор, психолог
Кількість учасників	Навчання в групах	Навчання в малих групах і індивідуальне навчання
Педагогічна направленість навчання	На засвоєння і відтворення знань	На засвоєння знань і їх застосування на практиці, в реальних умовах
Методи управління навчально-вихованим процесом	Авторитарне управління	Демократичне і ліберальне управління

Закінчення таблиці 1

1	2	3
Вимоги до фахової компетентності викладача	Достатні	Дуже високі
Наочність навчального матеріалу	Широка, обмежена сферою застосування	Широка, необмежена можливостями застосування
Технологія реалізації навчання	Дидактика вищої школи	Дидактика вищої школи та комп'ютерні технології
Методика викладання	Словесна, наочна, практична	Наочна, практична, інтерактивне навчання, проблемне навчання.
Тип інформаційної комунікації	Керована і відібрана викладачем інформація	Багатоканальна система, яка генерує інформацію між викладачем і студентами, забезпечує їх взаємодію.
Мотивація до навчання	За допомогою шкали оцінювання і морального впливу	За допомогою самореалізації та творчості під час навчання
Рівень контролю педагогічного процесу	Жорсткий	Гнучкий і самоконтроль
Результат навчання	Здобуття освіти, отримання диплому	Здобуття знань, вмінь і навичок, удосконалення себе, підвищення кваліфікації
Якість рівня засвоєння знань	Середня	Висока
Грошові витрати на організацію	Дешево	Дорого

Особливість застосування тренінгових технологій у підготовці менеджерів полягає в тому, що вони спонукають до: творчої активності, що є дуже важливою вимогою до сучасних менеджерів;

міжособистісної взаємодії студентів при роботі в команді, що також є одним із факторів успішного виконання функцій менеджера; пошуку необхідної інформації та аналітичного мислення, що є складовою успіху вироблення навичок щодо прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності або недостатньої інформації; вироблення у студентів практичних навичок щодо виконання індивідуальних завдань та прийняття індивідуальної відповідальності, що також є важливим при прийнятті управлінських рішень [2, с. 119].

Отже, можна зробити висновок, що використання smart-технологій віртуальної реальності у бізнес-освіті дозволить зробити практичні заняття для майбутніх менеджерів більш цікавими, наочними і наближеними до реалій бізнесу, що підвищить якість їхньої фахової підготовки.

Література:

1. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання [Текст] : наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
2. Яндола К.О. Застосування тренінгу при підготовці менеджерів у вищих навчальних закладах / К.О. Яндола // Економіка розвитку. – 2012. – № 1 (61). – С. 118–120.
3. Трач Ю.В. VR-технології як метод і засіб навчання / Ю.В. Трач // Освітологічний дискурс. – 2017. – № 3-4. – С. 309–322.
4. «Що таке SmartEducation?» – Розумна освіта для розумного суспільства. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://smarteducatoin.blogspot.com/2016/06/smart-education.html>
5. Гуревич Р.С. Смарт-освіта – нова парадигма сучасної системи освіти / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2016. – № 4. – С. 71–78.

Izdevniecība «Baltija Publishing»
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058

Iespiests tipogrāfijā SIA «Izdevniecība «Baltija Publishing»
Parakstīts iespiešanai: 2020. gada 20 marts
Tirāža 100 eks.